

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

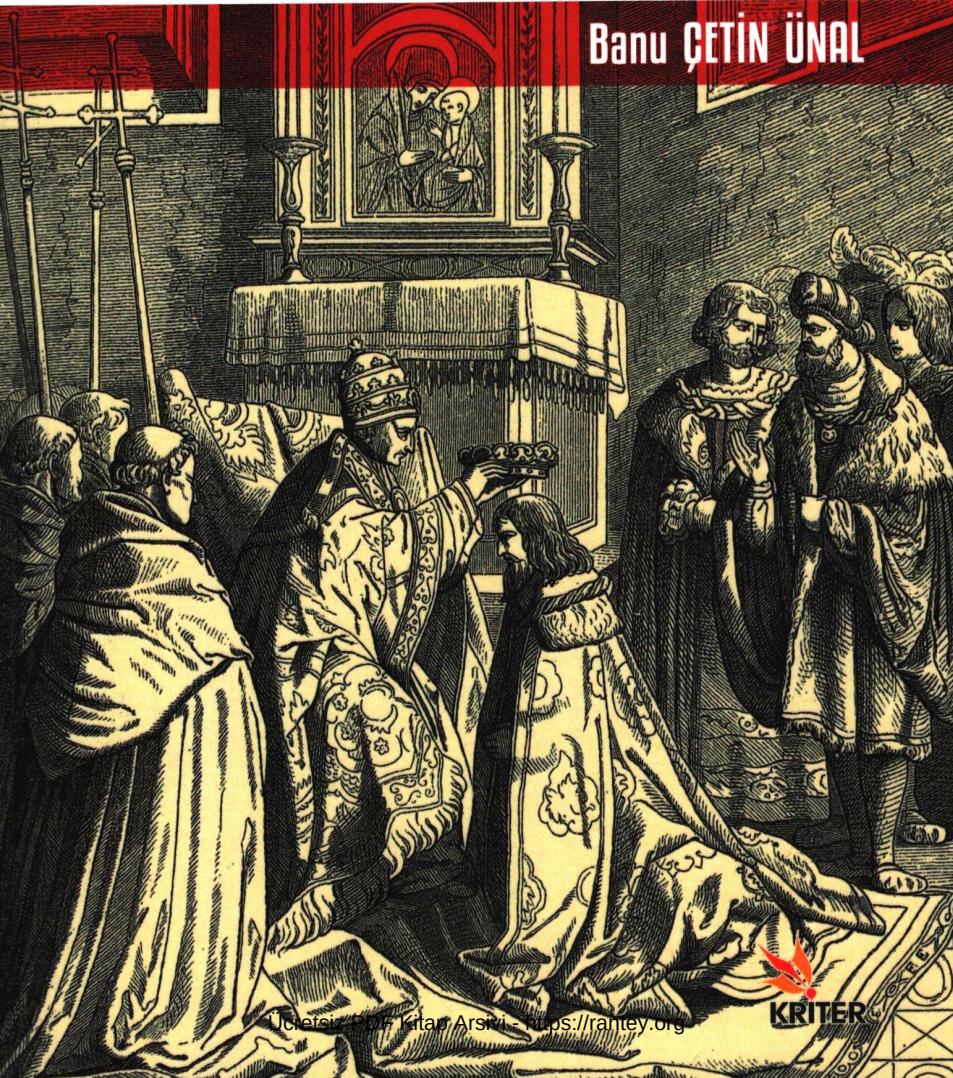
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Orta Çağ Almanyası'nın Kısa Tarihi

Banu ÇETİN ÜNAL

Orta Çağ Almanyası'nın Kısa Tarihi

Banu ÇETİN ÜNAL

ISBN: 978-625-8373-95-0

1. Baskı: Kriter Yayınevi 2022 / İstanbul

Yayınevi Sertifika No: 45353

Anahtar Kelimeler: Orta Çağ, Almanya, Kutsal Roma İmparatorluğu

Birinci Baskı, 156 s. 13,5 cm x 21 cm

Kaynaklar var, Dizin yok.

Kapak Tasarımı: Ahmet Baran

Mizanpaj: Kriter Yayınevi

Baskı: Çözüm Baskı Merkezi Ticaret Limited Şirketi

Emniyetevleri Mahallesi Güvercin Sokak No:7/1 Kağıthane / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 49099

© Kriter Yayınevi

İletişim:

Kriter Yayınevi

Hobyar Mah. Cağaloğlu Yokuşu Sok. Fevzi Bey Han No: 21 Kat: 2 No: 5

Fatih / İstanbul

Tel: 0 212 527 31 89

info@kriter yayinevi.com

www.kriter yayinevi.com

Orta Çağ Almanyası'nın Kısa Tarihi

Banu ÇETİN ÜNAL

Birinci Baskı

2022 – İstanbul

Sevgili dedem Mustafa İşbilir'e ithafen...

ÖN SÖZ

Orta Çağ, genel olarak bakıldığında gerçekten karmaşık bir dönem olarak görülmektedir. Kısımın bu görüntü, doğru kabul edilebilir. Ancak bu karmaşıklık içerisinde farklı toplumlar, farklı gelenekler, farklı ihtiyaçlar ... gibi önemli faktörlerin de olduğu unutulmamalıdır. Zaten Orta Çağ'a özellikle de Orta Çağ Avrupası'na bu gizemi ve merakı uyandıran da bu faktörlerdir.

İşte bu toplumsal karmaşa içerisinde her biri çok önemli izler bırakmış olan toplumlar ve ülkeler mevcuttur. Bunlardan biri de günümüzdeki adıyla Almanya'dır. Genelde Almanya'nın yakın dönemine ait eserler mevcut iken bu döneme ait eser bulunmamakta ya da Almanya tarihini bütünüyle ele alan eserler mevcuttur. Bu nokta da "Peki Almanya'nın Orta Çağ'ı nasıldı? sorusu cevapsız kalmaktadır. Ve bu soru, her zaman gündeme gelmektedir. Çünkü Orta Çağ Almanyası, aslında Orta Çağ Avrupası'nın çok önemli karakterlerini ve olaylarını barındırmaktadır. Özellikle de tarihin önemli bir serisi olan Rönesanslar konusunda ikinci önemli Rönesans olan Otto Rönesansı'nı da yaşayan ve yaşatan bir dönem olarak Orta Çağ Almanyası çok önemlidir. Çünkü tarihin önemli bir serisini tamamlamaktadır. Dolayısıyla bu alanda bir eksiklik söz konusudur.

İşte bu kitap hem içerik itibarıyla hem de hazırlanış şekliyle Orta Çağ Almanyası'na ışık tutarak bu alandaki merakı giderecek nitelikte hazırlanmıştır. Sadece akademik anlamda Orta Çağ Almanyası'nı çalışacaklar için başlangıç niteliği taşımasının yanı

sıra Orta Çağ Avrupası'nı genel olarak seven tüm kitlelere de hitap edecek şekilde yalın ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Faydalı olması dileğiyle...

Son olarak Orta Çağ'da Almanya olarak adlandırılan bir devletin olmadığını söylememiz daha doğru olacaktır. Bugün Alman toplumu olarak adlandırdığımız Cermen toplumunun o dönem yaşamış olduğu, Doğu Francia olarak adlandırılan Svabya, Saksonya, Frankonya, Bavyera, Thuringia gibi bölgeleri kapsayan bölge, günümüzde Almanya olarak bilinmektedir. Bu nedenle bu çalışmada bu bölgeden bahsederken sıklıkla Almanya olarak söz edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ	1
Kavimler Göçü.....	1
Karolenj Hanedanı Ve Şarلمان (Charlemagne) Dönemi.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
SİYASİ VE DİNİ YÖNLERİYLE ORTA ÇAĞ ALMANYASI....	7
ALMAN İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU.....	7
OTTO HANEDANI (919-1024).....	10
I. Heinrich.....	10
I. Otto (Büyük Otto)	12
II. Otto	18
III. Otto	20
II. Heinrich.....	24
Otto Rönesansı.....	27
SAL HANEDANI (1024-1125).....	30
II. Konrad.....	30
IV. Heinrich	31
HOHENSTAUFEN HANEDANI (1138-1254).....	33
III. Konrad	33
III. Konrad'ın İkinci Haçlı Seferi'ndeki Rolü.....	34
I. Friedrich Barbarossa.....	36
Friedrich Barbarossa'nın Üçüncü Haçlı Seferi'ndeki Rolü ..	39
II. Friedrich.....	43
II. Friedrich'in Altıncı Haçlı Seferi'ndeki Rolü.....	45
WEND HAÇLI SEFERİ	49
ÇOCUK HAÇLI SEFERLERİ	54
PAPA-İMPARATOR İLİŞKİLERİ	56
Gregoryen Reformu ve Piskopos Atama Tartışması.....	64
Worms Konkordatosu.....	68

İLK HABSBURGLAR DÖNEMİ (1273-1519)	75
IV. Karl (Charles)	76
III. Friedrich	77
I. Maximilian	78
HANSA BİRLİĞİ	80
PROTESTAN REFORMU	82
Reformun Başarıya Ulaşmasındaki Etkenler	86
İKİNCİ BÖLÜM	
SOSYO-KÜLTÜREL YÖNLERİYLE ORTA ÇAĞ	
ALMANYASI	89
HAMİLELİK VE DOĞUM	89
TIP	90
ŞEHİR PLANLAMA VE ŞEHİRCİLİK	91
KÖLELİK	93
YAHUDİLER	94
EĞİTİM	96
KÜTÜPHANELER	101
YİYECEK-İÇECEK KÜLTÜRÜ	102
KIYAFET, KOSTÜM, MODA	108
KADIN VE SANAT	109
ORTA ÇAĞ ALMAN OYUNLARI	110
Dini oyunlar	110
Dünyevi Oyunlar	112
Hümanist Latince oyunlar	114
ORTA ÇAĞ ALMANYASI'NDA EDEBİ ESERLER	116
Minnesang	116
Nibelungen Destanı	119
SONUÇ	123
EKLER	125
KAYNAKÇA	128

GİRİŞ

Kavimler Göçü

375 ve 568 yılları arasında Hunların akınlarıyla başlayan ve Lombardların İtalya'daki fetihleriyle son bulan süreç Kavimler Göçü olarak adlandırılmaktadır. Kavimler Göçü iklim değişikliği, nüfus artışı, toprak sıkıntısı, savaş ve macera hevesi gibi sebeplerden dolayı boyların yer değiştirmesi ile ortaya çıkmıştır.¹ Dolayısıyla bu kitlesel göç hareketi genel anlamıyla Avrupa'nın şeklinin değişmesine sebep olmuştur.² Roma'nın otoritesinin giderek güç kaybetmesiyle birlikte ortaya çıkmaya başlayan Barbar prenslikleri, imparatorluğun eyaletlerini aralarında bölüşmüşlerdir. Günümüzdeki İsviçre topraklarına Alamanlar, Britanya Adaları'na Angıllar ve Saksonlar, Rhone Vadisi'ne Burgonlar, Ren Nehri'nin güney kesimine Franklar, İtalya'ya Ostrogotlar, Afrika'ya Vandallar ve önce Güney Fransa'ya sonra da İber Yanmadası'na Vizigotlar yerleşmişlerdir. Bu krallıklar, Batı Roma İmparatorluğu'nun bu topraklar üzerindeki otoritesinin zayıfladığı ve Germen halklarının imparatorluğa nüfuz ettiği bir sürecin sonucunda oluşmuşlardır.³

¹ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *Dünya Tarih Atlası 1.Cilt*, Leyla Uslu (çev.). Odlu Yayınları, Ankara 2006, s.115.

² Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihli*, 1. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2020, s.17.

³ Fabrizio Mastromartino, "Roma-Barbar Krallıkları", *Orta Çağ- Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, 2. Baskı, Umberto Eco (Ed.), Leyla Tonguç Basmacı (çev.), Alfa, İstanbul 2014, s.86.

MS V. yüzyılda zaten sıkıntılı bir süreç geçiren ve başka sorunlarla da uğraşmak zorunda kalan Roma İmparatorluğu'nun çöktiği, Vizigotlar, Vandallar ve Hunlar gibi barbar kavimlerinin aşırı gerilim altındaki sınır boylarına yaptıkları saldırılarla daha da hızlanmıştır.⁴ Kavimler göçünün ardından Roma topraklarında yerleşmiş vaziyette olan Germanler, kendi inançlarını bırakıp yavaş yavaş Hristiyanlığı kabul etmeye başlamışlardı. Dolayısıyla VI. ve VII. yüzyıllarda batıda yeni bir Romalılaşmış German toplumu biçimi ortaya çıkmaya başlamıştı.⁵

Farklı bölgelere yayılmış güçlü topluluklar olan bu barbar kavimlerinin en büyükleri İtalya'daki Ostrogotlar, İspanya'daki Vizigotlar, Kuzey Afrika'daki Vandallar ve Fransa'daki Franklardı. Bunların arasında en güçlüsü ise Clovis tarafından kurulan (456-511) ve Merovenj ailesi olarak bilinen Frank Krallığı'ydı. Merovenj Hanedanı, genel olarak Franklar olarak bilinen Germanlerin bir kabilesi olan Skambrianlardan gelmektedirler. Merovenj idaresindeki Franklar zalim olsalar da Vikingler, Vizigotlar, Vandallar ve Hunlar kadar savaşçı bir kimliğe sahip değillerdi. Esas uğraşları çiftçilik ve ticaret idi. Merovenjler özellikle Akdeniz'de deniz ticaretine fazlasıyla önem vermişlerdi. Bu dönem el yapımı işlerde bir ilerleme dönemi değildi. Kaliteli altın sikeleri Merovenj Krallığı'nın zenginliğini gözler önüne sermekteydi. Ayrıca Merovenj kralı, saygı gösterilen bir şahsiyetti, rahip kraldı ve görevi basit işler ile uğraşmak değildi. Kısacası kral ilke yönetmezdi. Dolayısıyla kralın statüsü aslında biraz şimdiki İngiliz kraliyet ailesine benzemektedir.⁶

Frankların yükselişi, Merovenj Hanedanının kurulmasıyla başlamış olsa da Merovenjlerin iktidarı, o dönemde “yararsız

⁴ Mary Fulbrook, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, Sabri Gürses (çev.), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017, s.24.

⁵ Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.25.

⁶ Muammer Gül, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2017, s.44-45.

krallar”, günümüzde ise “hiçbir işe yaramayan krallar” olarak bilinen krallarının iktidarlarını yitirmesi ve yönetimi saray amirine bırakmasıyla VII. yüzyıl boyunca zayıflamaya başlamıştır. VIII. yüzyılda saray amirleri, Liege bölgesinden gelen Pepin ailesinden seçilecek ve işlevleri babadan oğula geçen bir yapıya dönüşecektir.⁷

Karolenj Hanedanı Ve Şarlman (Charlemagne) Dönemi

Merovenjlerin iktidarlarının sonlarına doğru güç kaybetmesi sonucu yönetim, saray bakanlarının eline geçmiştir. Yönetim, ilk olarak saray bakanı Heristalli Pepin’in (635/645-714) eline geçmiştir. 687 yılında Clovis’in ikiye bölünmüş krallığının her iki bölümünde de etkili bir denetim kuran Pepin’in, Merovenj ailesiyle soy bakımından hiçbir ilişkisi yoktur. Annesinin ve babasının evliliği sonucu Pepin ve Arnulf aileleri birleşmiş ve böylece Karolenj soyu başlamıştır. Pepin, Karolenj soyunun ilk üyelerindendir. Pepin’den sonra yönetimi gayri meşru oğlu Charles Martel (686-741) devralmıştır. Charles Martel’in en büyük başarısından birisi Puvatya savaşı ile Müslümanların Avrupa içlerine ilerleyişini durdurmasıdır. Charles Martel döneminde de kralların pasifliği dikkat çekmektedir.⁸ Charles Martel’in 741 yılında ölümünden sonra, krallık oğulları Pepin ve Carloman arasında bölünmüştür.⁹ Genç Pepin Neustria, Carloman da Austrasia saray nazırı olmuştu. Carloman ve Genç Pepin yedi yıldır boş olan Frank tahtına Merovenj soyundan gelen III. Childeric’i kukla bir kral olarak yerleştirmişlerdir. Seçtikleri

⁷ Jacques Le Goff, *Avrupa’nın Doğuşu*, Tımuçin Binder (çev.), Literatür Yayınları, İstanbul 2017, s.36.

⁸ Özlem Genç, *Birleşik Avrupa’nın Mimarı Şarlman ve Karolenj Rönesansı*, Lotus Yayınları, İstanbul 2013, s.3-4.

⁹ Heinrich Fichtenau, *The Carolingian Empire: The Age of Charlemagne*, Peter Munz (trans.), Harper Torchbook, New York 1964, s.16.

kişinin yönetimde bir rolü olmadığından, hangi soydan geldiğinin de bir önemi yoktu. Daha sonraki yıllarda Carloman'ın da yönetimde bir rolü kalmamış ve 747 yılında hem eşini hem de çocuğunu küçük kardeşine emanet ederek keşiş olmak için Roma'ya gitmiştir.¹⁰

751 yılına geldiğimizde ise son Merovenj Kralı III. Childerich'in tahttan indirilmesi ve kardeşi Carloman'ın 747 yılında manastıra girmesinden sonra Pepin, Frank Krallığı'nın tek hükümdarı oldu. Pepin, Papa'nın elçisi Başpiskopos Bonifatius tarafından kutsal yağ ile meshedilen ilk Frank kralı olmuştur.¹¹ Pepin, 768 yılında ölümü üzerine krallığı iki oğluna bıraktı. Krallık, Pepin'in oğulları Carloman ve Şarlman arasında bölünmüştür. Ancak Carloman'ın ani ölümüyle Büyük Karl olarak da bilinen Şarlman, kısa sürede tüm krallığın yöneticisi olmuştur.¹² Şarlman, enerjik ve karizmatik bir savaş lideri olarak Saksonlara ve Lombardlara karşı seferler düzenlemiş ve bu seferlerinde Frank ordusunun üstün isimlerini ve teknolojisini başarılı bir şekilde kullanmıştır.¹³

Karolenjler, Orta Çağ Avrupası'nın entelektüel ve kültürel gelişiminin temellerini atmışlardır. Roma kültürünü taklit etmelerinin yanı sıra, Batı Avrupa'daki merkezlerde kültürel yaşamın tüm yönlerinde dikkate değer pek çok yenilik de yapmışlardır.¹⁴ Şarlman'ın gerçekleştirmeye çalıştığı önemli reformları arasında hukuk birliğinin sağlanması, para birliğinin sağlanması ve manastırların birleştirilmesi vardı. Ancak

¹⁰ Susan Wise Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, Mehmet Morali (çev.), Alfa, İstanbul 2014, s.407.

¹¹ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *age*, s.121-123.

¹² Heinrich Fichtenau, *age*, s.20.

¹³ T.S. Brown, "The Carolingian Empire under Charlemagne, 768-814", *Atlas of Medieval Europe*, Angus Mackay and David Ditchburn (Ed.). Routledge, London 1997, s.19.

¹⁴ Rosamond McKitterick, *Medieval World*, HarperCollins, London 2003, s.50.

manastırların birleştirilmesi diğerlerine göre daha başarılı olmuş ve bu birleşme, erken Orta Çağ Avrupası'nın örgütlenmesinde etkili bir rol oynamıştır. Bir diğeri de yazı reformuydu. Yeni ortaya çıkan Karolenj miniskülü, açık, istikrarlı ve zarifti. Bu yazıyı hem okuması hem de yazması kolaydı. Ayrıca bunun ilk Avrupa yazısı olduğu ifade edilmiştir.¹⁵ Şarlman dönemi ile kitap aydınlatması konusunda da yepyeni bir dönem başlamıştır. Sanat dostu imparator sarayına birçok bilgini çağırması ve Aachen, Tours, Metz, Reims, St. Denis, Corbie, Orleans, Fulda, St. Gallen'de çok sayıda kutsal kitabın yazıldığı ve süslendiği bir dizi okul da ortaya çıkmıştır.¹⁶

Alman Krallığı, Karolenj İmparatorluğu'nun bölünmesinin sonucuydu. Alman kralının imparatorluk unvanı, Karolenj-lerden türetilmiş ve Şarlman, Orta Çağ boyunca Hristiyan krallar için mükemmel bir model olmuştur.¹⁷ Şarlman'ın ölümüyle yerine oğlu Dindar Louis geçmiş ve kısa bir süre içinde toprakları da oğulları arasında paylaştırmıştır. Bu toprak paylaşımı, her ne kadar Merovenjlerden beri devam eden toprak yönetim sisteminin bir devamı olsa da belki de en olmaması gereken paylaşımlardan biriydi. Çünkü bölünen bu topraklar yüzünden Louis'nin oğulları arasında anlaşmazlıklar baş göstermeye başlamış ve kardeşler birbirleriyle mücadeleye girmişlerdir. Bu çekişmelerin sonucunda kardeşler arasında Verdun Antlaşması imzalanmış ve imparatorluk üç krallık halinde bölünmüştür. Genel olarak

¹⁵ Pinar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.35-36.

¹⁶ Franz Jacobi, *Die Deutsche Buchmalerei in Ihren Stilistischen Entwicklungsphasen: Mit 6 Farbentafeln und 64 Abbildungen, Nebst Einer Bibliographie*, F. Bruckmann A.-G. München 1923, s.2.

¹⁷ Sverre Bagge, *Kings, Politics, and the Right Order of the World in German Historiography c. 950-1150*, Robert J. Bast, Knoxville, Tennessee (Ed.), Vol. CIII, Brill. Leiden 2002, s.23.

bakıldığında Kel Charles Batı Frank, Alman Louis Doğu Frank ve Lothar ise Orta Frank topraklarını kontrol altına almıştır.¹⁸

Lothar'ın kontrolünde olan Orta Krallık diğerlerine göre daha kısa ömürlü olmuştur. Lothar'ın ölümü ile yönettiği topraklar, oğulları arasında paylaşıldı. Bu bölünmeyi diğer bölünmeler izlemiş ve sonuç olarak Orta Krallığın toprakları Lothar'ın kardeşleri arasında paylaşılmış ve ardından Orta Krallık, tarih sahnesinden çekilmiştir. Doğu bölümünü yöneten Alman Louis, ölmeden önce 865 yılında topraklarını üç oğlu arasında paylaştırmıştır. Ancak oğlu Carloman, 879'da kendisine düşen payı, diğer iki kardeşi Genç Louis ve Şişman Charles arasında bölüştürmüştür. Genç Louis, Bavyera'yı alırken, Şişman Charles da İtalya'ya sahip olmuştur. Genç Louis'nin 882'de ölümüyle batı toprakları lidersiz kalmış ve böylece Şişman Charles, tüm Frank topraklarının hükümdarı haline gelmiştir. Daha sonraki dönemde kardeşi Carloman'ın gayrimeşru oğlu olan Arnulf bir şekilde soyluların desteğini alarak amcasını saf dışı bırakmıştır. Arnulf, Almanya adını verebileceğimiz ancak o zamanki adıyla Doğu Francia'dan oluşan Doğu Krallığı'nın yönetimini ele geçirmiştir. Doğu Krallığı'nın son hükümdarı babasının ölümüyle altı yaşında tahta çıkan Çocuk Louis'dir. Bu dönemde istilaların arttığı görülmektedir. Slav isyanlarının yanı sıra Macar akınları da hızlanmıştır. Louis, 911 yılında arkasında varis bırakmadan ölmüştür.¹⁹

¹⁸ Özlem Genç, *age*, s.17.

¹⁹ Özlem Genç, *age*, s.18-19.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASİ VE DİNİ YÖNLERİYLE ORTA ÇAĞ ALMANYASI

ALMAN İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU

911 yılında Doğu Karolenj hanedanının yıkılmasıyla birlikte Dük I. Konrad Doğu Frank Krallığı'nın yeni kralı olarak seçilmiştir. Bu olay, bir bakıma Alman tarihinin gerçek başlangıç noktasını oluşturmuştur.²⁰ Konrad, ölüm döşeğindeyken Saksonyalı Heinrich'i halefi olarak aday göstermiştir.²¹

Karolenj kraliyet yönetiminin düşüşüyle birlikte, fethedilen topraklardaki kontlar, giderek daha fazla bağımsızlık ve nüfuz kazanmışlardı. Bu, özellikle Saksonya düklüğüne yükselen asil Otto ailesi için geçerliydi. 919'da Konrad'ın ölümü ardından Saksonya Dükü Heinrich'in Doğu Frank-Sakson Krallığı'nın kralı olarak seçilmesiyle Ottoların yükselişi ilk doruk noktasına ulaşmıştı.²²

Karolenjlerden sonra Saksonların nasıl tarih sahnesine çıktığını anlamak için zorla Hristiyanlaştırılma çalışmalarını ve bu

²⁰ Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.40.

²¹ R. Samson, "The Ottonian Empire 962", *Atlas of Medieval Europe*, Angus Mackay and David Ditchburn (Ed.), Routledge, London 1997, s.35.

²² *Ottonenland Sachsen-Anhalt: Von Der Peripherie Zur Zentralregion in Europa*, Christina Link (Hrsg), Zentrum für Mittelalterausstellungen, Magdeburg 2014, s.5; *Annales Hildesheimenses*, (Scriptores rerum Germanicarum in usum Scholarum ex Monumentis Germaniac Historicis Recusi), Hannoverae, Impensis Bibliopolii Hahniani. 1878, s.20.

süreci anlamak gerekmektedir. Şarlman, kardeşi Carloman'ın ani ölümünden sonra tek başına krallığı yönetmeye başlayınca, krallığının tüm gücünü Saksonlara karşı yoğunlaştırmıştı.²³ Aralarında en fazla tanınan Aziz Bonifacius (Winfrid)ın da bulunduğu Anglo-Sakson din gönüllüleri tarafından Batı German ülkesinin barışçıl sayılabilecek şekilde Hristiyanlaştırılmasından sonra Şarlman başta olmak üzere Karolenj kralları Saksonlara karşı farklı bir tutum izleyerek zorla ve savaşımla bir yolla Hristiyanlaştırma çabalarına girişmişlerdir.²⁴ Ancak Saksonlar, kendi inançlarını korumaya çalıştıkları için bu Hristiyanlaştırma hareketine karşı gelmişlerdi.²⁵

Şarlman, 772 yılında Sakson topraklarına girmiş ve birlik halinde olmayan Saksonları aşip Tuetoburg ormanlarına kadar ilerlemiştir. Burada adamlarına Saksonların kutsal tapınağını yok etmelerini buyurmuştur. Bu kutsal tapınak, gök kubbeyi taşıyan kutsal ağacı simgeleyen bir ağaç gövdesini betimleyen büyük bir ahşap sütun olan Irminsul'dur. Şarlman, Saksonlara Tanrı tarafından atanan Hristiyan kral olarak hem Saksonlara hem de tanrılarına hükmettiğini göstermeyi amaçlamıştır. Ama Irminsul'un yok edilmesi Şarlman'ın yakasını bırakmayacaktı. Her ne kadar Saksonların güçlü bir direniş gösterecek siyasal bir birlikleri olmasa da tek bir dini inançları vardı ve bunu izleyen on yıllarda Irminsul'un yok edilmesi hafızalarından silinmeyecekti.²⁶

Ayrıca Şarlman Sakson soylularının bazı unsurlarını daha alt sınıflara karşı destekleyerek, Saksonya'daki toplumsal gerilimlerden kazanç elde etmeye çalışmıştır. Ancak Saksonlar,

²³ Heinrich Fichtenau, *age*, s.20-21.

²⁴ Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, Hanife Güven ve Uğur Güven (çev.), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1999, s.111.

²⁵ Pınar Ülgen ve Banu Çetin Ünal, "Orta Çağ Avrupası'nın Bir Bilinmeyen: Otto Rönesansı", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, Vol.12, (2019), s.232.

²⁶ Susan Wise Bauer, *age*, s.411.

her düştüklerinde yeniden ayağa kalkarak kanlı bir intikam almaya çalıştılar. Başından beri Saksonlara karşı acımasızca yürütölen savaş, sonunda ölçüsüz bir vahşet haline geldi.²⁷ 778 yılında Westfalyan bir soylu olan Widukind'in önderliğinde büyük bir isyan patlak verdi. Bu ayaklanmaya Franklar tarafından son derece sert bir şekilde karşılık verildiği ve bir günde 4500 Sakson'un kafasının kesildiği ifade edilir. Widukind ise birkaç ayaklanmadan sonra 785'te vaftiz edilmiştir.²⁸

Şarlman, Hristiyan bir hükümdarın onuru ile pek bağdaşmayan zulümler gerçekleştirmiş ve sarayındaki bilginler Saksonların dürüst düşman olmadıklarını iddia ederek kraliyet efendilerini, haklı çıkarmaya çalışmışlardır. Ayrıca Frank kilisesinin ileri gelenlerinden hiçbirisi Şarlman'ın acımasız yöntemlerine karşı bir tepki göstermemişlerdir. Bunun yerine misyonerlik faaliyetinin manevi yollardan ziyade şiddetle desteklenebileceği fikrini kabul etmişlerdir. Ancak daha ilginç olan ise daha sonra Sakson hanedanı döneminde piskoposların, Slavları Hristiyanlaştırmaya çalışırken aynı kolay yolu takip edecek olmalarıdır.²⁹

Dük Widukind yönetimindeki Saksonların kuzey Alman kabilesi, büyük bir direniş gösterdi çünkü tanrılara olan Germen inancı, hala orada yaşıyordu ve önemli bir siyasi bağımsızlık vardı. Widukind'in 785 yılında vaftiziyle Frankonya ve Saksonya arasında bir uzlaşma sağlandı. Sakson savaşlarının sona ermesiyle Almanya'nın Hristiyanlaştırılması tamamlanmıştı.³⁰ Zaman içerisinde zaten güç kaybetmeye başlayan Karolenjlerden sonra Şarlman tarafından zorla Hristiyanlaştırmaya çalışılan Sakson halkı, Frank İmparatorluğu içinde güç kazanmaya başlamış ve l.

²⁷ Heinrich Fichtenau, *age*, s.21.

²⁸ Jan Dhondt (I-Irsg.), *Das Frühe Mittelalter (Fischer Weltgeschichte Band. 10)*, Fischer Taschenbuch, Frankfurt am Main 1968, s.5.

²⁹ Heinrich Fichtenau, *age*, s.21-22.

³⁰ Wilhelm Gössmann, *Deutsche Kulturgeschichte im Grundriß*, (Monika Salmen, Melanie Florin)ile, Grupello Verlag, Düsseldorf 2006, s.26-27.

Heinrich, 919'da dükler tarafından Almanların kralı olarak seçilmiştir. Bu, Orta Çağ Almanya tarihine egemen olacak olan Otto hanedanının yükseliş dönemini başlatmıştır.³¹

OTTO HANEDANI (919-1024)

I. Heinrich

Saksonya hanedanı veya Liudolfing hanedanı olarak da bilinen Otto hanedanı, 919'da I. Heinrich'in kral olarak seçilmesiyle başlamıştır. I. Konrad, Heinrich'i ölüm döşegindeyken halefi olarak atamıştır. Bu atama, Heinrich'in Alman prensleri tarafından seçilmesi ve din adamları tarafından kutsanması ile onaylanmıştır.³² Heinrich şahinlere düşkünlüğü sebebiyle “*Kuşçu*” lakabıyla biliniyordu.³³

Heinrich Dan, Slav ve Macarların istilalarından korunmak için doğu hudut boylarını ele geçirerek önemli yerleşimler ve duvarlarla çevrili şehirler kurarak Saksonya'yı önemli bir güç haline getirmiştir.³⁴ Heinrich'in en büyük başarısı, yaklaşık 900'den beri Doğu ve Batı Francia'ya saldıran Macarlara karşı kararlı eylemiydi. 924'te Heinrich'in askerleri bir Macar şefini ele geçirmiş ve bu sebeple dokuz yıllık bir ateşkes yapılmıştı.³⁵ Ayrıca Heinrich, Macarlara haraç ödeyecekti ve karşılığında Macarlar,

³¹ Jason P. Coy, *A Brief History of Germany*, Facts On File, New York 2011, s.32.

³² John Middleton (Ed.), *World Monarchies and Dynasties*, Vol.1-3, A-Z, Routledge, New York 2015, s.705.

³³ John H. Haaren, *Famous Men of the Middle Ages*, American Book Company, New York 1904.

³⁴ Gordon Kerr, *Avrupa'nın Kısa Tarihi: Charlemagne'dan Lizbon Antlaşması'na*, Cumhuriyet Atay (çev.), Kalkedon Yayınları, İstanbul 2011, s.24.

³⁵ Madelyn Bergen Dick, “Henry I of Saxony (Ca. 876–July 2, 936)”, *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, Richard K. Emmersons (Ed.), Routledge, New York 2006, s.314.

Doğu Frank Krallığı'na baskın yapmayacaktı.³⁶ Bu ateşkes sırasında Heinrich, Macarlarla savaşmak için atlı bir asker birliği kurdu ve yeni ordusunu Slavlara karşı test etti. Mart 933'te ise Heinrich, yeni süvarilerinin zaferiyle sonuçlanan Riade savaşında işgalci Macar kuvvetleriyle karşı karşıya geldi.³⁷

Macarlar baskın, yağmalama, öldürme ve yakma gibi her türlü eylemi gerçekleştiriyorlardı. Ayrıca bozkırların eski askeri sistemine sahiplerdi. Adamların hepsi savaşçıydı ve savaşçıların hepsi süvariye. Hafif zırhlıydılar ve başlıca silahları yaydı. Yakın dövüş için kılıçları ve savaş baltaları vardı. Onlarca, yüzlerce ve binlerce birlik halinde savaşan bu tehlikeli grup her yöne dağılarak ağır bir süvari hücumundan kolaylıkla kaçabilirlerdi.³⁸

Cremonalı Liudprand'ın aşağıdaki şu sözleri, Macarların ne kadar tehlikeli olduklarını kanıtlar niteliktedir:

“Savaşmaktan başka hoşlarına giden hiçbir şey yoktu, anneleri, dünyaya gelir gelmez oğullarının suratlarını çok keskin bıçaklarla keserlerdi ki sütle beslenmeden önce, yaralara dayanmayı öğrensiner.”³⁹

Heinrich, 933'te Macarları bozguna uğrattıktan sonra ertesi yıl Danlar ile savaşmış ve onları da Eider Nehri'ne kadar geri püskürtmeyi başarmıştır. Bu zaferler sayesinde halkının gözünde saygın bir kral haline gelmiş ve ordusu onu “*pater patriae, rerum dominus imperator*” (ata yurdunun babası, her şeyin lord imparatoru) ilan edilmiştir.⁴⁰ Macarlara ve Slavlara karşı elde

³⁶ Timothy Reuter, *Germany in the Early Middle Ages c. 800-1056*, Routledge, New York 2013. s.143.

³⁷ Madelyn Berge Dick, “Henry I of Saxony (Ca. 876–July 2, 936)”, s.314.

³⁸ William Weir, *50 Battles That Changed The World*, Carccr Press Inc, NJ 2001, s.101.

³⁹ Liudprand of Cremona, *The Complete Works of Liudprand of Cremona*, Paolo Squatriti (trans.), The Catholic University of America Press, Washington, DC., 2007, s.75.

⁴⁰ R.H.C. Davis, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*. 1. Baskı, Rümecysa Şişman (çev.),

ettiği başarılar, Heinrich'e hâlâ krallara karşı bağımsızlıklarını korumaya meyilli olan Alman düklerini kontrol etmesi için ihtiyaç duyduğu kişisel prestiji sağlamıştı.⁴¹

935'e gelindiğinde ise Heinrich, hedeflerinin çoğuna ulaşmıştı. Düklerle olan ilişkileri dostluk sözleşmelerine dayanıyordu; Macarlar'ı yenmişti ve diplomasisi Batı sınırında bir nebze olsun barış sağlamıştı. Uzun bir hastalık döneminden sonra Heinrich, Erfurt'ta bir meclis düzenlemiş ve burada Mathilda'dan olan en büyük oğlunu halefi olarak atamıştır. Kendinden sonra halefi olarak gelecek olan I. Otto o zaman 24 yaşındaydı ve iyi eğitilmiş bir askerdir. Heinrich ise 2 Temmuz 936'da Memleben'de ölmüştür.⁴²

I. Otto (Büyük Otto)

I. Heinrich'in vasiyeti doğrultusunda prensler oğlunu kral olarak seçmişlerdir. Bununla birlikte mirasın en büyük erkek çocuğa kalması kabul edilmiş oldu. I. Heinrich'in ölümünden sonra yerine geçen oğlu I. Otto, kişilikli ve otoriter bir yapıya sahip güçlü bir kral olmasının yanında Şarlman'ın yolundan gitmiş ve onun Aachen'deki tahtında taç giymiştir.⁴³

Alman İmparatorluğu'nun kurucusu olan I. Otto oldukça cesur bir şövalyeydi. Kırmızı yüzlü ve uzun sakallı olduğu bilinen Otto'nun cesareti ve şiddeti, hile ve tuzakları oldukça meşhurdur. Yönetimi boyunca neredeyse krallığın her tarafını dolaşmış olan

Dergâh Yayınları, İstanbul 2020, s.229; Joaquín Martínez Pizarro, "Ethnic and National History ca. 500–1000", *Historiography in the Middle Ages*, Deborah Mauskopf Deliyannis (Ed.), Brill, Leiden 2003, s.80.

⁴¹ William Chester Jordan (Ed.), *The Middle Ages: An Encyclopedia for Students*, Vol. 2, Charles Scribner's Sons, New York 1996, s.157.

⁴² Madelyn Bergen Dick, "Henry I of Saxony (Ca. 876–July 2, 936)", s.314.

⁴³ Hüseyin Salihoğlu, *Alman Kültür Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1993, s.20.

Otto, bu sebeple *Seyyar Kral* unvanını almıştır.⁴⁴ Jan Dhondt'un ifadesine göre Otto da Şarlman gibi çok uzun boyluydu ve güçlü bir yapıya sahipti.⁴⁵ Güçlü bir kraliyet otoritesini yeniden kuran Büyük Otto, hanedanlığa ve döneme adını vermiştir.⁴⁶

I. Otto babası I. Heinrich'in politikalarını devam ettirmek istiyordu. Otto'nun desteğiyle hareket eden uç beyi Hermann Bil-lung ve Gero, Slavlara karşı bir dizi zafer kazanmıştır.⁴⁷ Bunun yanında Danimarkalılar da Hristiyanlığı kabul etmeye zorlanmışlardır. Ayrıca fethedilen bölgelerde Brandenburg, Havelberg, Merseburg, Zeit, Meissen ve Oldenburg gibi yeni piskoposluklar kurulmuştu.⁴⁸ Slavların Hristiyanlaştırılması amacıyla kurulan bu piskoposluklar Magdeburg Başpiskoposluğuna bağlanmıştır.⁴⁹

Büyük Otto'nun en büyük başarılarından biri Avrupa'nın felaketi olan Macarları yenilgiye uğratmasıdır. Macarlar, 933'te Kral I. Heinrich tarafından mağlup edildikten sonra dikkatlerini başka bir yöne çevirdiler. 934 ve 942'de Bizans İmparatorluğu'na baskın düzenleyerek Konstantinopolis'e ulaştılar. 954'te ise Macarlar batıya saldırdılar. Bu baskın, Sakson İmparatoru I. Otto'nun, bu acımasız düşmana karşı acil bir şekilde birlik olma çağrısında bulunmasına sebep oldu.⁵⁰ 955'te Lei ve Bulcsu isimli

⁴⁴ Ahmed Refik (Altınay), *Büyük Dünya Tarihi*, Faruk Yılmaz (çev.), C.4, Berikan Yayınları, Ankara 2008, s.421.

⁴⁵ Jan Dhondt (Hrsg.), *age*, s.77.

⁴⁶ Ian Chilvers, Harold Osborne and Dennis Farr (Ed.), *The Oxford Dictionary of Art*, Oxford University Press, Oxford 1988, s.365.

⁴⁷ Phyllis G. Jestice, "Otto I (912–973)", *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, s.494.

⁴⁸ Hans Delbrück, *Das Mittelalter: in Grossdruckschrift*, Konrad Molinski (bearbeitet), Otto Stollberg Verlag, Berlin 1929, s.136.

⁴⁹ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *age*, s.143.

⁵⁰ Spencer C. Tucker, *Battles That Changed History: An Encyclopedia of World Conflict*, ABC-CLIO, Santa Barbara 2011, s.103.

iki savaş liderinin komutasında büyük bir Macar grubu, Almanya'yı tekrar işgal etmişti.⁵¹ Ancak bu sefer Otto onları hazır bir şekilde bekliyordu.⁵²

I. Otto'nun daha az sayıdaki zırhlı süvariden oluşan ordusu Macarların hafif süvarilerden oluşan ordusunu 955'te Augsburg'un güneyinde karşıladı. Augsburg'u kuşatmayı dene-yen Macar komutanı Bulcsu, diğer göçebeler gibi kuşatma tekniklerini bilmemekteydi ve bu sebeple kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldılar. Komutan Bulcsu'nun kaldırdığı kuşatma hem Macarların moralini bozmuş hem de Augsburg garnizonunun Otto'nun ordusuna katılmasına sebep olmuştur. Bulcsu'nun planına göre küçük bir kuvvet Lech Nehri'ni geçerek güneye doğru ilerleyecek ve Otto'nun ordusuna arkadan saldıracaktı; diğer ana grup ise kuzeye doğru büyük bir daire çizecek ve Otto'nun ordusuna cepheden saldıracaktı. Fakat bu plan, bir sonuç vermemiştir çünkü arkadan saldıran grup, asıl saldırı başlamadan önce Otto tarafından bozguna uğratılmıştı. Ana saldırı başlayınca ise Bulcsu'nun hafif süvarileri, Otto'nun derin bir saf halinde dizilmiş zırhlı süvarileri karşısında başarılı olamamıştı. Bunda yağın sağanak yağışın Macar okçularının etkinliğini azaltmasının da etkisi vardı. Bunun ardından Macar ordusu, sahte ricat tekniğine başvurmuştur. Bu teknik de işe yaramayınca Macarlar açısından tam bir hüsrana olmuştur. Hem savaş alanında hem de çekildikleri Lech Nehri'nde tam bir felaket yaşamışlardır.⁵³

Macarlar dağılmış ve yok edilmiş, ayağa kalkıp savaşanların çoğu ise öldürülmüştü. Geri kalanlardan bazıları ise Lech'ten kaçmaya çalışırken boğulmuştu. Savaş 20 saatten fazla bir sürede sona erdi ancak Alman ordusu birkaç gün boyunca Macarlardan

⁵¹ Susan Wise Bauer, *age*, s.589; Spencer C. Tucker, *age*, s.103.

⁵² William Weir, *age*, s.102.

⁵³ Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig ve Timothy H.E. Travers, *Dünya Savaş Tarihi*, 1. Baskı, Cem Demirkan (çev.), Tümsamanlar Yayınları, İstanbul 2006, s.134-135.

kurtulanları topladı. Hem Bulcsú hem de Lei idam edilenler arasındaydı. Almanlar, idam etmedikleri bazı mahkumları serbest bırakmadan önce sakat bıraktılar.⁵⁴ Aslında bu savaşta zafer kazanan Otto'nun yardım ordusu, Macar okçularını Charles Martel'in 732'de Poitiers'de Müslümanları mağlup ettiği gibi yenmiştir.⁵⁵ Bunun yanında bu zaferin en önemli isimlerinden biri 955'te Augsburg'un işgalci Macarlara karşı başarılı bir direnişine önderlik etmesiyle tanınan Augsburg piskoposu Ulrich'tir. Aynı zamanda Ulrich, Kral I. Otto'nun lütfunu ve dostluğunu da kazanmıştır.⁵⁶ Ayrıca 993'te, ölümünden yirmi yıl sonra, Papa XV. John tarafından aziz ilan edilmiştir.⁵⁷

Sonuç olarak Büyük Otto, Macarları Lech'te öyle bir yenilgiye uğrattı ki Macarlar, bir daha Macaristan dışına asla çıkmadılar. Bu arada Doğu'da Bizans'a karşı birkaç akın düzenlediler fakat bunlar, o kadar ses getiren akınlar değildi ve Lech'teki yenilgiden sonra yağmacı bir halk olmaktan çıktılar. Otto, Lechfeld zaferi ile muazzam bir şöhrat kazanmıştır. Bu bağlamda kendini, hayalini kurduğu ve ömür boyu sürecek olan Şarlman İmparatorluğu'nu yeniden kurmaya adanmıştır.⁵⁸ Bu zaferle birlikte Otto'nun prestiji artmış, düşmanlarına ve rakiplerine karşı da güç kazanmıştır.⁵⁹ Ayrıca Otto'nun 955'teki zaferi, yaşamı boyunca

⁵⁴ Spencer C. Tucker, *age*, s.104.

⁵⁵ Bernard S. Bachrach and David S. Bachrach, *Warfare in Medieval Europe c.400–c.1453*, Routledge, New York 2017, s.53.

⁵⁶ Steven Sargent, "Ulrich of Augsburg", *Holy People of the World, Volume 1: Entries A To G*, Phyllis G. Jestice (Ed.), ABC-CLIO, Inc. Santa Barbara, California 2004, s.876.

⁵⁷ Jason Boycott, *Pocket Guide to Sainthood*, Jossey-Bass, 2009, s.169; Adriaan H. Bredero, *Christendom and Christianity in the Middle Ages*, Reinder Bruinsma (trans.), William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan 1994, s.167.

⁵⁸ Colin McEvedy, *Ortaçağ Tarihi Atlası*, Birinci Baskı, Ayşen Anadol (çev.), Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s.48.

⁵⁹ D.A. Warner, "Otto I (The Great), Emperor", *New Catholic Encyclopedia*,

belirleyici bir olay olarak görülmeye başlanmıştı. Dönem yazarı Widukind'in ifadesine göre, Macar ordusunun yenilgisi belli olur olmaz, Sakson ordusu kralın zaferinin önemini derhal farkına varmıştır.⁶⁰ Bu zafer, Alman tarihçiler tarafından "dünya tarihinde bir dönüm noktası" olarak kabul edilirken, I. Otto, Lech'teki başarısının ardından "Büyük" unvanını almıştır.⁶¹

Otto özellikle İtalya ile fazlasıyla ilgilenmiş ve oraya seferler düzenlemiştir. Özellikle İtalya'ya 951 ve 961'de yaptığı iki sefer oldukça önemlidir. Büyük Otto'nun İtalya'ya 951 ve 961 yıllarında yaptığı iki seferin koşulları birbirinden tamamen farklıydı. 951'de Lothar'ın ölümünden sonra krallığı ele geçiren Ivrealı II. Berengar, Lothar'ın karısı Adelheid'i hapsedirmiştir. Ancak Adelheid'in yardıma ihtiyacı olduğu bir şekilde Otto'nun kulağına gitmiştir. Bunun üzerine 951'de İtalya'ya ulaşan Otto, Berengar'a bağlılık yemini ettirme karşılığında tahtta kalmasına izin vermiştir. Ardından Otto, kurtardığı Adelheid ile evlenmiştir. Bu evlilik fazlasıyla önemlidir çünkü Otto, Adelheid ile evlenerek akıllıca bir hamle yapmış ve taç giymeden kendisini hem Frankların hem de Lombardların kralı ilan etmiştir. İtalya'ya 961'de yaptığı ikinci sefer ise İtalya Kralı II. Berengar tarafından tehdit edilen Papa XII. John tarafından Roma'ya çağırılmasıyla olmuştur. Hem Frankların hem de Lombardların kralı olan I. Otto, artık sıradan bir kral değildi ve herkes bunun farkındaydı. Otto, Macar zaferinden sonra Avrupalı aristokratlar ve din adamları tarafından büyük bir saygınlık kazanmıştır. Bunun üzerine imparatorluk tacıyla ödüllendirilme karşılığında Papa'nın yardım çağrısına karşılık vermiştir. Bu arada Büyük Otto, tahtın boş kalmaması adına

Second Edition, Vol.10, Thomson/Gale (in association with The Catholic University of America), Washington, D.C. 2003, s.712.

⁶⁰ Charles L. Bowlus, *The Battle of Lechfeld and its Aftermath, August 955: The End of the Age of Migrations in the Latin West*, Asghate, England 2006, s.5.

⁶¹ Paul Lendvai, *The Hungarians: A Thousand Years of Victory in Defeat*, Ann Major (trans.), Princeton University Press, Princeton 2003, s.27.

tedbirini alarak Roma'ya hareket etmeden önce Adelheid'den olan oğlunu II. Otto adıyla Alman Krallığı tahtına oturtmuştur. Bundan sonraki dönemde krallar imparatorluk tacını giymeye giderken aynı yola başvuracaklardır.⁶²

Otto, 962'de Roma'daki Aziz Petrus Kilisesi'nde imparator olarak taç giymiştir.⁶³ Büyük Otto'nun Roma'da imparator olarak taçlanması, Şarلمان'ın unvanını canlandırmış ve bu noktadan itibaren Alman krallarının çoğu, aynı zamanda Kutsal Roma İmparatorluğu'nun hükümdarı olmuşlardır.⁶⁴ Otto, hem yeniden canlanan Bizans İmparatorluğu tarafından tanınmak hem de Bizans ile olan siyasi ilişkileri sağlamlaştırmak istemiş ve bu nedenle oğlu II. Otto'yu 14 Nisan 972'de Roma'da Bizans İmparatoru Johannes Tzimiskes'in yeğeni Theophanu ile evlendirmiştir.⁶⁵ Bizans İmparatorluğu, Otto Hanedanlığı için her zaman asaletin simgesi olarak görülmüştür. Bu evlilikle birlikte Büyük Otto, unvanının karşılıklı olarak tanınmasını sağlamıştır. Ayrıca bir Bizans prensesi ile Cermen tahtının varisinin evliliği, bir Cermen imparatorluğu için Batı'da muhteşem bir güç ve prestij anlamına geliyordu. Böylece I. Otto oğlunu bir Bizans prensesi ile evlendirerek Bizans ile siyasi ilişkileri iyi tutmak konusunda başarılı bir politika izlemiştir.⁶⁶

⁶² Banu Çetin Ünal, *Orta Çağ'da Otto Rönesansı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat 2022, s.42-44.

⁶³ Alexander Emmerich, Kay Peter Jankrift, Bernd Kockeroles, Wolf Dietrich Müller, *Deutsche Geschichte-Was Jeder Wissen Muss*, Duden Verlag, Mannheim 2009, s.27.

⁶⁴ Judson Knight, *Middle Ages: Almanac*, Judy Galens (Ed.), U-X-L, USA 2001, s. xvi.

⁶⁵ Daniela Müller- Wiegand, *Vermitteln-Beraten-Erinnern Funktionen und Aufgabenfelder von Frauen in der ottonischen Herrscherfamilie (919-1024)*, Kassel University Press, Kassel 2005, s.67.

⁶⁶ Pınar Ülgen ve Banu Çetin Ünal, "Orta Çağ Avrupası'nın Bir Bilinmeyeni: Otto Rönesansı", s.240.

Büyük Otto, Memleben’de bir hastalığa yakalanmış ve ölmüştür. İsteği üzerine Magdeburg Katedrali’nde mezarı bulunan ilk karısı Edith’in yanına gömülmüştür. Ardından 18 yaşındaki tek oğlu II. Otto, onun yerine tahta geçmiş ve üçüncü nesil olarak aile veraset çizgisini güçlendirmiştir.⁶⁷ I. Otto saltanatının sonunda, kendi oğlunun tahta çıkmasını temin etmiş, memnuniyetsiz Alman duklerinin çoğunu bastırmış ve Bizans ile bağlar kurmuştur. Bunun yanında kiliseyle de güçlü bir ittifak sağlayarak Otto Hanedanlığında güçlü bir bürokrasi inşa etmiştir.⁶⁸

II. Otto

II. Otto, 973’ten itibaren Alman İmparatorluğu’nun tek yöneticisi olmuştur. Aslında I. Otto, 967’de Noel’de imparatorluk unvanını hanedanına sabitlemek için oğlunun eş imparator olarak taç giymesini sağladı. II. Otto, babasının yaşamında imparatorluk tacını törenle giyen son batı imparatoruydu. 973’te ise babasının ölümü üzerine, on sekiz yaşındaki Otto, muhalefet olmaksızın hükümdar olarak kabul edildi.⁶⁹

Daha öncede bahsettiğimiz üzere II. Otto, 972’de Bizans İmparatoru Johannes Tzimiskes’in yeğeni Theophano ile evlendi. Bu evlilik Roma-Cermen İmparatoru’nun Bizans İmparatoru ile eşit olduğunu açıkça ortaya koymayı amaçlayan siyasi bir evlilikti. Bu evlilik II. Otto açısından fazlasıyla önemliydi. Theophano, Orta Çağ’ın en önemli imparatoriçelerinden biri ve Batı ile Bizans kültürü arasında bir aracı olarak kabul ediliyordu. Theophano’nun II. Otto’nun siyasi kararları üzerindeki etkisi

⁶⁷ Alexander Enmerich, Kay Peter Jankrift, Bernd Kockerols, Wolfdietrich Müller, *age*, s.28.

⁶⁸ Jean Shepherd Hamn, *Term Paper Resource Guide to Medieval History*, Greenwood Press, Santa Barbara 2010, s.146.

⁶⁹ Phyllis G. Jestice, “Otto II (955–983)”, *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, s.495.

büyüktür. Bunun yanında II. Otto'nun beklenmedik ölümünden sonra Theophano, 984'ten itibaren oğlu III. Otto'nun naipliğini yapmış ve krallığın imparatorluktaki iktidar konumunu korumayı başarmıştır.⁷⁰

II. Otto'nun sınırlarda emperyal yönetimi güvence altına aldıktan sonra Güney İtalya'nın fethiyle orayı Müslüman yönetiminden kurtarmaya yönelik iddialı planı, aynı zamanda bölgedeki Bizans gücünün kalıntıları da ortadan kaldırma niyetini içeriyordu. 13 Temmuz 982'de Cotrone'nin güneyinde Cap Colonne'da Emir Abdul Kassim komutasındaki Müslüman ordusuna karşı bir savaş başladı. Savaş Otto'nun ordusunun kesin bir mağlubiyetiyle sonuçlandı. Otto, zar zor bir gemiyle kaçarak kendini kurtarabildi. Ancak Müslüman ordusu, elde ettikleri bu avantajı kullanamayacak kadar zayıflamıştı. Bu nedenle Müslümanlar Sicilya'ya çekilmek zorunda kaldılar, böylece güney İtalya imparatorluğun elinde kaldı.⁷¹ Bu savaşın İtalya'daki güç dengesi üzerinde çok az bir etkisi olsa da bu yenilgi, Otto'nun prestijine ciddi bir darbe vurmuştur. Alman yenilgisinin haberini alan Slavlar, aynı yıl (983) içerisinde bir ayaklanma başlattılar.⁷² Slavların amacı Hristiyanlığı ortadan kaldırmak ve Sakson hakimiyetine son vermektir. Bu ayaklanma sırasında Havelberg ve Brandenburg piskoposluk şehirleri tahrip edilmiş, birçok Hristiyan katledilmiş ve son elli yılın toprak kazanımlarının çoğu kaybedilmiştir.⁷³

⁷⁰ Brigitte Beier, *Die Chronik der Deutschen*, Chronik Verlag, München 2007, s.74.

⁷¹ Friedrich Prinz, *Grundlagen und Anfänge, Deutschland bis 1056*, C.H. Beck, München 1985, s.164.

⁷² Phyllis G. Kestice, "Otto II (955–983)", s.495.

⁷³ John W. Bernhardt, *Itinerant Kingship and Royal Monasteries in Early Medieval Germany, c. 936-1075*, Cambridge University Press, Cambridge 1993, s.40.

Sonrasında II. Otto, hiç beklenmedik bir anda hastalanarak ölmüştür. Ayrıca Roma'daki St. Peter'e gömülen tek Otto imparatoru olmuştur. Tahtın varisi III. Otto ise babası öldüğünde henüz üç yaşındaydı ve bu sebeple vesayet konusundaki anlaşmazlıkların ortaya çıkması da kaçınılmaz olmuştu.⁷⁴

III. Otto

980 yılında İmparator II. Otto ile Bizans prensesi Theophanu'nun tek oğlu olarak dünyaya gelen III. Otto, 983-1002 yılları arasında Almanların kralı, 996-1002 yılları arasında ise imparator olmuştur. II. Otto, 983'te Verona'da genç Otto'nun kral olarak seçilmesini sağlayarak kendi babasının Otto yönetimini güvence altına alma politikasını sürdürmüştür. Otto henüz çok küçük olduğu için taht konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ancak bu sorunlar annesi Theophanu ve babaannesi Adelheid'in nâipliğini üstlenmesiyle son bulmuştur. Anlaşılacağı üzere genç Otto'nun çocukluktaki rolü tamamen sembolikti. Bunun yanında Genç Otto Hildesheimli Bernward ve Aurillaclı Gerbert gibi çağın önemli isimlerinden iyi bir eğitim almıştır.⁷⁵

III. Otto, 14 yaşında geldiğinde yönetim yetkisine sahip olduğu ilan edilir. Kısa hayatı boyunca III. Otto'nun Alman yönetimi altında tek hayali "*Roma imparatorluğumun restarosyumu*"nu gerçekleştirmektir. 996 yılında geniş bir çevre ile Regensburg'dan İtalya'ya taşınmıştır. Mayıs ayında ise Roma'da Aziz Petrus Bazilikasında Papa tarafından taçlandırılmış ve bundan böyle "Romalıların İmparatoru" unvanını almıştır. 999'da bilgin Aurillaclı Gerbert, Papa II. Sylvester adıyla Papalık koltuğuna oturmuştur. Oldukça önemli bir isim olan Gerbert İber Yarımadası'nda

⁷⁴ Alexander Emmerich, Kay Peter Jankrift, Bernd Kockerols, Wolfdietrich Müller, *age*, s.29.

⁷⁵ Phyllis G. Jestice, "Otto III (980–1002)", *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, s.496.

Arapça sayılarla hesap yapmayı öğrenen ilk Batılılardan biriydi. Ayrıca Roma sayı sistemindeki çarpma ve bölme gibi zor aritmetik işlemleri gerçekleştirmek için kullanılabilecek bir abaküs inşa etmiştir.⁷⁶

İmparatorluğun Doğu'daki etki alanının genişlemesinin bir parçası olarak, III. Otto yeni piskoposluklar kurmaya karar verdi. Bu arka plana karşı, Gniezno (1000) ve Gran (1001) başpiskoposluğu kuruldu ve aynı zamanda Polonya ve Macaristan'da ayrı dini eyaletler oluşturuldu.⁷⁷ III. Otto, yenilenen imparatorluğun bütün Hristiyan topraklarını içermesi gerektiği iddiasında bulunmuş ve bu bağlamda Polonya Dükü Boleslav ile müzakere ederek Polonya'yı kendi yönetimine katmaya çalışmıştır. Ancak Otto'nun Polonya'yı müzakere yoluyla kazanma çabaları boşuna gitmiş ve halefi II. Heinrich, Polonya'ya saldırı düzenlemiştir.⁷⁸

III. Otto da diğer Otto imparatorları gibi Şarlman'a karşı hayranlık duyuyordu. Hatta III. Otto hakkında anlatılan olaya tanık olduğunu iddia eden birisinin yetkisiyle ilginç bir hikâye anlatılır. Hikâyeye göre;

“İmparator Otto, Aachen'e yaptığı nadir ziyaretlerden birinde, büyük selefi Charlemagne'ın gömüldüğü mezara girdi. Başında altın bir taç ve altın bir asa ile dimdik oturan cesedi buldular. Ellerinde eldiven vardı ve yaklaşık iki asır boyunca tırnakları eldivenlerin içinde uzamıştı. Burun bir kısmı hasar görmüştü ve Otto, mezar kapatılmadan önce altınla restore

⁷⁶ Alexander Emmerich Kay Peter Jankrift, Bernd Kockeroles, Wolfdietrich Müller, *age*, s.29-30.

⁷⁷ Alexander Emmerich, Kay Peter Jankrift, Bernd Kockeroles, Wolfdietrich Müller, *age*, s.30.

⁷⁸ William Chester Jordan (Ed.), *age*, s.158.

edilmesini, tırnakların kesilmesini ve Charlemagne'a beyaz giydirilmesini emretti. Bir hatıra olarak ondan bir diş aldı.”⁷⁹

III. Otto, annesinin Bizans prensesi Theophanu olması ve iki taraftan da kral soyuna dayanması sebebiyle babasından ya da büyük babasından daha fazla Romalı olduğunun fazlasıyla farkındaydı. Davis'in ifadesine göre;

*“Sen Romalıların ve Augustus'un imparatoru Sezarsın [diye yazar Gerbert]. Yunanlıların en asilisin. Sen Yunanlı imparatorlukta geçtin. Romalıları miras aldığın hak ile yönetiyorsun ve zihin ve belagat hususunda her ikisini geçtin.”*⁸⁰

Otto, Sakson kabalığından kurtulmak ve Yunan inceliğini geliştirebilmek için Gerbet'ten yardım ve teşvik talep etmiştir. Roma'da Aventine Tepesi'ne kurulmuş bir sarayda yaşıyor, ipek giysiler giyip bir platform tizerine yerleştirilmiş yarım daire bir masada tek başına yemek yiyordu. Memurları *loghetes* ve *protospathars* olarak anılıyor ve isimleri Yunan harfleriyle yazılıyordu. Çünkü Otto'nun amacı eğitimli ve medeni bir duruş sergilemekle beraber Hristiyan ve kültürlü Bizanslılar'dan geri kalmamaktı.⁸¹

III. Otto yetişkinliğe erip hükümdarlığa geçtiğinde tıpkı babası gibi Bizans ile yapılan evlilik politikasını devam ettirmeyi planlamaktaydı. Bu sebeple ilk yolladığı heyetin eli boş dönmesi bile onu durduramamış ve ikinci bir heyet daha göndermiştir. He-

⁷⁹ Walter Oakeshott, *Classical Inspiration in Medieval Art*, Chapman & Hall, London 1959, s.75; Jace Stuckey, “Charlemagne As Crusader? Memory, Propaganda, And the Many Uses of Charlemagne's Legendary Expedition To Spain”, *The Legend of Charlemagne in the Middle Ages Power, Faith, and Crusade*, Matthew Gabriele and Jace Stuckey (Ed.), Palgrave Macmillan, New York 2008, s.137.

⁸⁰ R.H.C. Davis, *age*, s.241.

⁸¹ R.H.C. Davis, *age*, s.241.

yetin başında Batı'nın en zengin ve en olağanüstü din adamı Milano Başpiskoposu Arnulf vardı. Arnulf saraya inanılmaz derecede süslü, gümüş çivilerle mihlanmış altın nallara sahip atı üstünde geldi. Basileous konuğunu saygıyla karşıladı. Basileios, bir an önce Bulgaristan'a dönebilmek için evliliğin gerçekleşmesi konusunda hiç zorluk çıkarmadı. Üç yeğeninden en büyüğü olan Eudokia, çiçek hastalığı nedeniyle çok çirkinleşmiş ve kendini manastıra kapatmaya karar vermişti. Theodora da güzel bir kız olmadığı için geriye aday olarak güzelliği ve çekiciliği ile dikkat çeken yirmi üç yaşındaki Zoe kalmıştır. Başpiskopos kızı çok beğenmiş ve efendisi Otto'nun da onu çok beğeneceğini düşünmüştür. Evlilik konusunda oldukça istekli olan Zoe, 1002 yılı Ocak'ında bir *porphyrogenneta* ve imparatoriçeye yaraşır maiyeti ve Arnulf ile birlikte yeni vatanına doğru yola çıktı fakat bu evlilik ne yazık ki gerçekleşemeyecekti. Gemi Bari'ye ulaştığında aniden ateşlenen nişanlısının Roma yakınındaki Paterno Kalesi'nde henüz çok genç yaşta hayatını kaybettiği haberini aldı ve Zoe, aynı gemiye binerek eli boş bir şekilde anavatanına döndü. Zoe bu ölümle kocasından ve Batı İmparatorluğu tacından daha da fazlasını kaybetmiştir. Eğer Otto'dan bir oğlu olsaydı, bu çocuk sadece Batı İmparatorluğu'nu değil, başka bir erkek varis olmadığı sürece Doğu İmparatorluğu'nu da devralacak ve böylece iki imparatorluk birleşerek sınırlar Fransa'dan İran'a kadar genişleyecekti ve belki de bu evlilik tüm dünya tarihinin başka türlü yazılmasına sebep olacaktı.⁸²

İmparator III. Otto, 23 Ocak 1002'de İtalya'da Paterno Kalesi'nde saltanatının on dokuzuncu yılında vakitsiz bir zamanda öldü. Genç Otto yerine Bavyera Dükü Heinrich, kral ilan edildi ve yirmi üç yıl hüküm sürdü.⁸³ Henüz 21 yaşında ve hiçbir

⁸² John Julius Norwich, *Bizans II: Yükseliş Dönemi (MS 803-1081)*, Birinci Baskı, Selen Hırçın Riegel (çev.), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2013, s.207-208.

⁸³ Herman of Reichenau, "Chronicle", *Eleventh-Century Germany: The*

zaman çocuğu olmadan ölen III. Otto tam da kendi istediği gibi Şarlıman'ın yanına Aachen'e gömülmüştür.⁸⁴

II. Heinrich

III. Otto'dan sonra tahta çıkan II. Heinrich, Kral I. Heinrich'in soyundan gelmektedir. Babası "Kavgacı" lakabıyla bilinen ve II. Otto'nun kuzeni olan Bavyera Dükü II. Heinrich'dir. Büyükbabası ise Büyük Otto'nun kardeşi olan Bavyera Dükü I. Heinrich'dir.⁸⁵ III. Otto'nun halefi, II. Heinrich'in imparatorluk fikirlerinde süreklilik unsurlarının yanı sıra çarpıcı yenilikler buluyoruz. II. Heinrich'in hükümdarlığı, ilahi olarak yönetilen yoğun bir yönetim anlayışı ile karakterize edilmiştir.⁸⁶ II. Heinrich'te diğer Otto imparatorları gibi kilise ile güçlü bağlantılar kurmuş ve piskoposların temsil ettiği siyasi-idari bölünmeye önem vermiştir. Aynı zamanda İtalya'yı da ihmal etmeyerek 1002'de İtalya kralı ilan edilen İvrealı Arduin'i birçok kez yenilgiye uğratmıştır. 1004'te İtalya kralı unvanını almış ve 1014'te ise imparator olarak taç giymiştir.⁸⁷

Swabian chronicles, I.S. Robinson (trans.), Manchester University Press, Manchester 2008, s.58.

⁸⁴ Alexander Emmerich, Kay Peter Jankrift, Bernd Kockerols, Wolf Dietrich Müller, *age*, s.30; Jim Bradbury, *The Routledge Companion to Medieval Warfare*, Routledge, London 2004, s.75.

⁸⁵ Stefan Weinfurter, "Heinrich II. (1002-1024), *Die Deutschen Herrscher Des Mittelalters: historische Portraits von Heinrich I. bis Maximilian I. (919-1519)*, Bernd Schneidmüller und Stefan Weinfurter (Hrsg.), C.I-I. Beck, München 2003, s.97.

⁸⁶ John W. Bernhardt, "Concepts and Practice of Empire in Ottonian Germany (950-1024)", *Representations of Power in Medieval Germany 800-1500*, Björn Weiler and Simon MacLean (Ed.), Vol.16, Brepols, Turnhout 2006, s.158.

⁸⁷ Catia Di Girolamo, "Sakson Hanedanı ve Kutsal Roma İmparatorluğu", *Orta Çağ- Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, 2. Baskı, Umberto Eco (Ed.), Leyla Tonguç Basmacı (çev.), Alfâ, İstanbul 2014, s.251.

II. Heinrich, oldukça başarılı bir imparatordu. Kral Heinrich, Verona üzerinden İtalya bölgesine giderek o bölgedeki tüm şehirleri kendisine tabi kıldı. Taçlandığı gün Pavia'ya girdi. Daha sonra oradan Saksonya'ya döndü ve birkaç gün sonra silahını Slavlara çevirdi. Bohemyalıları eski hizmet görevlerini kabul etmeye ve haraç ödemeye zorladı; ayrıca Polonya Slavlarının dükü Boleslav'ı tüm halkıyla birlikte boyun eğdirdi ve Saksonya'ya zafer kazanmış bir şekilde döndü.⁸⁸

II. Heinrich ve eşi Kunigunde, daha önceki Otto hükümdarlarının görkemli planlarından uzaklaşarak kendilerini Almanya'ya adanmışlardır. Kiliseleri zenginleştirmiş, sanatsal faaliyetleri korumuş ve manastır reformunu desteklemiştir. O kadar dindar yöneticiler olmuşlardır ki 1146'da Heinrich, 1200'de ise Kunigunde kutsanmıştır.⁸⁹

İmparatorluk Kilisesi Sistemi'nin, İmparator II. Heinrich döneminde zirveye ulaştığı söylenebilir. Seleflerinden bile daha fazla, piskoposluk seçimlerine müdahale etmiştir. II. Heinrich hem dünyevi hem de dini alemde kendilerine verilen görevleri tam olarak yerine getirebilecek yetenekli adamlar atamıştır. Piskoposluklar ve manastırlar için yapılan bağışları artırmış ve tüm enerjisini Bamberg piskoposluğunu kurmaya ve donatmaya adanmıştır. Hükümdarlığı sırasında sinodların belli bir düzen içinde yapılmasını sağlamış ve Hersfeld, Reichenau, Fulda ve Corvey gibi en büyük manastırlardan bazılarına uygun başrahipler atayarak manastırların reformunu kişisel olarak denetlemiştir.⁹⁰

⁸⁸ Herman of Reichenau. agm, s.59.

⁸⁹ Marilyn Stokstad, *Medieval Art*, Second Edition, Routledge, New York 2018, s.181.

⁹⁰ Michel Parisse, "Die Reichskirche (um 900 bis 1054)", *Die Geschichte Des Christentums Religion-Politik- Kultur, (Bischofe, Mönche und Kaiser, 642-1054)*, Band. IV, Gilbert Dagron, Pierre Riché und André Vauchez (Hrsg.), Herder Verlag, Freiburg 1994/2007, s.819.

II. Heinrich'in tek bir imparatorluk hayali yoktu. Çünkü Almanya'daki iç savaşlarla, ortak sınırlar üzerindeki Slavların isyanlarıyla ve başka sıkıntılarla uğraşmak zorunda kaldığı için bu konuya kafa yorabilecek durumda değildi.⁹¹ II. Heinrich'in mühründe III. Otto'nun evrenselci planlarını yansıtan *Renovatio Imperii Romanorum* yerine *Renovatio Regni Francorum* yani Frank Krallığı'nın yenilenmesi terimi yer almaktadır. Catia Di Girolamo'ya göre bu durum, Heinrich'in 1024'teki ölümüyle sona eren hanedanın çöküşüne iyi bir örnek teşkil eder.⁹²

1024'te II. Heinrich beklenmedik şekilde ölmüştür. Yıllardır evli olmasına rağmen çocuk sahibi olamadığından ölümüyle birlikte Sakson hanedanı sona ermiş ve Almanya, İtalya Krallığı ve Kutsal Roma İmparatorluğu başsız kalmıştır. Alman soylular aralarından başka bir ismi yani II. Konrad'ı imparator olarak seçmişlerdir. Böylece taht yeni bir hanedan olan Sal Hanedanlığına geçmiştir.⁹³

Ottolar Hristiyan âleminin doğu sınırlarında geniş bir bölgeyi kontrol etmişler ve düzeni sağlamak için krallık boyunca düzenli olarak seyahat ederek gezici bir şekilde hüküm sürmüşlerdir.⁹⁴ Muhtemelen bu tür seyahatler, sarayları üzerindeki kontrolleri sağlamak açısından Otto hükümdarları için zordu. Otto kraliyet sarayları, imparatorluğun kimliğinin kilit merkezleri değildi ve X. yüzyıl imparatorluğu aslında çok merkezliydi.⁹⁵

⁹¹ Gordon Kerr, *age*, s.25.

⁹² Catia Di Girolamo, *agm*, s.251.

⁹³ Susan Wise Bauer, *age*, s.641.

⁹⁴ Jordan N. Becker, *Warrior Bishops: The Development of the Fighting Clergy under the Ottonians in the Tenth Century*, University of Colorado, Undergraduate Honors Theses, Boulder 2016, s.6.

⁹⁵ Stuart Airlie, "The Palace of Memory: The Carolingian Court as Political Centre", *Court and Regions in Medieval Europe*, Sarah Rees Jones, Richard Marks and A.J. Minnis (Ed.), York Medieval Press, Woodbridge 2000, s.2.

Otto Rönesansı

Özellikle üç Otto (936-1002) döneminde Almanya’da yeniden canlanan entelektüel iklim sebebiyle bu döneme “Otto Rönesansı” adı verilmiştir. Büyük Otto’nun bir imparatorluk devleti kurabilmesindeki başarısı, Alman piskoposlarıyla ittifakına çok şey borçluydu. Bunlar da imparatorluğun manastırlarında öğrenmeyi teşvik etmek için yeni kurulan prestijlerini ve zenginliklerini kullanmışlardır.⁹⁶

Bu dönemin temsilcileri arasında Könlü Bruno, Hildesheimli Bernward, Mainzli Willigis gibi birçok isim vardır.⁹⁷ Otto’nun Alcuin’i ise Kuşçu Heinrich’in oğlu ve Otto’nun Utrecht katedral okulunda iyi bir eğitim görmüş olan küçük erkek kardeşi Bruno idi. Bruno, İrlanda, İngiltere, İtalya, İspanya ve Bizans’tan bilgileri Otto’nun sarayına çekmiş ve Lorsch ve Corvey’deki manastırların başrahibi ve ardından Köln piskoposu olmuştur.⁹⁸

Kutsal Roma İmparatorluğu’nun 962’de I. Otto yönetiminde yeniden kurulması lüks sanat üretiminde yeni bir çağ başlattı. Almanya’daki Sakson hanedanının imparatorları, X. yüzyılın ortalarından XI. yüzyıla kadar Avrupa siyasi hayatına egemen olmuşlardır. Bunun yanında bu dönemde özellikle el yazmalarında bir gelişim dönemi yaşanmıştır. Yaklaşık yüz yıl boyunca Orta Çağ’ın en görkemli aydınlatmalı el yazmaları, Otto hanedanı döneminde üretilmiştir.⁹⁹ Bu dönemde Bizans, Geç Antik ve

⁹⁶ Keith Sidwell, *Reading Medieval Latin*, Cambridge University Press, Cambridge 1995, s.152.

⁹⁷ Josef Fleckenstein, *Deutsche Geschichte Grundlagen und Beginn der deutschen Geschichte*, Band. I, Vandenhoeck-Reihe, 1988, s.117.

⁹⁸ John M. Riddle, *A History of the Middle Ages, 300-1500*, Second Edition, Rowman & Littlefield, Lanham 2016, s.231.

⁹⁹ Thomas Kren, Elizabeth C. Teviotdale, Adam S. Cohen and Kurds Barstow, *Masterpieces of the J. Paul Getty Museum Illuminated Manuscripts*, Los Angeles 1997, s.10.

Karolenj dönem üsluplarının etkisinde kalarak kendi üslup anlayışlarını geliştiren minyatür sanatçıları, minyatürlü sayfalarda ayrıntıları en aza indirip figürlere odaklanmışlardır. Bu figürler, ince ve uzun vücutlu, büyük elleri olan imgelerdir. Otto döneminde insan figürüne önem verilmiş ve Karolenj dönemine oranla daha yumuşak renkler kullanılmıştır.¹⁰⁰

Otto döneminden günümüze ulaşmış duvar resimleri ve aydınlatmalı el yazmaları, bozulmalarına rağmen ikonografi ve üslup açısından önemli eserlerin kanıtlarını sunuyorlar. Otto duvar resimlerinin örnekleri, X. yüzyılın ikinci çeyreğinden XI. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar gelebilmiştir. Otto kralları ve imparatorları tarafından yönetilen bölgenin her yerinde bulunmaktadır.¹⁰¹

Bunların yanında bu dönem özellikle büyük ölçekli bronz eserler üretme konusunda bir gelişim dönemi yaşamıştır. Özellikle Hildesheim'daki katedralde bulunan bronz kapılar, Piskopos Bernward tarafından yaptırılan olağanüstü bir sanat eseri olarak adlandırılmıştır.¹⁰² Sanatsal açıdan Otto dönemi, Karolenjlerin ifade tarzını genellikle anlatı yönünde daha da geliştirdi. Belki de bu tarzın baş anıtı, kuzey Almanya'daki Hildesheim'daki olağanüstü bronz kapılardır. Bronz kapılar, sanat tarihi boyunca pek çok bronz kapı grubunun en unutulmazları arasındadır ve antik çağlardan beri ilk defa, tek parça halinde dökülmeleri sebebiyle kayda değer bir teknik başarıyı temsil etmektedir.¹⁰³

¹⁰⁰ Songül Barotcu, "Aureus Codex'inde Yer Alan İsa Mucizelerini Gösteren Betimlemelerin İncil Işığında Değerlendirilmesi", *Route Educational and Social Science Journal*, Vol.5, No.5, 2018, s.45.

¹⁰¹ "Ottonian Painting", *The Grove Encyclopedia of Medieval Art and Architecture*, Colum P. Flourihane (Ed.), Vol. IV, Oxford University Press, New York 2012, s.512.

¹⁰² Adam S. Cohen and Anne Derbes, "Bernward and Eve at Hildesheim", *Gesta*, Vol. 40, No.1, 2001, s.19.

¹⁰³ William Kloss, *A History of European Art*, The Great Courses, USA 2005, s.17.

Piskopos Bernward tarafından yaptırılan bu bronz kapıların, genellikle Bernward tarafından kurulan St. Michael Manastırı'na yönelik olarak yapıldığı düşünülmektedir.¹⁰⁴ Ayrıca bu kapılar, teknolojik mucize olarak adlandırılırlar çünkü Otto metal işçileri her kapıyı figüratif heykelle tek bir parça şeklinde dökmüşlerdir. Karolenj dönemi heykellerine bakıldığında Geç antik Çağ'dan beri çoğu heykel gibi, çoğunlukla kitap kapakları için fildişi ve değerli metallerde yapılan küçük ölçekli sanattan oluşmaktaydı.¹⁰⁵

X. yüzyılda ve XI. yüzyılın ilk yarısına kadar ortaya çıkan Otto dönemi sanatı özellikle el yazması eserler ve mimaride kendine özgü bir sanat tarzını yansıtıyordu. Karolenjlerin sanatsal formları ve uygulamaları, manastır vakıflarının genişlemesiyle birlikte yeniden canlandırıldı. Bu, hükümdarların ve yüksek memurların, özellikle de piskoposların himayesine bağlı bir saray sanatıydı. Otto dönemi sanatı, Karolenj döneminde olduğu gibi tek bir merkezde veya tek bir kişi etrafında yoğunlaşmamıştı. Mimaride Hildesheim, Gernrode ve Reichenau'da önemli ve etkileyici binalar inşa edilmiştir. Otto dönemi mimarları, transeptlerin ve kriptlerin tasarımlarında yenilikçiydiler. Manastır mimarisinin yanı sıra çoğu zaman bir yerden bir yere hareket halinde olsalar da imparatorlar için önemli sivil binalar ve saraylar vardı.¹⁰⁶

İmparatorluğun dış koşulları Büyük Otto döneminde istikrar kazandığında, her yerde inşaat faaliyetlerinde bir canlanma yaşandı. Çift korolu binalar giderek daha popüler hale geldi. Geç Otto döneminde neredeyse tüm piskoposluk şehirlerinde büyük,

¹⁰⁴ Adam S. Cohen and Anne Derbes, agm, s.19.

¹⁰⁵ Fred S. Kleiner, *Gardner's Art Through the Ages: The Western Perspective*, Fifteenth Edition, Vol.1, Cengage Learning, Boston 2017, s.332.

¹⁰⁶ Edward D. English, *Encyclopedia of the Medieval World*, Facts On File, New York 2005, s.542.

çift korolu yeni binalar inşa edildi. Bu, aynı zamanda imparatorluk katedrallerinin özel karakterini de ortaya çıkarmıştır.¹⁰⁷

Özetle Sakson hanedanının tarih sahnesine çıkışıyla Otto Rönesansı olarak adlandırılan dönem ortaya çıkmıştır. Karolenj Rönesansından sonra ortaya çıkan Otto Rönesansı, sanatsal ve mimari alanda Avrupa'yı şekillendiren dört önemli Rönesans'tan birini oluşturmaktadır. Bu dönemde Karolenj sanatı model olarak alınmış fakat bire bir taklit edilmemiştir. Aslında Otto sanatı Karolenj ve Romanesk sanatı arasında gelişen büyük bir sanatsal akımın üstün nitelikli kavramıdır.¹⁰⁸

SAL HANEDANI (1024-1125)

II. Konrad

Sal hanedanının ilk imparatoru ve Kutsal Roma imparatoru olan II. Konrad, Alman monarşisini bağımsız bir güç olarak kurmuştur. II. Konrad, Frankonyalı bir soyluydu.¹⁰⁹ Konrad da Heinrich gibi Almanya kralı olmuş ve sonra kendisini İtalya'da kabul ettirebilmek için savaşmak zorunda kalmıştır. 1027'de her iki ülkeyi de denetim altına almış ve aynı yıl Kutsal Roma imparatoru olarak taçlandırılmıştır. Ayrıca hem Burgonya hem de Provence'ı imparatorluğa katmıştır.¹¹⁰

Gücünün kapsamına rağmen, II. Konrad, hükümdarlığı sırasında birkaç iç isyan ve önemli dış zorluklarla karşılaşmıştır. Konrad'ın seçilmesinden sadece iki yıl sonra, rakibi Genç Konrad liderliğindeki bir grup komplocu, kralın İtalya'ya ilk seferi sırasında isyan etmiştir. Bu isyana daha sonra kralın üvey oğlu olan

¹⁰⁷ Adolf Schmidt, "Westwerke und Doppelchöre: Höfische und liturgische Einflüsse auf die Kirchenbauten des frühen Mittelalters", *Westfälische Zeitschrift*, Vol.106, 1956, s.411.

¹⁰⁸ Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.74-76.

¹⁰⁹ John Middleton (Ed.), *age*, s.209.

¹¹⁰ Susan Wise Bauer, *age*, s.641.

Svabya Dükü Ernst de katılmıştır. 1030 Ağustos’unda öldürülünceye kadar, Konrad’a karşı muhalefetine ısrar etmiştir.¹¹¹

1039’da II. Konrad ölünce, yerine oğlu III. Heinrich (1039-1056) geçti. Heinrich, papalık işlerine hükmetmeye ve piskoposları atamak için imparatorluk hakkını korumaya devam etti. Kendisini Bohemya ve Macaristan krallarının efendisi yaptı, ancak Almanya’da güçlü bir merkezi hükümete karşı çıkan soyluların, özellikle de 1052’de isyan eden Bavyera Dükü Konrad’ın muhalefetiyle karşılaştı. Heinrich, Macaristan’a kaçan ve orada Alman yönetimine muhalefeti yenileyen dükü görevden aldı ve bu durum imparatorluğun Macaristan’ı kaybetmesine neden oldu.¹¹²

IV. Heinrich

Kutsal Roma İmparatorluğu’nun ve Almanya’nın İmparatoru III. Heinrich 1056’da ölünce, altı yaşındaki oğlu IV. Heinrich başa geçti. Heinrich’in annesi İmparatoriçe Agnes, küçük oğlu için naiplik yaptı, ancak imparatorluğun kontrolünü sağlayamadı. O anda İtalya’da, atama konusunda bir tartışma patlak verdi. Papalık, papanın imparator tarafından atanması geleneğine itiraz etti. Böylece kardinaller, imparatorlardan sadece seçimlerini onaylamasını isteyerek papayı seçmeye karar verdiler. Almanya’da ise soylular servetlerini ve varlıklarını monarşi pahasına artırdılar. Bu arada IV. Heinrich, 1066’da reşit oldu ve ülkesinin kontrolünü Alman soylularından geri aldı. 1075’te Papa Gregory (Gregorius), Papalığı laik denetimden çıkaran bir kararname yayınladı.¹¹³ IV. Heinrich bu eylemi temsil ettiği iktidara karşı bir tehdit olarak algılayarak iktidarının Tanrı tarafından

¹¹¹ W.L. North, “Conrad II (ca. 990–June 4, 1039)”, *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, s.150.

¹¹² John Middleton (Ed.), *age*, s.820.

¹¹³ John Middleton (Ed.), *age*, s.393.

verildiği ve bundan dolayı kilise üzerinde mutlak güç sahibi olması gerektiği konusunda ısrar etmiştir. Buna karşılık Gregory, Heinrich'i kilise ve Alman krallığından aforoz etmiştir.¹¹⁴ 1077'de Heinrich Papa'dan af dilemiş ve böylece aforoz cezası kaldırılmıştır. Ancak Papa'nın Heinrich'i bağışlaması, Heinrich'in yerine Svabyalı Rudolph'u kral olarak seçen Alman soylularını tatmin etmedi. Bunun üzerine Heinrich'in aforozunun yenilendiği bir iç savaş gerçekleşti. Bir grup Alman ve İtalyan piskopos tarafından desteklenen Heinrich, Gregory yerine seçtiği karşı papa Clement'in elinden Kutsal Roma imparatoru olarak taç giydi.¹¹⁵

IV. Heinrich 1106'da ölünce yerine tahta V. Heinrich geçti. V. Heinrich, 1111'de Papa II. Pascal tarafından imparator olarak taçlandırıldı. Hükümdarlığı sırasında, İtalya'da babasının zamanında kaybedilen imparatorluk topraklarını geri aldı. 1122'de, V. Heinrich'in papalıkla devam eden çatışması, *Worms Konkordatosu* ile çözüme kavuştu. Bu, o dönemde Kutsal Roma İmparatorluğu'ndaki atama tartışmasını çözmüş olsa da tartışma Orta Çağ boyunca tekrarlanmıştır. Heinrich, 1125'te arkasında bir varis bırakmadan öldü.¹¹⁶ 1125'te ise Supplinburglu Lothar, V. Heinrich'in yeğeni olan Svabyalı II. Friedrich'e karşı kral olarak seçildi. Almanya'nın Doğu sınırındaki prens hanedanlarına ayrıcalıklar tanındı. Heinrich'in Lothar'ın kızı Getrud ile evlenmesi Saksonya'da Wefleri güçlendirdi ve Lothar'ın ölümünden sonra Kibirli Heinrich'e Saksonya Dükalığı verildi.¹¹⁷

¹¹⁴ Sayime Durmaz, "Yüksek Ortaçağ'da Papa-İmparator Çatışması: Kılıç ile Âsâ'nın Savaşı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 2010, s.93.

¹¹⁵ John Middleton (Ed.), *age*, s.393.

¹¹⁶ John Middleton (Ed.), *age*, s.820.

¹¹⁷ Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.78-79; Brian A. Pavlac, "Lothar III (1075-1137)", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.470.

Özetle 1024 ve 1125 yılları arasında Almanya Sal hanedanı tarafından yönetilmiştir. Sal hanedanı imparatorluk ve papalık arasındaki mücadele ile ön planda olmuştur. Ancak diğer alanlarda da önemli entelektüel ve kültürel faaliyetlere tanıklık etmiştir: Keşişler ve laik memurlar yerel şiir, İncil tefsiri, kanon hukuku, tarih yazımı, retorik eserler, müzik incelemeleri ve bilimsel derlemelerden oluşan önemli külliyatlar üretmişlerdir. Her ne kadar Sal hanedanı siyasi olarak en karışık dönemlerden birini yönetse de bu dönemde Almanya, Batı Avrupa'nın en büyük ve en zengin bölgesi olmuştur. Kırk katedral okulu ve yüzlerce manastır, işlevsel kişisel ciltlerden çarpıcı bir şekilde dekore edilmiş ayin kodekslerine kadar sürekli bir kitap akışı üretti. Bu malzemenin çoğu -genellikle Otuz Yıl Savaşları ya da manastırların XIX. yüzyılın başlarında sekülerleşmesi gibi felaketlerde- kaybolmuş olsa da hatırı sayılır bir kalıntı günümüze ulaşmıştır.¹¹⁸

HOHENSTAUFEN HANEDANI (1138-1254)

Güney Almanya'da Svabya merkezli kurulan bu Alman soylu aile, Almanya'yı 1138'den 1254'e, Kutsal Roma İmparatorluğu'nu ise 1138'den 1208'e ve 1212'den 1250'ye kadar yönetmiştir. Hohenstaufen ailesi, Svabya Dükü I. Friedrich'in (ö. 1105) soyundan gelmektedir ve adını MS 1077'de inşa ettiği Staufen Kalesi'nden almıştır. Hohenstaufen kralları ve Kutsal Roma imparatorlarının soyu, Friedrich'in oğlu III. Konrad (1138–1152) ile başlamıştır.¹¹⁹

III. Konrad

Konrad, Svabya Dükü Friedrich ve Kutsal Roma İmparatoru IV. Heinrich'in kızı Agnes'in oğluydu. III. Konrad,

¹¹⁸ T. J. H. McCarthy, "Salian intellectual history in historiographical perspective", *History Compass* 14/1, 2016, s.9.

¹¹⁹ John Middleton (Ed.), *age*, s.403.

Hohenstaufen hanedanının kralı ve Kutsal Roma imparatoru adayı olarak hüküm süren ilk üyesi olmasına rağmen papa tarafından hiçbir zaman onaylanmamış veya imparator olarak taçlandırılmamıştır.¹²⁰

III. Konrad'ın İkinci Haçlı Seferi'ndeki Rolü

Urfa'nın Türkler tarafından fethedildiği haberi Hristiyanlar arasında Kutsal Toprakların kaybedilmesi konusunda bir endişeye sebep olmuş ve böylece ikinci bir Haçlı seferinin gerekliliği ortaya çıkmıştı. Bu nedenle Papa III. Eugenius'un çağırısı ve dönemin ünlü hatibi Clairvaux Manastırı başrahibi Bernard'ın vaazları İkinci Haçlı Seferi'ni başlatacaktı.¹²¹ Bu sefere Kutsal Roma İmparatoru III. Konrad ile Fransa Kralı VII. Louis, *Kutsal Haç* teslim alarak liderlik ettiler.¹²² Kral III. Konrad ve ordusu Mayıs 1147'de Regensburg'tan yola çıktı. Belgrad yakınlarında onu Bizans İmparatoru I. Manuel'in elçileri karşıladı. III. Konrad, imparator aleyhinde hiçbir girişimde bulunmayacağı konusunda güvence verdikten sonra Bizans topraklarına girdi ve 10 Eylül 1147'de İstanbul'a ulaştı. Alman ordusu Anadolu'ya geçirildikten sonra Ekim 1147'de harekete geçerek güzergâh olarak birinci haçlı ordularının kullanmış olduğu yolu takip etmeye karar verdiler.¹²³

Alman haçlıları Eskişehir'e doğru yola çıktılar fakat 23 Ekim 1147'de Dorylaion yakınlarında Sultan Mesud'un ordusu tarafından baskına uğradılar. Alman haçlı ordusu ile Sultan Mesud'un ordusu arasındaki mücadele savaştan çok bir katliamdı.

¹²⁰ John Middleton (Ed.), *age*, s.209.

¹²¹ Abdurrahman Onur Çalışır, "İkinci Haçlı Seferi ve Kral III. Konrad'ın İki Mektubu", *Genç Kalemler: Tarih, Düşünce ve Kültür Dergisi*, S.5, 2018, s.33.

¹²² İzzet Çıvgın, *Orta Çağ Tarihi*, 1. Baskı, Maya Akademi Yayınları, Ankara 2008, s.214.

¹²³ Abdurrahman Onur Çalışır, *agm*, s.33-34.

Konrad ordusunun onda dokuzunu kaybederek İznik'e kaçtı. Kral Louis komutasındaki diğer haçlı ordusu ise 4 Ekim 1147'de İstanbul'a vardıldıktan sonra İznik'e doğru yola çıktı. İznik'e geldiklerinde ordusu Eskişehir'de bozguna uğramış olan Kral Konrad ile karşılaştılar. İki kral, Balıkesir, Bergama ve İzmir üzerinden Efes'e geldiler fakat Konrad burada rahatsızlanarak maiyetiyle birlikte bir Bizans filosu ile İstanbul'a geri döndü.¹²⁴ Kral, İstanbul'daki Bizans sarayında sağlığına kavuştuktan sonra, Nisan 1148'de gemiyle Akka'ya geldi.¹²⁵

24 Haziran 1148'de Akka'da İkinci Haçlı Seferi ile Doğu'ya gelen asiller ile ruhbanların ve Kudüs Krallığı'nın asilleri ile ruhbanlarının katıldığı bir konsey düzenlenmiştir. Bu konseyde nereye saldırılması gerektiği konusunda bir karara varılmaya çalışılmıştır. Her ne kadar bölgedeki en etkili güç olması ve Urfa'yı elinde bulundurması nedeniyle en faydalı hedef Halep Emiri Nureddin Zengi olsa da konseyde Unur'un yönetimi altında olan Dımaşk'a saldırılması kararlaştırılmıştır. Unur her ne kadar Kudüs Krallığı ile iyi ilişkiler içerisinde olsa da Kudüs Krallığı tarafından kendini tehdit altında hissettiğinde Nurettin Zengi'den yardım istemekteydi. 24 Temmuz 1148'de haçlı orduları Dımaşk'ı kuşattılar fakat surları aşmakta başarısız oldular. Unur ise bu süreçte dışarıdan yardım alıyor ve haçlılara karşı başarılı huruç hareketleri düzenliyordu. Kuşatmanın başarısız devam etmesindeki neden esas olarak Haçlıların kendi iç meselelerinden kaynaklanıyordu. Haçlılar bir yandan şehir ele geçirildiği taktirde kimin hakim olacağı konusunda anlaşmazlığa düşerken bir taraftan da Avrupa'dan gelen soylular Kutsal Topraklardaki soyluları yozlaşmakla suçluyorlardı. Bunlara kuşatma sırasında haçlı ordularının yaptığı stratejik hatalar ve

¹²⁴ Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, *Sorularla Haçlı Seferleri*, Yeditepe, İstanbul 2015, s.121-122.

¹²⁵ Jason T. Roche, "The Second Crusade. 1145–49: Damascus, Lisbon and the Wendish Campaigns", *History Compass*, 13/11, 2015, s.603.

Nureddin Zengi ile kardeşi Musul Emiri Seyfeddin Zengi'nin ordusuyla birlikte Unur'a yardıma geldiği haberi eklenince motivasyonları iyice düşen Haçlılar, 28 Temmuz 1148'de büyük bir hayal kırıklığı ile kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldılar. Bu başarısız kuşatmadan sonra 8 Eylül 1148'de Kral III. Konrad maiyeti ile birlikte Akka'dan memleketine doğru dönerken Kral VII. Louis ise 1149 yazının başında Filistin'den ayrıldı.¹²⁶

I. Friedrich Barbarossa

Konrad'ın saltanatı sırasında, Alman sömürgeciler Alman krallığının kuzeydoğusundaki Slav topraklarına yerleşmeye başladılar. Bu dönemde Sal hanedanının yönetimi sırasında yaygın olan Taç ve asi soylular arasındaki çatışmalar da devam etti. III. Konrad'ın oğlu Heinrich, tahta geçmeden ölünce Konrad, yeğeni Friedrich'i halefi olarak atadı ve I. Friedrich Barbarossa 1155'te Roma'da imparator olarak taç giydi.¹²⁷ Konrad'ın 1152'de ölümüyle birlikte, Almanya o kadar ciddi bir kargaşanın içine düşmüştü ki, prensler onun gelecek vaat eden yeğeni Svabya Dükü Friedrich'i kolayca halefi olarak kabul ettiler. Almanya ve imparatorluk, Heinrich'in 1056'da ölümü ile 1152'de Friedrich'in tahta çıkması arasındaki yitizyıl da ciddi bir dönüşüm süreci yaşadı.¹²⁸

Orta Avrupa'nın çoğunu birleştiren ve Üçüncü Haçlı Seferi'nin başında ölen Friedrich 1147-1152 yılları arasında Svabya dükü, 1152-1190 yılları arasında Almanya kralı ve 1155-1190 yılları arasında Kutsal Roma imparatoru olmuştur. I. Friedrich, Svabya Dükü Hohenstaufenli Frederich'in oğlu ve Alman Kralı III. Konrad'ın yeğeniydi. Annesi, güçlü Alman Welf (veya Guelf) hanedanının bir üyesi olan Judith'ti. Küçük yaşlar-

¹²⁶ Abdurrahman Onur Çalışır, agm, s.34-35.

¹²⁷ John Middleton (Ed.), *age*, s.403.

¹²⁸ Donald S. Detwiler, *Germany: A Short History*, Third Edition, Southern Illinois University Press, USA 1999, s.35-36.

dan itibaren Friedrich, amcası Kral III. Konrad ve imparatorluk tahtına rakip olan annesinin ailesi arasında arabuluculuk yapmıştır. Friedrich'in hizmetleri ve becerileri, Konrad'ı halefi olarak adlandıracak kadar etkilemiş ve Friedrich 1152'de usulüne uygun ve törensel bir şekilde Alman kralı seçilmiştir. Ayrıca gücünü her zaman genişletmeye, birleştirmeye ve düzeni sağlamaya çalışmıştır.¹²⁹

XII. yüzyılın belki de en büyük figürü olan Friedrich Barbarossa, 1152'den 1190'da haçlı seferi sırasında zamansız ölümüne kadar imparatorluğu yönetti. Barbarossa, İtalya'da otoritesini kurma çabalarıyla, Papalıkla ve Almanya'daki prenslerle fırtınalı ilişkilerle hüküm süren, etkili ve bazen de acımasız bir hükümdardı. Bir alandaki çabaları çoğu zaman bir diğerindeki olayların gidişatını etkiledi ve saltanatı, ailesinin imparatorluktaki yerini güçlendirdi ve hem sonraki başarıların hem de yenilgilerin temellerini attı. Biyografisini yazan Rahewin'e göre Barbarossa'nın altın rengi saçları, kızıl sakalı, delici gözleri ve neşeli bir yizü vardı.¹³⁰

Friedrich Barbarossa döneminde Almanya'da yeni bir yaşam ortaya çıkmış, şehirlerde ilerlemeler görülmüş ve millî şuur oluşmaya başlamıştı. Bunula birlikte Friedrich'in imparator siyasetinin Almanya'nın fikri alanda ilerlemesine önemli bir etkisi olmuştur. O hem bir kral hem bir imparator siyaseti izlemiştir. Ayrıca Almanya kralı olması sıfatıyla yönetimde birlik meydana getirmiş ve küçük derebeylikleri ezmiştir. İmparator olmak hissiyle de kendini Konstantin, Justinyanus, Otto ve Şarlman'ın varisi olarak kabul etmiştir.¹³¹

¹²⁹ John Middleton (Ed.), *age*, s.311.

¹³⁰ Michael Frassetto, "Frederick I Barbarossa (d. 1190)", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.237-238.

¹³¹ Ahmed Refik (Altınay), *age*, s.429.

Friedrich Barbarossa döneminde nüfuzlu birçok kişiye geniş ayrıcalıklar verilmiştir. O, modern Almanya’da ulusal kahraman ilan edilen imparatorların sonuncusudur. Tahta ilk çıktığı andan itibaren iç karışıklıklar baş göstermişti. Bir yandan tayin mücadelesi devam ediyordu. Bir tarafta Guelfler (Papalık taraftarları) diğer tarafta Ghibellineler (imparatorluk taraftarları) karşı karşıyaydı. Friedrich aslında Konrad’ın yeğeni olması sebebiyle bir Hohenstaufen’di ve ölen kral tarafından görevlendirilmişti ancak aynı zamanda annesinden dolayı da Guelf idi ve bu da seçilmesinde büyük bir etkendi. Bu sebeple onun bu iki aileyi bir araya getirmesi ve iç savaşı sonlandırması bekleniyordu. Bunlardan en güçlüsü Bayyera Düklüğü’nün verilmesi ile Almanya’nın kuzey ve kuzeydoğusundaki bazı toprakları da ele geçirmiş olan kuzeni Saksonya Dükü Aslan Heinrich idi. Zamanla oluşan baskılar, onun en güçlü prensleriyle ters düşmesine yol açmıştır. Aslan Heinrich’in yenilgisinden sonra topraklar yeniden dağıtılmış ve kabile dükalıklarının yerini imparatorluk prenslerinin fief biçiminde sahip oldukları küçük eyaletler almaya başlamıştı. Ayrıca bu siyasal parçalanmanın Barbarossa’nın halefleri zamanında da devam ettiği söylenebilir.¹³²

Barbarossa’nın öncelikli kaygılarından biri İtalya’da otoritesinin kurulmasıydı. İtalya ile ve özellikle Roma ile ilişkiler, onun emperyal otorite anlayışının özünü oluşturdu. Çünkü papa tarafından resmi taç giyme töreni olmadan Barbarossa imparatorluk unvanını talep edemezdi. Konrad’ın ölümünden kısa bir süre sonra Barbarossa ilk seyahatini İtalya’ya yaptı. O ve Papa III. Eugenius (1145-1153) Konstanz Antlaşması’nda (23 Mart 1153) birbirlerinin çıkarlarına saygı gösterme konusunda anlaştıkları için ilişkileri umut verici bir şekilde başladı. 1155’te Friedrich’e, İngiliz Papa IV. Hadrian (1154-1159) tarafından imparator olarak taç giydirilmiş ve o da Brescialı Arnold’un

¹³² Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.79-80; R.H.C. Davis, *age*, s.333.

önderlik ettiği bir isyanı bastırarak Hadrian'ı Roma'daki tahtına geri getirmiştir. Ancak iki tarafta anlaşmanın şartlarına uymadığı için Papalık ve imparatorluk arasındaki samimi ilişkiler devam etmeyecekti.¹³³ Hohenstaufen hükümdarı Friedrich, İtalya'da imparatorluk haklarını savunurken Alman soyluları üzerindeki kontrolünü sırdırdı. İtalya'ya karışması, onu Hohenstaufen hanedanının çöküşüne neden olan papalık ile çatışmaya soktu.¹³⁴

Friedrich Barbarossa'nın Üçüncü Haçlı Seferi'ndeki Rolü

Barbarossa'nın son büyük eylemi, Üçüncü Haçlı Seferi'ne katılmasıydı. Hittin savaşı sonrası Kudüs'ün Müslümanların eline geçmesi Avrupa'lılar için beklenmedik bir şeydi. Ayrıca Doğu Akdeniz sahil şeridi de Müslümanların hakimiyetine geçmişti, bu durum Müslümanların deniz ticaretinde önemli pay sahibi olacakları anlamına geliyordu. Tüm bu gelişmeler üzerine Papa VIII. Gregorius ve ondan sonra gelen Papa III. Clement Hristiyanları yeni bir haçlı seferine çağırdılar.¹³⁵

O dönem Avrupa'nın en güçlü kralları olan İngiltere Kralı I. Richard ve Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa yeni yapılacak sefere katılmaları için davet edildiler. Bu üç kral da sefere katılacaklarına dair söz verdiler, fakat doğuya nasıl gidecekleri konusunda bir fikre sahip değillerdi. Fransa Kralı II. Philip Auguste ve İngiltere Kralı I. Richard Sicilya üzerinden deniz yoluyla sefere katılmaya karar verdiler. Friedrich Barbarossa ise Balkanlar üzerinden kara yoluyla gitmek istiyordu.¹³⁶

¹³³ Michael Frassetto, agm, s.238.

¹³⁴ John Middleton (Ed.), age, s.403.

¹³⁵ Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, age, s.135-136

¹³⁶ Seyfettin Kaya, "Üçüncü Haçlı Seferi Sırasında Frederick I. Barbarossa'nın Konya'yı İşgali ve Yağmalaması (17-23 Mayıs 1190)", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, C.3, S. I, Haziran 2020, s.153-154.

Sefer hazırlıklarına başlayan Friedrich Barbarossa sefer boyunca ülkelerinden geçeceği Macar Kralı III. Bela, Bizans İmparatoru II. Isaakios Angelos ve Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'a elçiler göndererek topraklarından geçmesine izin verilmesini istedi. 1188 yılında, Bizans İmparatoru, Friedrich Barbarossa'ya cevap olarak bir elçilik heyeti gönderdi. Nürnberg'de yapılan görüşmeler neticesinde Haçlı ordusunun Bizans topraklarından geçişi konusunda bir anlaşma sağlandı. Bu anlaşmaya göre İmparator Friedrich, Bizans aleyhine olacak bir girişim içerisinde bulunmayacağına dair garanti verirken, Bizans da sefer sırasında haçlı ordusuna rehberlik edeceğine, uygun pazar yerleri sağlayacağına ve boğazdan geçişlerini temin edeceğine dair söz verdi.¹³⁷

Ancak I. Friedrich Barbarossa, aralarında bir anlaşma olmasına rağmen Bizans'a güvenmiyordu. Bu sebepten ötürü yalnız Bizans ile değil, güzergâhı üzerinde bulunan ve Bizans İmparatorluğunun düşmanları olan Sırplar, Bulgarlar ve Anadolu Selçukluları ile de müzakereler yapmıştı.¹³⁸ Friedrich Barbarossa'nın Bizans'ın düşmanları olan Sırplar ve Anadolu Selçuklularla da temas halinde olması Bizans İmparatoru Isaakios Angelos'u endişelendiriyordu.¹³⁹

Alman imparatoru bu sefer sırasında tahtını vekaleten oğlu VI. Heninrich'e bırakırken, diğer oğlu Svabya Dükü Friedrich'i sefere dahil etmiştir. 11 Mayıs 1189'da Regensburg'dan hareket eden Friedrich Barbarossa, ilk olarak Macar topraklarına ulaştıktan sonra Bizans topraklarına girdi. Alman imparatorunun Bizans'a güvenmemesinden dolayı Rumların düşmanları ile müzakereler yürütmesi, Almanya ile ilişkileri iyi olmayan

¹³⁷ Ebru Altan, "Haçlı Ordularının Anadolu'da Selçuklu Topraklarına Son Girişi: İmparator Friedrich Barbarossa'nın Haçlı Seferi (1189-1190)", *Tarih Dergisi*, S. 68, İstanbul 2018, s.17.

¹³⁸ Seyfettin Kaya, agm, s. 154.

¹³⁹ Ebru Altan, agm, s.17.

Bizans'ta büyük bir huzursuzluğa sebep olmuşken, Alman haçlı ordusunun Bizans toprağı olan Filibe'yi işgal etmesi gerginliği iyice artırmıştı. Barbarossa, Filibe'nin işgalinden sonra ordularının Anadolu'ya geçişinde alınacak tedbirleri görüşmek üzere İstanbul'a elçiler gönderdi fakat bu elçiler Bizans İmparatoru II. Isaakios Angelos tarafından esir alındı. Alman imparatoru bu beklenmedik tavır karşısında Bizanslılara karşı yapılacak bir Haçlı seferi için papadan izin istedi ayrıca tahtta vekaletten bıraktığı oğlu VI. Heinrich'e bir donanma ile İstanbul surları önüne gelmesini emretti.¹⁴⁰

Bizans İmparatoru II. Isaakios, İstanbul'un işgal edilme tehlikesi ortaya çıkınca, I. Barbarossa ile bir antlaşma imzalamaya razı oldu. Bu antlaşmaya göre; Haçlı orduları İstanbul Boğazı yerine, Çanakkale Boğazı'ndan Anadolu'ya geçecek, Bizans, Alman ordusu Anadolu'ya geçerken gemileri ile yardım edecek ve Anadolu güzergahından geçişi sırasında Alman ordusunun ihtiyaçlarını karşılayacaktı. Buna mukabil Alman haçlı ordusu da Bizans'a karşı herhangi bir taşkınlık ve yağma eylemine girişmeyecekti.¹⁴¹

Friedrich Barbarossa kış aylarını Edirne'de geçirdikten sonra Mart 1190'da Bizans gemilerinin yardımıyla Çanakkale Boğazı'ndan Anadolu'ya geçti. İmparator, II. Kılıç Arslan ile arasındaki eskiye dayanan dostluğa ve yapmış olduğu anlaşmalara güvenerek Anadolu'dan rahatça geçeceğini düşünmüştü. Fakat bu sırada Anadolu Selçuklu Devleti'nin siyasî birliği bozulmuştu ve hükümdar sıfatıyla Konya'da bulunan II. Kılıç Arslan, fiilen iktidara sahip değildi. Sultan Kılıç Arslan, Sivas ve Aksaray Meliki olan oğlu Kutbeddin Melikşah'ın tahakkümü altındaydı ve adeta bir esir gibiydi. Bu koşullar altında Anadolu Selçukluları bu görkemli orduya karşı savaşa girmekten çekiniyor ama Anadolu'dan

¹⁴⁰ Seyfettin Kaya, agm, s.153-154.

¹⁴¹ Seyfettin Kaya, agm, s.154-155.

rahat bir şekilde geçmelerini de istemiyorlardı. Ayrıca başlarına buyruk hareket eden Türkmenler de Haçlı ordusunu rahat bırakma niyetinde değildi. Alman ordusu Selçuklu sınırından girdikten sonra Türkmenlerin saldırılarına maruz kalarak ilerlediler. Ulu-borlu bölgesindeki dağ ve geçitlerde uğradıkları saldırılar sonucu büyük kayıplar verdiler. Alman ordusu 17 Mayıs'ta Konya'ya ulaştı, ordu hastalıktan ve yorgunluktan perişan düşmüştü. Friedrich Barbarossa ordusunun ihtiyaçlarını karşılamak için Konya'ya saldırma emri verdi. Alman ordusu 18 Mayıs'ta şehre girmeyi başardı, şehir yağmalandı ve çok sayıda insan öldürüldü. Bu yağma ile ihtiyaçlarını karşılayan haçlı orduları yola devam ederek 30 Mayıs'ta Karaman'a ulaştılar. Ordu 1190'da Silifke ovasında ulaştı. Amaçları Göksu ırmağını geçip Silifke şehrine girmektir fakat haçlılar nehir kıyısına geldiklerinde imparatorları Friedrich Barbarossa'nın cansız bedeniyle karşılaştılar.¹⁴²

İmparatorun ölüm nedeni tam olarak bir netlik kazanmış olmasa da genellikle nehirde boğulduğu ihtimali üzerinde durulmuştur. İmparatorun ani ölümü Alman ordusunu dağılma noktasına getirmiştir. Askerlerin bir bölümü bulabildikleri gemilerle Avrupa'ya dönerken geri kalanlar ise imparatorun oğlu Friedrich ile Antakya'ya gitmişlerdir.¹⁴³ Talihsiz sona rağmen, Barbarossa imparatorluk üzerinde kalıcı bir etki yaratmış ve imparatorluğu barış içinde oğlu VI. Heinrich'in nispeten yetenekli ellerine bırakmıştı.¹⁴⁴

Almanya medeniyeti Friedrich döneminde yeni yeni olgunlaşma yoluna girmeye başlamıştı. Krallık hiçbir zaman bu dönemde olduğu kadar nüfuz kazanmamıştır. Şehirlerde servet çoğalıyor, abideler çoğaltılıyor, sanayi ve ticarete ilerleme yaşanıyordu. Ayrıca Almanya'nın gerçek milli edebiyatı da bu

¹⁴² Ebru Altan, agm, s.20-24.

¹⁴³ Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, *age*, s.138.

¹⁴⁴ Michael Frassetto, agm, s.240.

devirde başlamıştı. Birçok şair Friedrich Barbarossa'nın zaferleriyle ilgili manzumeler söylerlerdi. Bunların yanında Almanların *Nibelungen* olarak adlandırdıkları kahramanlık destanı bu dönemde söylemişti.¹⁴⁵

Barbarossa yerine tahta geçen VI. Heinrich, sanatsever ve oldukça akıllı bir hükümdardı. Babası ona sağlam bir imparatorluk bırakmıştı ve o da bu imparatorluğu iç ve dış mücadelelere rağmen daha da güçlendirmeyi başardı. Sicilyalı bir Norman prensesi ile evlenmiş ve imparatorluğu güneye doğru genişletmiştir. 1194'te Palermo'da taç giydiği zaman egemenliği İtalya'nın güney ucundan Kuzey Denizi ile Baltık denizine kadar uzanıyordu. Heinrich tam da kişisel gücünün ve Stauferler dönemindeki imparatorluk gücünün zirvesindeyken Messina'da 32 yaşındayken öldü.¹⁴⁶

II. Friedrich

VI. Heinrich'in ölümünden sonra imparatorluk mülkleri üzerinde işgal uygulayan Papa III. Innocent, çocuk yaştaki II. Friedrich'in vasisi olmuştur.¹⁴⁷ Bu arada Genç Friedrich'in dışında iki kral daha ortaya çıktı. Bunlar Stauferlerin Kralı Philipp¹⁴⁸ ile Welflerin karşı kralı IV. Otto idi. Bu iktidar mücadelesi Almanya'daki merkezi otoritenin zayıflamasına neden olmuştur. 1208 yılında kral Philip'in ölmesi ve Otto'nun İngiltere ile ittifak kurmasından sonra Papa, tahta VI. Heinrich'in oğlu olan Friedrich'in geçmesini onaylamıştır.¹⁴⁹ Böylece II. Friedrich

¹⁴⁵ Ahmed Refik (Altınay), *age*, s.434.

¹⁴⁶ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.26.

¹⁴⁷ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *age*, s.173.

¹⁴⁸ Svabyalı Philip, VI. Heinrich'in erkek kardeşidir. Bkz: Didem Oktay, *Das Leben und die Politik von Friedrich II. von Hohenstaufen*, Grin Verlag, Germany 2002, s.4.

¹⁴⁹ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.26.

1215'te kral olmuştur.¹⁵⁰ 22 Kasım 1220'de ise Honorius, Friedrich'i imparator ve karısı Constance'ı imparatoriçe olarak Roma'daki Aziz Petrus Kilisesi'nde taçlandırmıştır. Taç giyme gününde kilisenin haklarına saygı göstermeyi ve özellikle de sapkınlarla savaşmayı taahhüt etmiştir.¹⁵¹

İmparator 1221 baharında Messina'ya ulaşmış ve burada bir dizi önemli kararnameler yayınlamıştır. Bunlar arasında kumar ve küfürle ilgili yasalar vardı. Diğer iki yasa, Yahudiler ve fahişelerle ilgiliydi. Her ikisi de kendine özgü giysiler giyecekti ve erkek Yahudiler sakallarını uzatmak zorundaydı. Fahişeler, kasabaları ziyaret edebilmelerine rağmen, şehir surlarının dışında yaşamak zorundaydılar. Haftada bir gün hamama kabul edilebilirlerdi. Gerçekten de Friedrich'in Yahudilere ve fahişelere yönelik politikası arasında bir bağlantı vardı. Onun görüşüne göre her ikisi de içinde yaşadıkları Hristiyan toplumunu kirlletmekle tehdit ediyorlardı. Bu sebeple görünür hale getirilmeliler ve toplumun geri kalanıyla özgür temasları üzerindeki kısıtlamalar olmalıydı. Böylece o toplumun ahlaki sağlığı korunacaktı.¹⁵²

Akıllı, eğlenceli ve enerjik bir hükümdar olan Friedrich, neredeyse tüm hayatını Aşağı İtalya ve Sicilya krallığının kurulmasına adanmıştır. Burada memurların iyi idare ettikleri ve o dönem için modern sayılabilecek bir devlet kurmuştur. Ayrıca Batı'nın ilk devlet yasasını yazdırmıştır. Zamanın en iyi Arap, Yunan ve Yahudi bilgilerini Palermo'daki sarayında toplamış ve ek olarak Napoli'de bir üniversite kurmuştur.¹⁵³ II. Friedrich haçlı, dilbilimci, sanatların hamisi ve haremefendisiydi. Papa

¹⁵⁰ Eric Solsten (Ed), *Germany: A Country Study*, Federal Research Division Library of Congress, Washington 1995, s.13.

¹⁵¹ Hubert Houben, *Kaiser Friedrich II.: 1194-1250: Herrscher, Mensch und Mythos*, W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart 2008, s.38.

¹⁵² David Abulafia, *Frederick II: A Medieval Emperor*, Oxford University Press, New York 1988, s.143.

¹⁵³ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.27.

tarafından iki kez itaatsizlik ettiği gerekçesiyle aforoz ve Genel Kurul tarafından resmen dinsel sapkın olarak mahkûm edilmiştir. Güneyde kilise ve devlet üzerinde aynı derecede etkin, merkezi bir yönetim kurarak despot bir yönetici olmuştur. İmparator, çağdaşları tarafından “Stupor mundi” yani “çağın harikası” olarak görülmüştür.¹⁵⁴ II. Friedrich, Sicilya kültürü içinde yetişmiş ve Cermen kültürünü tam anlamıyla içselleştirememiştir. Ayrıca barış yanlısı bir imparator imajı çizmiştir. Haçlı Seferi projesine hiçbir zaman sıcak bakmamış olmasına rağmen Papa’nın zorlamasıyla bu seferlere katılmış ve Kudüs’ü de aynı şekilde barışçı yollardan Hristiyanlara kazandırmıştır.¹⁵⁵

II. Friedrich’in Altıncı Haçlı Seferi’ndeki Rolü

Papa, son yirmi yılda düzenlenen iki haçlı seferinin de başarısızlıkla sonuçlanmasının Roma Kilisesi’nin itibarını ve otoritesini zayıflattığını düşünüyordu. Bu nedenle kilise yeni bir haçlı seferine ihtiyaç duyuyordu. Diğer yandan ise Alman İmparatoru II. Friedrich kilisenin otoritesini kabul etmiyor, kendini tüm Hristiyanların imparatoru sayıyor, Doğu’daki haçlı krallıklarının da imparatoru olarak kabul görülmeyi istiyordu. Akka Kralı Jean de Brienne’nin kızıyla yapmış olduğu evlilik ile de bu iddiasını hukuki bir zemine oturtuyordu.¹⁵⁶ Doğu’da ise Mısır sultanı ile kardeşi Melik Muazzam’ın arası açılmış, Melik Muazzam dönemin önemli isimlerinden Celâleddin Harzemşah ile ittifak kurmuştu. Bu ittifak Eyyübi devlet bütünlüğünü tehdit ediyordu. Bu durum Mısır Sultanı Kamil’i yeni ittifak arayışlarına itmişti. Melik-Kâmil 1226 yılında Friedrich’e elçi göndererek yardım talep etmiş karşılığında ise Kudüs’ü ve Selahaddin döneminde fethedilen sahil beldelerinden bazılarını ona vermeyi taahhüt

¹⁵⁴ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, Burcu Çığman, Elif Topçugil, Kudret Emiroğlu ve Suat Kaya (çev.), İmge Yayınları, İstanbul 2011, s.380.

¹⁵⁵ İzzet Çıvgın, *age*, s.192.

¹⁵⁶ Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, *age*, s.172.

etmişti.¹⁵⁷

1215 yılında haçlı yemini etmesine karşın ülkesinde meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle Beşinci Haçlı Seferi'ne çıkamayan II. Friedrich tüm Hristiyanların imparatoru olma iddiasını güçlendirmek için ve aynı zamanda Akka prensesiyle evliliğinden dolayı kazandığı Akka Kralı unvanına dayanarak 15 Ağustos 1227'de sefere çıkacağını ilan etti.¹⁵⁸ İmparatorun topladığı haçlı ordusu, gemilerin beklediği Brindisi'ye doğru yola koyuldu. Sıcak hava koşullarının yarattığı olumsuzluklar ve baş gösteren malarya hastalığı salgını birçok askerin ölümüne sebep olmasına karşın, haçlı ordusu Brindisi'de gemilere bindi. Fakat gemiler Brindisi'nden daha yeni ayrılmıştı ki Thuringen Dükü IV. Heinrich salgın hastalık yüzünden hayatını kaybetti. Ayrıca İmparator II. Friedrich'de hastalığa yakalanmıştı. İmparator içinde bulunduğu geminin Otranto'ya yanaşmasını emretti ve Patrik Gerold'a orduyla birlikte yola devam etmesini söyledi. İmparator bir süre sonra tedavi olmak için Otranto'dan ayrıldı ve Pozzuoli kaplıcasına gitti. Zorunlu gecikmesinin sebebinin açıklamak için Papa IX. Gregorius'a elçiler gönderdi fakat papa imparatorun hastalığını bir bahane olarak gördü ve ona inanmayarak imparatoru aforoz etti.¹⁵⁹

Friedrich aforoz edilmesine pek aldırmadı zira Mısır Sultanı Kamil'in imparatorun kendisine yardımı karşılığında Kudüs'ü verme teklifi onun için büyük bir fırsattı.¹⁶⁰ Ancak sefer

¹⁵⁷ Şehri Karakaş ve Süleyman Özbek, “VI. Haçlı Seferi Gölgesinde Kutsal Roma İmparatoru II. Friedrich ve Eyyübî Sultanı Melik Kâmil Dostluğu”, *USAD*, (15), Güz 2021, s.67-68.

¹⁵⁸ Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, *age*, s.173.

¹⁵⁹ İsmayil Rahimli, *Siyasî Amaçlı Haçlı Seferlerine Bir Örnek: Alman İmparatoru II. Friedrich'in Doğu'ya Seferi (1228-1229)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2020, s.68-69.

¹⁶⁰ Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, *age*, s.174.

için hazırlıklar devam ederken Mısır Sultanı el-Kamil'in rakibi olan kardeşi Dımaşk hükümdarı olan el-Muazzam'ın ölüm haberini aldı. Doğu'daki siyasî dengenin değişmiş olması II. Friedrich'in endişelenmesine sebep olmuştu. Zira Mısır sultanı el-Kâmil ile olan iyi ilişkileri ve olumlu yönde ilerleyen müzakereleri, el-Muazzam'ın el-Kâmil için tehdit oluşturmaya temeline dayanıyordu. İmparatorun işini zorlaştıran ikinci ölüm haberi ise 25 Nisan 1228 tarihinde Konrad isimli erkek bir çocuk doğurduktan sonra ölen eşi Jolande'den gelmişti. Jolande'nin ölümü II. Friedrich'in Doğudaki hukuki konumunu değiştirecekti çünkü imparatora Kudüs Kralı unvanını kazandıran karısı Jolande ile olan evliliği idi. Friedrich artık kral değil, gerçek kral olan küçük oğlu Konrad'ın nâibi idi.¹⁶¹

El-Muazzam'ın ölümü, papa tarafından aforoz edilmesi ve karısı Jolande'nin ölümüyle mevcut durum imparatorun aleyhine dönmüştü. Her şeye rağmen imparator aforoz edilmiş olsa bile Doğu'ya sefer yapmakta kararlıydı, kısa süren bir hazırlıktan sonra 28 Haziran 1228'de Brindisi'ye geldi ve 40 gemi ile yola koyuldu.¹⁶² İmparator Akka'ya ulaştığında burada ciddi bir muhalefet ile karşılaştı zira artık resmi bir Hristiyan değildi ve papalık seferini tanımıyordu. Ayrıca Akka'da hukuki bir hak iddia edecek konumu da kalmamıştı. Baronların desteğini alamadığı müddetçe Müslümanlara karşı bir başarı sağlayamayacaktı ve bu nedenle diplomasi yolunu izleyerek Müslümanlardan bazı kazanımlar elde etmesi gerekecekti. Özellikle Kudüs'ün alınması çok önemliydi çünkü papa ve haçlı ileri gelenlerinin muhalefetine rağmen sefere çıkmıştı ve eli boş dönecek olursa itibarı büyük ölçüde sarsılacaktı. El-Kamil ise Kudüs'ü Friedrich'e verdiği taktirde Müslümanların ayaklanmasından çekiniyordu ayrıca Kudüs'ü teklif ettiğinde şehir kardeşi el-Muazzam'ın elindeydi fakat şimdi Kudüs'e kendisi sahipti. Bu sebepten dolayı

¹⁶¹ İsmayil Rahimli, *agt*, s.71-72.

¹⁶² İsmayil Rahimli, *agt*, s.73.

müzakereler tıkanmıştı. Friedrich Sultanı anlaşılmaya zorlamak için ordusuyla birlikte Yafa'ya yürüttü ve civar bölgelerini yağmaladı. Bu sırada Harzemşah hükümdarı Celaeddin Mengüberti ise Suriye'nin kuzeyine doğru yönelmişti. Üstelik el-Kamil kuşatmış olduğu Dımaşk şehrini alamamıştı. Yaşanan bu gelişmeler el-Kamil ile İmparator II. Friedrich arasındaki müzakereleri tekrar başlattı.¹⁶³

Müzakereler sonucun 18 Şubat 1229 tarihinde “Yafa Barışı” adıyla bilinen antlaşma imzalandı. Bu antlaşmaya göre Kudüs, Beytüllahim, Nasıra ve Sayda ve civarı Hristiyanlara bırakılacak fakat Kubbetü's-Sahra ve Mescid-i Aksa'nın bulunduğu Haremü's Şerif Müslümanların elinde kalacaktı.¹⁶⁴ Kudüs'ün Hristiyanların eline geçmesi Hristiyan dünyası için önemli bir gelişmeydi fakat alınan bu bölgelerin elde tutulması ve savunulması Müslümanların insafına bağlı olduğu için oldukça zordu. Bu nedenle Friedrich'in Kudüs ve civarı bölgeleri ele geçirmesi bir başarı olarak görülmedi hatta Kudüs patriği imparator şehirde olduğu sürece şehirde herhangi bir törenin veya ayinin yapılmasını yasakladı. Bu nedenle İmparator Friedrich Kudüs Krallığı tacını kendi elleriyle giymek zorunda kaldı çünkü Haçlı baronlarından hiç kimse bu törene itibar etmemişti.¹⁶⁵

1250 yılının Kasım ayının sonunda Friedrich ciddi şekilde hastalandı ve 13 Aralık'ta öldü. İmparator Palermo Katedrali'ne gömüldü.¹⁶⁶ II. Friedrich'in ölümünden sonra oğlu IV. Konrad başa geçti. Ancak onun ölümüyle Hohenstaufen hanedanının çöküş dönemi başladı. Papalık makamları Sicilya'yı Fransa Kralı Anjoululu Charles'a devretti. 1266'da Benevento savaşında

¹⁶³ Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, *age*, s.174-176.

¹⁶⁴ Şehri Karakaş ve Süleyman Özbek, *agm*, s.73.

¹⁶⁵ Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, *age*, s.176-177

¹⁶⁶ Robert C. Figueira, “Frederick II (December 26, 1194-December 13,1250)”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s. 244.

Sicilya hükümdarı Manfredi'yi öldürmüş ve 1268 yılındaki Tagliacozzo savaşında ise IV. Konrad'ın oğlu olan Konradin'i mağlup etmiştir.¹⁶⁷ Genç Konradin'in ölümü Hohenstaufen hanedanının sonu olmuştur. Bu arada Almanya'da, 1250'den 1273'e kadar olan dönem, 1273'te Habsburglu Rudolf'a kadar güçlü bir hükümdar ortaya çıkmadığından *Büyük Fetret Devri* olarak adlandırılmıştır.¹⁶⁸

Kutsal Roma İmparatorluğu Hohenstaufenlerin düşüşüyle kalıcı olarak zayıflamıştı. Konradin'in idam edilmesiyle başlayan imparatorlar kesintisi on yıllarca süren bir kaos ortamı yaratmıştı. Daha kötüsü ise imparatorluk iktidarının yeniden kurulabileceğine dair bir beklentinin kalmamasıydı. Hohenstaufenler İtalya hırslarına fazlaca önem vererek ardıklarını Almanya'da sürekli bir itaat konumuna düşürmüşlerdi, toprakları parçalanmış ve imparatorluk kasaları boş olduğundan artık başka türlü olamazdı. Sonuç olarak Alman prensler ayrıcalıklarını sürdürmüşler ve imparatorluğun seçimlere bağlı yapısı kemikleşmişti.¹⁶⁹

WEND HAÇLI SEFERİ

Doğu'ya İkinci Haçlı Seferi başladığında aynı yıl Alman İmparatorluğu'nun kuzeyindeki barbar halklara yani Slavlara karşı da bir Haçlı seferi gerçekleşmiştir. Alman tarafının yenilgisiyle sonuçlanan bu haçlı seferi oldukça önemlidir. 1147'de başta Almanya, Danimarka ve Polonya'dan gelen haçlılar tarafından yürütülen Wend Haçlı Seferi, kendi zamanında çok az sonuç elde etmesine rağmen, Baltık'taki birçok savaşın ilkidir. Hedefi, şimdi kuzey Almanya ve Polonya olan Elbe Nehri'nin doğusundaki Slav halkı olan Wendler idi.¹⁷⁰ Latin yazarları tarafından bütün

¹⁶⁷ Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.82.

¹⁶⁸ John Middleton (Ed.), *age*, s.404.

¹⁶⁹ Norman Davies, *age*, s.422.

¹⁷⁰ Matthew B. Koval, "Wendish Crusade (1147)", *Great Events in Religion*:

Slavlar “Wend” ismiyle nitelendirilirken bölgede yaşayan Cermenler onları, Polonyalılar, Ruslar ve Çekler gibi diğer Slav halklarından ayrı tutmuşlardır. Wendler de kendi içlerinde beş kavimden oluşmaktaydılar. Bunlar Wagrianlar, Abotritler, Polabiyanlar, Luticiler (Liutizi, Wilzian) ve Rugianlardır.¹⁷¹

Karolenjler döneminden beri kuzeydeki pagan inancına sahip halkların Hristiyanlaştırılması amacıyla seferler düzenlenmiş fakat XI. yüzyılın sonunda bu gelenek hız kaybetmişti. Şarlman bu amaçla ilk olarak Saksonlara ve Danimarkalılara yönelik saldırılar başlatmıştır. Şarlman, bu süreçte bu halkları kontrol altına almak adına 4.500 Saksonun kafasını keserek katletmiştir. Daha sonra ele geçirmiş olduğu bölgelerin halkını ölüm veya vaftiz olma seçenekleri arasında bırakarak Hristiyanlaştırmıştır. Şarlman’ın Saksonlar üzerinde büyük bir başarı sağladığı kesindir. Ancak asıl önemli başarıyı oğlu Louis, misyonerler aracılığıyla Danimarka’da elde etmiştir. Slav halklarını Hristiyanlaştırma çalışmaları ise I. Otto döneminde başlamıştı. Elbe nehrinin doğusunda yaşayan Abodrite, Wilze ve Sorblara yönelik sürdürülen işgal çalışmalarını zorla din değiştirme uygulamaları izlemiştir.¹⁷² Hatta I. Otto döneminde Slavların Hristiyanlaştırılması amacıyla Schleswig, Brandenburg, Havelberg, Merseburg, Zeit, Meissen ve Oldenburg piskoposlukları kurulmuştur.¹⁷³

An Encyclopedia of Pivotal Events in Religious History, Florin Curta, Andrew Holt (Ed.), Volume 1: Prehistory to AD 600, ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara 2017, s.553.

¹⁷¹ Halil Yavaş, “Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri’nin Tesiri (1147-1172)”, *Journal of Universal History Studies*, 4(2), s.162.

¹⁷² Halil Yavaş, “Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri’nin Tesiri (1147-1172)”, s.162; Iben Fonnesberg-Schmidt, *The Popes and The Baltic Crusades 1147-1254*, Brill, Leiden-Boston 2007, s.23.

¹⁷³ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *age*, s.143.

Bazı uğraşlar sonucunda Wendler arasında Hristiyanlık kısmen de olsa yayılmış ancak kısa bir zaman sonra bu dine karşı tepkiler su yüzüne çıkmıştır. Öyle ki Alman baskısına karşı gelen Wendler 983'te isyan etmiş ve yeniden pagan inancını benimsemişlerdir. Ancak 1018-1066 yılları arasında Wendlere karşı tekrar Hristiyanlaştırma çalışması başlamıştır. Bu sebeple 1066'da bir Wend isyanı daha çıkmış ve Hristiyanlaştırma çalışması amacına ulaşamamıştır. Bu süreçte Saksonya Dükü Ordulph büyük kıyımlar yapmış ancak bir sonuç elde edememiştir. Havelberg, Holstein ve Brandenburg'daki piskoposlukların terk edilmek zorunda kalınması, İsyan esnasında Nordalbingensia'da (Elbe nehrinin kuzeyi ve doğusu) kiliselerin yıkılması gibi olumsuzlukların üzerine Almanlar, Hristiyanlaştırma çalışmalarına ara vermek zorunda kalmışlardır.¹⁷⁴

Bu yaşananlar Wendlere karşı bir Haçlı seferi uygulanmasına dair bir düşüncenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Magdeburg Başpiskoposu Adelgoz (1107-1119), Wendlere karşı Haçlı seferi düşüncesini zaten aklına koymuştu. Hatta Haçlı liderlerinden Flander Kontu II. Robert'i, 1108'de Danimarka ve Alman krallarına katılarak Wendlere saldırı düzenlemeleri amacıyla davet etmişti. Adelgoz'un halefi olan Xantenli Norbert (1126-1134), kayda değer bir sonuç elde edememiş olsa da selefinin amacı doğrultusunda 1134'te ölene kadar bu amaçla çalışmalar yapmıştır.¹⁷⁵ Wendlerin Hristiyanlaştırılması hususunda girişimde bulunan başka bir isim de Danimarka Kralı II. Erik'tir. 1134'de, o dönem için bölgedeki pagan inancının merkezi olan Rügen adasını işgal edip, buradaki halkı zorla Hristiyanlığa zorlamış fakat sonrasında ada halkı Hristiyanlık yerine tekrar pagan

¹⁷⁴ Halil Yavaş, "Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri'nin Tesiri (1147-1172)", s.162-163.

¹⁷⁵ Halil Yavaş, "Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri'nin Tesiri (1147-1172)", s.163.

inanca dönmüştür.¹⁷⁶

XII. yüzyılın ilk yarısı biterken güç dengesinin yavaş yavaş değişmesiyle birlikte Almanların misyonerlik çalışmaları ve askeri saldırıları hız kazanmıştır. Bu dönemde Elbe Nehri çevresinde dışarıdan gelen göçlerle birlikte Alman nüfusunun artması ekonomik olarak güçlenmelerini sağlamıştır. Bunun sonucunda ortaya çıkan yeni sorunlar Wend Haçlı Seferine sebep olmuştur. Bu sebeplerden ilki bölgede faaliyet yürüten misyonerlerin ve tüccarların güvenliğini sağlamak; ikincisi Hristiyanlığı kabul etmiş olan halkı korumak; üçüncüsü de yağmacılık, soygun, insan kurban etme gibi barbar uygulamalarının önüne geçmektir.¹⁷⁷

Esas olarak Wend Haçlı Seferini başlatan olay Urfa'nın tekrar Müslümanların eline geçmesidir. Bu haber duyulunca, Papa III. Eugenius İkinci Haçlı Seferi için çağrı yapmıştır. Sistersiyen Başrahibi Clairvauxlu Bernard bu seferin en önemli propagandisti iken komuta ise Alman Kralı III. Konrad'a verilmişti.¹⁷⁸ Haçlı ordusunun yola çıkışından sonra meydana gelebilecek güvenlik sorunlarıyla da ilgilenen Clairvaux, yazdığı mektuplarla Moravia halkına Wendlere (Slavlar) karşı düzenlenecek olan seferler hakkında meclis kararlarını bildirmiştir. Haçlı kuvvetlerinin Doğu seferine çıkmasıyla ülke savunmasız kalacaktı ve Alman İmparatorluğu'nun doğu ve kuzeydoğu sınırlarını tehdit eden Putperest Slavların bu fırsatı değerlendirme ihtimalleri vardı.¹⁷⁹ Papa 11-13 Nisan 1147'de

¹⁷⁶ Genoveffa Palumbo, "Misyonerler ve Hristiyanlığın Yayılması", *Orta Çağ- Katedraller, Şövalyeler, Şehirler*, Umberto Eco (Ed.), Leyla Tonguç Basmacı (çev.), Alfa, İstanbul 2014, s.213.

¹⁷⁷ Halil Yavaş, "Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri'nin Tesiri (1147-1172)", s.163-164; William L. Urban, "Victims of the Baltic Crusade", *Journal of Baltic Studies*, 29(3), s.195.

¹⁷⁸ Halil Yavaş, "Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri'nin Tesiri (1147-1172)", s.164.

¹⁷⁹ Zehra Odabaşı, "Rahip Bernard de Clairvaux: Hayatı (1090-1153) ve II.

Troyes’da, *Divini dispensatione* diye bilinen fermanını yayınlarak Doğu’ya yapılacak Haçlı Seferine katılmak yerine kuzeydoğudaki paganlara karşı savaşmaları için Kuzey Avrupa Hristiyanlarına yetki vermişti.¹⁸⁰ Her ne kadar amaçları farklı olsa da bu Haçlı Seferine katılacak olanlarla, Doğu’ya yapılacak olan sefere katılacak olanlar eşit ayrıcalıklara sahip olacaklardı.¹⁸¹ Nihayet 1147’de Papa ve Clairvauxlu Bernard, Wend Haçlı Seferini resmi olarak ilan ettiler. Kilisenin niyeti topyekûn bir savaştı. Öyle ki Bernard’a göre “*savaş onların hem kabileleri hem de ulusları tamamen yok edilene kadar durmayacaktı.*”¹⁸²

Wend Haçlı Seferinin genel idaresi, Hamburg-Bremen Başpiskoposu Adalbero komutası altındayken Saksonya Dükü Aslan Heinrich ise seferin en öne çıkan ismi olmuştur. Bulunduğu düklüğün Almanların genişleme istikametindeki sınırda bulunması Heinrich’in Kuzey Almanya’da etkin olmasının en önemli sebebidir. Sefer 29 Haziran 1147’de başlayacak ve Magdeburg’ dan yola çıkılacaktı.¹⁸³ Batıda, yaklaşan Haçlı saldırısı tehdidini gören Abodritlerin lideri Niklot saldırıya geçmiştir. Yeni kurulan Lübeck şehrini harap etmiş ve kırsal bölgeyi yağ-malamıştır.¹⁸⁴ Baskınlarda yerli halka dokunmamış olsalar da oraya sonradan yerleştirilmiş olan Almanların ve Flanderlilerin köylerini yağ-malamışlardı. Bu baskınlar aralarında din adamlarının da bulunduğu

Haçlı Seferi’ndeki Rolü”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.45, s.411.

¹⁸⁰ Halil Yavaş, “Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri’nin Tesiri (1147-1172)”, s.165.

¹⁸¹ Eric Christiansen, *The Northern Crusades*, The Macmillan Press, New York 1980, s.51.

¹⁸² James Hawes, *Kısa Almanya Tarihi*, Yavuz Alogan (çev.), Say Yayınları, İstanbul 2019, s.64.

¹⁸³ Halil Yavaş, “Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri’nin Tesiri (1147-1172)”, s.166.

¹⁸⁴ Matthew B. Koval, agm, s.554.

üç yüz kişinin ölümüne sebep olmuştur.¹⁸⁵ Anlaşılabacağı üzere Haçlılar açısından işler planlandığı gibi gitmemiştir ve Paganlar öyle güçlü bir direniş göstermişlerdir ki¹⁸⁶ harekât 1147 yılının Eylül ayında son bulmuştur. Böylece kuzeye yapılan bu Haçlı seferi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bu arada Haçlılar Doğu cephesinde de başarı sağlayamamışlardı. “*Bazı din adamları, başarısızlığı şeytanın işi diye yorumlarken Huntingdonlu Henry gibi kimi isimler de zina başta olmak üzere Haçlıların günahlarına bağlamaktaydı.*”¹⁸⁷

ÇOCUK HAÇLI SEFERLERİ

Avrupa’da ve Alman coğrafyasında Papalık sayesinde ayakta tutulan Haçlı ruhu, yetişkinlerin yanı sıra kadınların ve çocukların da Kutsal Kabir’i Müslümanların elinden kurtarabilmek için Haçlı savaşlarına katılmak istemeleriyle XIII. yüzyılın başlarından itibaren oldukça farklı bir alana taşınmıştır. Bu olay Almancada “Kinderkreuzzüge” (Çocuk Haçlı Seferleri) olarak adlandırılmaktadır.¹⁸⁸

Çocuk Haçlı Seferleri’nin başlangıç tarihi 1212 yılı olarak kabul edilmiş ve aynı anda hem Fransa’da hem de Köln’de iki çocuk ortaya çıkmış ve bunlar, etrafında toplanan birçok çocukla birlikte bir hareket başlatmak istemiştir. Vendome şehri yakınında Cloyes kasabasından Stephan adlı çoban bir çocuk, şehir halkının önünde Tanrı ile yaptığı görüşmeleri anlatmaya başlamış ve hatta Tanrı’nın fakir hacı kılığında, Stephan görünümünde, Fransa kralına bir mesaj vermek istediğini belirtmiştir. Stephan

¹⁸⁵ Halil Yavaş, “Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri’nin Tesiri (1147-1172)”, s.166.

¹⁸⁶ James Hawes, *age*, s.64.

¹⁸⁷ Halil Yavaş, “Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri’nin Tesiri (1147-1172)”, s.167.

¹⁸⁸ Gülşen İstek, “Almanca Eserlerde Çocuk Haçlı Seferleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S.65, Ağustos 2019, s.249.

ile ilgili birçok hikâye anlatılmış ve bu hikayeler zamanla artmıştır. Zamanla çoban bir çocuk önderliğinde durdurulamaz bir hareket ortaya çıkması dini otoriteleri heyecanlandırmış ve Papa “*Bu çocuklar bizim uykuda olmamızdan dolayı bizi kınıyor, onlar Kutsal toprakları gönüllü savunuyor*” şeklinde vaazlar vermiştir. Ancak ne Papalık kurumunun ne de rahiplerin onlara maddi ve manevi herhangi bir yardımda bulunmadığı ifade edilmektedir. Bunun rağmen çocuklardan ve gençlerden oluşan Haçlı birlikleri Vendome şehrinde toplanmaya başlamış ve Haziran ayının sonuna kadar binlerce çocuk buraya akın etmiştir. Gülşen İstek’in ifadesine göre “kalelerden gelen Baron ve Dük çocukları, kulübe-lerden gelen fakir çocuklar ile kendilerine göre ilahi bir çağrı altında toplanmış ve daha önce kendi içlerindeki kurdukları sistem gereğince “*Tanrı önünde herkes eşittir*” ilkesini uygulamaya çalışmışlardır.” Bu arada yayınlanan kraliyet yasağına rağmen fazlasıyla yankı bulan bu harekette Stephan’ın yanında olanların sayısı 30.000’i bulmuştur.¹⁸⁹

Fransa’da Stephan önderliğinde bu hareket yayılırken 1212’de Almanya’nın Köln şehrinde Nikolaus önderliğinde benzer bir hareket daha ortaya çıkmıştı. Nikolaus, Köln’de vaazlar vermeye başlamış ve tıpkı Stephan gibi o da büyüklerin başarmadığı bu işi çocukların-gençlerin başarabileceğine dair sözler söylemiştir. Alman grubuna geniş bir coğrafyadan katılım olduğu, katılımcıların yaş aralığının ve cinsiyetlerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.¹⁹⁰

Ailelerinin, vasilerinin, akraba ve arkadaşlarının karşı çık-malarına karşın Nikolaus’un liderliğindeki çocuklar Nikolaus’un yanına gelerek onunla birlikte Kudüs’e gitmek istediklerini bildirmişlerdir. Çocuklar öylesine heyecanlılardı ki para ve herhangi

¹⁸⁹ Gülşen İstek, agm, s.249-251.

¹⁹⁰ Sevtap Gölgesiz Karaca, “Orta Çağ Avrupası’nda Çocuk Hareketi: Fransız ve Alman Çocukların Haçlı Seferi”, *Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk II*, Osman Köse (Ed.), Samsun 2016, s.929.

bir organizasyon olmadan böyle bir sefere çıkılamayacağını idrak edememişlerdi. Temmuz 1212’de Speyer’e ulaşan bu grup, Avusturya Alplerinden İtalya’ya doğru yola çıkmış ve 20 Ağustos 1212’de İtalya’daki Piacenza şehrine ulaşmıştır. Buradan sonra ise Cremona istikametinden Cenova bölgesine gelmişler ve 25 Ağustos 1212 tarihine kadar da burada kalmışlardır. Şehir kronikçilerinden biri olan Ogerius Panis bu ordu hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “*Yaklaşık 7000 kişiden oluşan bu birlikte haçlarını takan, elleri valizli ve trompetli erkekler, kadınlar, delikanlılar ve çocuklar bulunmaktaydı ve onlar bu halde şehre girdiler.*” Ancak bu görkemli giriş ve Nikolaus’un liderliği çok uzun sürmemiştir. Nikolaus’un vaat ettiği mucizenin gerçekleşmemesi ve bunun yanında kontrolsüz bir şekilde yola çıkan grubun yaşadığı açlık ve sefalet bu çocuk ordusunun dağılmasına neden olmuştur.¹⁹¹

PAPA-İMPARATOR İLİŞKİLERİ

Genel olarak baktığımızda Orta Çağ boyunca papa ve imparator arasındaki ilişkiler inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Ancak daha çok aralarındaki ilişki menfaat üzerine kurulmuş olup her an ters dönebilemekteydiler. IX. yüzyılın neredeyse ilk yarısına baktığımızda Frank kralları ile papalar arasındaki ilişkilerin daha çok karşılıklı çıkar ilişkisine bağlı olduğu görülmektedir. Bu dönemde Franklar, Papalığı dış tehditlere ve Roma asilzadelerine karşı korumuşlar, Papalık da Franklar için her daim destekleyici bir unsur olmuştur. Örneğin Şarlman dönemine baktığımızda III. Leo ve Şarlman arasında iyi bir ilişki olduğu görülmektedir. Papa Roma aristokratları ile yaşadığı sorunlardan Şarlman’ın Roma’ya gelişi ile kurtulmuş ve aynı yıl Frank kralına imparatorluk tacını giydirmiştir.¹⁹² Şarlman’ın 800 yılında Roma’da imparator olarak taç giymesi, Roma Kilisesi’nin, Lombard tehdidinden korunmak

¹⁹¹ Gülşen İstek, agm, s.252.

¹⁹² Bekir Zakir Çoban, *Geçmişten Günümüze Papalık*, İnsan Yayınları, İstanbul 2021, s.75-76.

için VIII. yüzyılda Bizans’a değil, Frank İmparatorluğu’na yönel-
diğini de kanıtlamaktadır.¹⁹³

Şarlman’ın ardılları döneminde papalar bir dönem boyunca Romalı aristokrat ailelerin hedefi olmuştur. Aristokratların bu il-
gisi Papalığın otorite ve parasal açıdan cazip olmasıdır. Papalığı
koruyacak imparatorların zayıf olması aristokratlar için Papalığı
kullanmak adına bir fırsattı. Bunun yanında bu dönemdeki papa-
ların ahlaksızlıklarla dolu yaşamları sebebiyle de bu dönem
“Karanlık Çağ” olarak adlandırılmıştır.¹⁹⁴ Bu karanlık çağın as-
lında Otto hanedanı dönemiyle birlikte bir nebze sona erdiğini
söyleyebiliriz. I. Otto döneminde kral, sürekli olarak isyanlar ve
dükleri kontrol altına almakla uğraşmıştır. Özellikle düklükler bu
dönemde Otto’yu fazlasıyla zorlamıştır. Bu sebeple iki önlem ile
bu sorundan kurtulmaya çalışmıştır. İlk olarak dükalıkları müm-
kün olduğu kadar kendi ailesine bağlamıştır. Ancak bu önlem,
kısmen başarılı olmuştu çünkü kralın Bavyera dükü olan kardeşi
ve Svabya dükü olan oğlu bile ona isyan etmeye meyilliydi. Bü-
yük Otto’nun uyguladığı sistem, yeni krallığı kilisenin gücü üze-
rine inşa etmektir. Kral, dünyevi efendilerden ziyade dini efendi-
leri daha güvenilir bulduğu için kilisenin özellikle de piskoposla-
rın gücünü arttırmıştır. Ayrıca din adamlarının çocukları ola-
mazdı ve bu da makamlarını miras bırakabilecekleri isyankâr ev-
latları olmayacağı anlamına geliyordu.¹⁹⁵ Anlaşılabacağı üzere I.
Otto döneminde kilise, imparatorluğun yönetimine giderek daha
fazla dahil olmuş ve böylece “imparatorluk kilisesi” olarak bili-
nen sistem ortaya çıkmıştır.¹⁹⁶

¹⁹³ Hans-Peter Haferkamp, “I-leiliges Römische Reich”, *Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts*, Jürgen Basedow, Klaus J. Hopt und Reinhard Zimmermann (Hrsg.), Band. I, Mohr Siebeck, Tübingen 2009, s.822.

¹⁹⁴ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.83.

¹⁹⁵ Banu Çetin Ünal, *Orta Çağ’da Otto Rönesansı*, s.137-139.

¹⁹⁶ Brigitte Beier, *age*, s.73.

Otto hanedanı döneminde Papalık, Alman imparatorlarının etkisi altında kalmıştır. Hem Büyük Otto hem de ardılları II. Otto, III. Otto ve II. Heinrich dönemlerinde imparatorluk ve Papalık arasında yakın ilişkiler kurulmuştur.¹⁹⁷ 961 yılında Papa XII. John, Berengar'a karşı Otto'dan yardım istemiş ve Otto, Roma'ya gittiğinde Roma Kilisesi'nin koruyucusu rolünü üstlenmiştir. Karşılığında ise 962 yılında Papa tarafından imparator olarak taçlandırılmıştır.¹⁹⁸ Ancak bu dönemde papaların imparatora bağlılık yemini etmesi geleneği ortaya çıkmıştır.¹⁹⁹ Bu bağlamda Papa, Otto'dan bir yemin etmesini istedi: "*Sizin yetki alanınızda ya da Romalıların yetki alanında bulunan komularda sizin onayınız olmadan yasa ya da kural koymayacağım ve elime geçen Aziz Petrus'a ait tüm toprakları size iade edeceğim.*" Bu topraklar, özenli bir şekilde sıralanmıştı: Roma ve çevresindeki topraklar, Ravenna ve limanı, Korsika Adası ve diüzinelerce başka kasaba, kale ve kent. Papa, bu toprakları yönetmekle kalmıyor, aynı zamanda buralardan vergi de topluyordu. Burada ettikleri yemin, "*tüm bunlara sahip olduğumuzu onaylıyoruz, bunlar sizin hak, mülkiyet ve denetiminiz altında kalacak ve ardıllarımızdan herhangi birisi, hangi gerekçeyle olursa olsun, bu adı geçen eyalet, kent ve kale, köy, bağlı topraklar, bölgeler ve malları ya da vergileri sizin elinizden almayacak ya da üzerlerindeki yetkinizi azaltmayacaktır*" diye devam ediyordu.²⁰⁰

Yeni İmparator taç giyme töreninden kısa bir süre sonra, 13 Şubat 962'de *Privilegium Ottonianum* (Otto Ayrıcalığı) adlı belgeyi yayınlamıştır. *Ottonianum* papalık makamına seçilen kişinin kutsanmasından önce imparatora Papalık adayını değerlendirme ve onaylama hakkı veren bir belgedir. Bu belge ağırlıklı olarak papalar ile Karolenj imparatorları arasındaki daha önceki

¹⁹⁷ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.84.

¹⁹⁸ Banu Çetin Ünal, *Orta Çağ'da Otto Rönesansı*, s.143.

¹⁹⁹ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.84.

²⁰⁰ Susan Wise Bauer, *age*, s.591.

anlaşmalara dayanmaktadır.²⁰¹ Papa ve imparator arasındaki ilişki, karşılıklı bağımlılık ilişkisiydi. I. Otto ve XII. John arasında hazırlanan *Ottonianum* anlaşmasına göre, imparator kilisenin çıkarlarını ve Aziz Petrus'un makamını korumayı garanti edecekti. Yeni seçilen bir papa da imparatora karşı yükümlülüklerini yerine getirmek için yemin edecekti.²⁰²

Çok geçmeden Papa John, yeni imparatorun İtalyan siyasetine hükmetmeye niyetli olduğunu anlamış ve yarımada'daki Alman varlığını sona erdirmeyi amaçlayan bir koalisyon kurmuştur. Bu, *Ottonianum*'un, aslında I. Otto ve Papa XII. John arasında geçici bir ittifak olduğunun kanıtıdır. Bunun üzerine Otto bu Papa'yı koltuğundan indirip yerine kendi yetkisiyle VIII. Leo'yu papa olarak atamıştır.²⁰³ Otto, İtalya'nın kralı olmuş olsa da Roma, bir Papalık devletiydi ve imparatorun yetki alanında değildi. Bu da imparatorun papayı atama konusunda bir yetkisi olmadığı anlamını taşıyordu. İmparator Otto, bu sorunu çözmek amacıyla atamış olduğu VIII. Leo'dan yeni bir açıklamada bulunmasını istemiş ve Leo, şu sözlerle imparatora gelecekteki tüm papaları seçme yetkisi vermiştir:

"Biz, Leo, Psikopos, Tanrı'nın hizmetkarlarının hizmetkari," diye buyuruyordu, "Roma'nın tüm rahipleri ve halkıyla birlikte, havarilerden aldığımız yetkiyle, Almanların kralı I. Otto'ya ve onun İtalya tahtındaki ardıllarına, ebediyen, papanın ardılını belirleme ve papayı,

²⁰¹ Banu Çetin Ünal, *Orta Çağ'da Otto Rönesansı*, s.144-145; John-Peter Pham, *Heirs of the Fisherman: Behind the Scenes of Papal Death and Succession*, Oxford University Press, New York 2004, s.55.

²⁰² Rosemary Morris, "Northern Europe Invades The Mediterranean 900-1200", *The Oxford Illustrated History of Medieval Europe*, George Holmes (Ed.), Oxford University Press, New York 1988, s.187.

²⁰³ Banu Çetin Ünal, *Orta Çağ'da Otto Rönesansı*, s.145.

*başpiskoposları ve piskoposları atama yetkisini veriyoruz...
atamalarını ve takdislerini o verecektir.*"²⁰⁴

Eski papa John yenilgiyi hemen kabul etmemiş ve Otto Roma'dan ayrılır ayrılmaz Papalık makamını tekrar ele geçirmiş-
tir. Ancak John ölünce yerine yeni bir papa seçmek konusunda
anlaşmazlıklar yaşanmış ve Kardinal Benedict, Otto'nun kararı
beklenmeden Roma halkı tarafından papa olarak seçilmiştir. Bu-
nun üzerine imparator bir kez daha Roma'ya gelmiş, VIII. Leo'yu
Papalık koltuğuna tekrar oturtmuş ve Roma halkından ona bağlı-
lık sözü alarak şehirden ayrılmıştır. Ancak kısa bir zaman sonra
Leo ölmüş ve bu kez kardinaller daha dikkatli davranarak Otto'ya
tercihini sormuşlardır. Ardından Otto'nun isteğiyle XIII. John
(965-972) Papalık koltuğuna oturmuştur.²⁰⁵

Papa XIII. John ile birlikte karışıklık dönemi sona ermiş ve
yeni papa, Otto'nun oğlu ve varisi olan II. Otto'ya eş imparator
olarak taç giydirerek imparatorlukta yumuşak bir geçişi güvence
altına almıştır.²⁰⁶ Bunun yanında Bizans İmparatorluğu ile güç
birliği yapma niyetinde olan I. Otto, siyasi bir evlilik planlamış ve
Papa XIII. John bu konuda ona yardım etmiştir. 972'de ise II. Otto
ve Bizans prensesi Theophanu Papa John tarafından St. Peter'de
evlendirilmiştir. Bu evliliğin üstünden daha bir yıl bile geçmeden
hem I. Otto hem de Papa ölmüştür. Papa XIII. John'un ölmeden
önce telkini ile VI. Benedict (972-974) papa olarak seçilmiş ancak
yeni seçilen bu papa muhalifleri tarafından öldürülmüştür. Bene-
dict'in bu dönemde öldürülen tek papa olmadığını söylemek
gerekir. Papalığın çoğunlukla Romalı *Crescenti* ailesinin kontro-
lünde olduğu bu dönemde VII. Boniface (sahte papa), XIV. John
(983-984) ve XV. John (985-996) adlı papalar da aynı sonu

²⁰⁴ Susan Wise Bauer, *age*, s.593.

²⁰⁵ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.84-85.

²⁰⁶ Susan Wise Bauer, *age*, s.593.

yaşamışlardır.²⁰⁷

983'ten itibaren ise imparatorluğun başında çok küçük yaşta tahta geçen III. Otto vardı. Genç Otto için papa onun emirlerini yerine getirmekle görevli olan başrahibinden başkası değildi. Bu sebeple hem Alman hem de akrabası olan kuzeni Bruno'yu V. Gregory adıyla papalık makamına atamıştır.²⁰⁸ Ancak Crescentiler Gregory'nin papalığı zamanında onu istedikleri gibi kontrol altında tutamayınca ve yönlendiremeyince bir Yunanı, XVI. John adıyla papa olarak seçmişlerdir. Bunun üzerine Otto, Roma'ya gelip bu sahte papayı ve onu destekleyenleri etkisiz bırakarak sorunu çözmüştür. Ancak Gregory kısa bir zaman sonra ölmüş ve yerine II. Sylvester geçmiştir.²⁰⁹

III. Otto, “İsa Mesih’in hizmetkârı” ve “havarilerin hizmetkârı” unvanlarını almış ve imparator olarak Hristiyan dünyasının liderliğini üstlendiğini açıkça göstermiştir. İmparatorluk fikrinin bu güçlü gelişimi, 996’da Otto’nun ilk Alman papasını atamasıyla zaten görülmüştü. V. Gregory’nin 999’daki ölümünden sonra II. Sylvester adını alan eski öğretmeni Aurillaclı Gerbert’i papa olarak atayarak Papalığı kontrol etme çabalarını sürdürmüştür.²¹⁰ Genç Otto’nun ardılı ve Sakson hanedanının son yöneticisi II. Heinrich ise Frank Krallığı üzerine kurulmuş ve Almanya adını almış imparatorluğa, *Regnum Francorum* geri dönmüştür. Ancak Ottoların, Roma özlemi ve papanın imparatorluğa bağlanma geleneği ardıllarına miras kalacak ve bu durum, Papalık ve imparatorluk arasındaki çatışmayı doğuracaktır.²¹¹

Sakson hakimiyetinden sonra II. Konrad ile başlayan Sal hanedanı dönemi Papalık açısından oldukça karışık bir dönemdir.

²⁰⁷ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.85.

²⁰⁸ Susan Wisc Bauer, *age*, s.636.

²⁰⁹ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.85-86.

²¹⁰ Phyllis G. Jestice, “Otto III (980–1002)”, s.497.

²¹¹ Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, s.43.

Konrad iyi bir asker ve zeki bir insan olmasının yanında okuma ve yazmayı bilmiyor ve kilise-devlet ilişkilerinin incelikleriyle de çok fazla kafasını yormuyordu. Onun için papa o koltukta onun işlerini yapmak için bulunuyordu.²¹² Konrad'ın İtalya ile ilgilenememesi Papalığın yine Romalı aristokratların kontrolüne girmesine sebep olmuştur. Bu ailelerden en önemlisi *Tusculani* idi. Öyle ki, bir dönem Papalık bu ailenin saltanat aracı haline gelmiştir. Öyle ki Papa VIII. Benedict (1012-1024), XIX. John (1024-1033) ve Papa IX. Benedict (1032-1048) gibi papalar hep bu aileye mensuptur. Ancak Konrad'ın oğlu III. Heinrich, babasının aksine Papalığa özel bir önem vermiş ve koruyuculuğunu üstlenmiştir. Ocak 1044'te Roma tekrar karışmış ve IX. Benedict'in papalık görevi devam ederken, III. Sylvester (Ocak-Şubat 1045) *Crescenti* ailesi tarafından papa olarak seçilmiştir. Buna karşılık *Tusculani* ailesi tarafından VI. Gregory (1045-1046) adında üçüncü bir papa seçilmiştir. Bu karışıklığın üzerine III. Heinrich, 1046'da Sutri'de bir sinod toplamış ve bu toplantının sonucunda IX. Benedict ile III. Sylvester azledilirken, Gregory ise sürgüne gönderilmiştir.²¹³ Sutri'deki bu cesur eylemi, bazıları tarafından laik bir hükümdar tarafından dini alanın uygunsuz bir işgali olarak eleştirilmesine rağmen, Heinrich yine de Papalığı yolsuzluktan kurtarma çabaları için geniş çapta kabul görmüştür.²¹⁴

Ardından III. Heinrich, boş kalan Papalık makamına II. Clemens'i papa olarak atamıştır. Bu yeni papa aynı gün içerisinde III. Heinrich'e Kutsal Roma İmparatorluğu tacını giydirmiştir. Roma halkı ve din adamları hep beraber yıllar önce Papa VIII. Leo'nun I. Otto'ya bağışlamış olduğu yetkiyi tekrarladılar: Heinrich'in imparator olarak, "papalar ve piskoposlar yaratma yetkisi

²¹² Susan Wise Bauer, *age*, s.642.

²¹³ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.86

²¹⁴ William North, "Henry III (1028/1046–1056)", *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, s.318.

vardı... ve üstelik hiçbir piskopos, kralın elinden atama kararını almadan, görevine başlayamayacaktı.”²¹⁵

Daha sonraki papalar Germen kökenli olan II. Damascus (Temmuz-Ağustos 1048), IX. Leo (1049-1054) ve II. Victor (1055-1057) idi. Ayrıca IX. Leo, aynı zamanda Heinrich’in akrabasıdır ve en önemli başarısı reformist zihniyetteki bir grubu kilise yönetimine getirmesidir. Bunlardan biri de ileride önemli bir papa olacak olan Hildebrand’dır.²¹⁶ III. Heinrich tarafından atanan papaların tümü, yönettikleri kurumla orantılı olarak ahlaki yapıya sahip kişilerdi. Ayrıca 955-1057 yılları arasındaki 25 papanın 12’si doğrudan imparatorluk atamalarıyla, diğerleri ise Romalı aristokrat aileler tarafından Papalık koltuğuna oturtulmuştur. Beş papa ise, imparatorlar tarafından görevden alınmıştır.²¹⁷

III. Heinrich papaların kendi isteğine göre seçilmesi konusunda başarılı bir politika sergilemiştir. Ancak Heinrich 1056’da ölünce arkasında 6 yaşındaki oğlu IV. Heinrich’i bırakmıştır. O sırada papa, II. Victor idi. Ondan sonraki ardılı Germen sarayının müdahale etmediği bir seçimle gelen Papa IX. Stephen (1057-1058) idi. Daha sonraki papa ise Tusculani ailesi tarafından seçilen X. Benedict’tir. Bu aile bu teşebbüsüyle Papalığı tekrar kontrol altına almak istemiştir. Ancak X. Benedict Kardinal Hildebrand’ın gayretleriyle Papalıktan uzaklaştırılmış ve Floransa Piskoposu Gerard papa olarak seçilmiştir. Gerard, II. Nicholas (1058-1061) adıyla etkili bir papalık sergilemiştir. Nicholas ilk iş olarak Lateran’da bir sinod toplayarak din adamlarının evlenmesini yasaklamıştır. 1059’da gerçekleştirilen bu sinodda, nikahsız beraberlik yaşayan rahiplerin ayinlere katılması yasaklanmıştır. Ayrıca Papalık seçimlerinin imparatorun etkisin-

²¹⁵ Susan Wise Bauer. *age*. s.643-644.

²¹⁶ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.87.

²¹⁷ Walter Ullmann, *A Short History of the Papacy in the Middle Ages*, Routledge, New York 2003, s.82.

den uzak tutmaya yönelik yeni bir düzenlemeye gidilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak Nicholas hedeflerini tam olarak gerçekleştirebilecek kadar uzun yaşayamamış ve 1061'deki ölümü üzerine Hildebrand'ın desteklediği II. Alexander papa olarak seçilmiştir.²¹⁸ 1073'te II. Alexander'ın ölümüyle Başdiyakoz Hildebrand, VII. Gregory adıyla papa olmuştur. O, Papalığın yanı sıra Avrupa tarihinin seyri üzerinde de silinmez izler bırakan tarihi figürlerden biridir.²¹⁹

Gregoryen Reformu ve Piskopos Atama Tartışması

Papa VII. Gregory, Papalık makamına geldiğinde kilisenin değişime ihtiyacı olduğu düşünüyordu. Onun reform girişimi üç temel konu üzerineydi: Papalığın prestijini ihya etmek, din adamlarına çeki düzen vermek ve laik yöneticilere, Papalığın piskoposları atama yetkisini kabul ettirmek. Papa VII. Gregory 1075'te 27 maddeden oluşan *Dictatus Papae* (Papanın Emirleri) adlı kararnameyi yayınladı. Bu kararnamenin 2. maddesinde, sadece Roma Piskoposu'nun evrensel sığata sahip olduğu, 3. maddesinde piskoposları görevden alma ve yeniden göreve iade etme hakkının sadece papaya ait olduğu, 12. maddesinde sadece papanın imparatorları azletme yetkisine sahip olduğu, 22. maddesinde ise Roma Kilisesi'nin bu zamana kadar yanlışa düşmediğı ve bundan sonrada düşmeyeceğı ifadeleri yer almaktadır.²²⁰ Gregory tarafından yayınlanan bu bildiri fazlasıyla önemlidir. Papalık, Batı toprakları üzerindeki en üstün otoritenin kendisi olduğunu bir kez daha katı bir şekilde göstermek istemiş ve aynı zamanda krallar üzerindeki egemenliğini de pekiştirmek istemiştir.²²¹

²¹⁸ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.92-93.

²¹⁹ Walter Ullmann, *age*, s.95.

²²⁰ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.94.

²²¹ Ergun Üstün, *Sicilya'da Hohenstaufen Hanedanı ile Papalık Arasındaki*

Gregory papa olmadan önce de papa ve imparator arasında çatışmalar yaşanıyordu. Ancak IV. Heinrich'in saltanatı sırasında, Atama tartışması (*Investiture Controversy*) ile bu durum doruk noktasına ulaşmıştır. Papa VII. Gregory, imparatorluğun kilise işlerine karışmasına karşı çıkarken, Heinrich ise kiliseyi kraliyetin bir aracı olarak görüyordu.²²² Bu noktada IV. Heinrich, piskopos ataması üzerindeki yetkisinin Papalık tarafından gasp edilmesine göz yummamış ve 1075 yılında piskopos yardımcılarının da desteği ile Milano Piskoposluğu'na atama yapmıştır. Bu olay ise çatışmanın fitilini ateşlemiştir. Papa VII. Gregory ise, bu olayı Papalığın haklarını çiğneyen bir hakaret olarak algılamış ve imparatoru aforozla tehdit etmiştir. Tüm bunların üzerine bir de Gregory'nin Heinrich'e gönderdiği mektup, imparatoru son derece sinirlendirmiştir.²²³ Bunun üzerine IV. Heinrich Alman din adamlarının desteğiyle 24 Ocak 1076'da Worms'da bir sinod toplantısı gerçekleştirmiştir. Sinoda Mainz ve Trier başpiskoposları, otuz sekiz Alman piskoposunun yirmi dördü ve bir Burgundialı ve bir İtalyan piskopos ile çok sayıda başrahip katılmıştır.²²⁴

IV. Heinrich toplantıda Papa VII. Gregory'nin görevden alındığını ilan etmiş ve yine bu toplantıda Papa'nın mektubuna sert bir şekilde cevap vererek, Gregory'e papalıktan önceki ismiyle, "*düzmece keşiş Hildebrand*" şeklinde hitap etmiştir. Papa VII. Gregory'i, ahlâken bozuk olmakla, sahtekarlıkla ve zorbalıkla suçlamış ve Aziz Petrus'un tahtından çekilmesini talep etmiştir. Hatta suçlamalarını biraz daha ileri götürerek onun

Hâkimiyet Mücadelesi (1194-1268), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Nevşehir Aralık 2021, s.46.

²²² John Middleton (Ed.), *age*, s.820.

²²³ Sayime Durmaz, *agnı*, s.103; Ergun Üstün, *agt*, s.46.

²²⁴ I. S. Robinson, *Henry IV of the Germany 1056-1106*, Cambridge University Press, Cambridge 2004, s.143.

büyük bir yanlış yaparak kendisini tüm kilisenin üstüne çıkararak, Alman krallığı üzerinde illegal otorite kurmaya çalışmakla itham etmiştir. İmparator, Papa'ya Aziz Petrus'a ait olan “*Tanrıdan korkun, krala itaat edin*” sözünü hatırlatmış ve Papa VII. Gregory'nin Tanrı'dan korkmayıp onun atadıklarına saygı göstermediği için zorbalık yaptığını iddia ederek onu görevinden ayrılmaya davet etmiştir.²²⁵ Hildebrand, Tanrı'nın yeryüzündeki vekili olarak krala itaat etmeyi vaaz etme görevini yerine getirmek şöyle dursun, Tanrı'nın Heinrich'e bahsettiği “kraliyet gücünü gasp etmişti.”²²⁶

Gregory, 1076'daki Lenten Sinodu sırasında, muhtemelen 14 Şubat gibi Worms Sinodu'nda kendisine yönelik suçlamaların yer aldığı mektubu aldı. Piacenza'da kuzey İtalyan piskoposları Alman piskoposluğuyla dayanışmalarını ilan etmişler ve sırayla papaya itaatlerini geri çekmişlerdi. Papa hemen tepki göstermiş ve orada 1076 sinodunda hem piskoposları hem de kralı aforoz etmiştir. Gregory, Aziz Petrus'un ona verdiği yetkiyle şimdi Heinrich'in Almanya'da veya İtalya'da hüküm sürmesini yasaklıyor, tüm tebaasını geçmiş veya gelecekteki sadakat yeminlerinden muaf tutuyor ve Heinrich'e kral olarak hizmet etmelerini yasaklıyordu. Heinrich Alman soyluların desteğini beklese de onlar aforoz edilen kralın yanından olmak yerine, papa ile uzlaşma çabaları göstermişlerdir.²²⁷ Ekim 1076'da Tribur'da toplanan Alman prensler bir toplantı düzenlemişler ve bir yıl içinde aforozun kalkmaması halinde IV. Heinrich'i kral olarak tanımayacaklarını belirtmişlerdir. Daha sonra Papa'yı durumu görüşmek üzere Augsburg Meclisi'ne davet etmişlerdir.²²⁸

²²⁵ Sayime Durmaz, agm, s.103-104.

²²⁶ I. S. Robinson, *age*, s.150.

²²⁷ Uta-Renate Blumenthal, *The Investiture Controversy: Church and Monarchy from the Ninth to the Twelfth Century*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1988, s.121-122.

²²⁸ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *age*, s.148; Sayime Durmaz, agm,

Heinrich'in önünde iki seçenek vardı ya Gregory'den af dileyecek ya da sonunda zorla tahttan indirilmesiyle sonuçlanacak bir iç savaş çıkacaktı. Kral, bir iç savaşla başa çıkabilecek güçte değildi. Bu sebeple hane halkını, karısı Bertha'yı ve iki yaşındaki oğlu Konrad'ı yanına alarak Alpler'den güneye bir tövbe yolculuğuna çıktı. Dağlardaki hava adeta üzerlerine yığılıyordu. Ocak ayıydı, yollar kar ve buzla kaplıydı. Kralın yaklaştığını duyan Papa Gregory, onun yanında ordusuyla geldiğini düşünmüştü.²²⁹ Ama Heinrich, Gregory'e boyun eğmek için bir tövbekâr olarak gelmişti. Papa, Ocak 1077'de Almanya'ya gidiyordu ancak kralın İtalya'daki varlığını öğrendiğinde, dikkatli bir şekilde yolculuğunu yarıda kesmiş ve Matilda'nın Canossa' daki kalesine çekilmiştir.²³⁰

Kral, 3 gün boyunca Papa'ya dil dökmüş, tövbekâr olduğunu ve Roma'nın mutlak yetkisini tanıdığını bildirerek ondan af dilemiş ve sonunda istediği affı da almıştır. Papa, *günahkârı* bağışlamıştı bağışlamasına ancak ona tahtını geri vermeyi reddetmiştir.²³¹ Bu arada Alman prensler Papa'nın kararını beklemeden karar almışlar ve Papalığın haklarına saygı duyacak ve IV. Heinrich'e karşı güçlü bir şekilde mücadele verebilecek temsilcileri olarak Svabya Dükü Rudolf'u "*Karşı Kral*" olarak seçmişlerdir. Ancak kral karşıtlarının uyguladığı bu politika başarılı olmamış ve sonunda IV. Heinrich'in üstün çıkacağı bir iç savaş başlamıştır (1077-1080, Büyük Sakson Ayaklanması). Öyle ki, 7 Mart 1080'de Papa'nın, IV. Heinrich'in aforozunu tekrarlaması bile etkili olmamıştır.²³² Bu arada IV. Heinrich karşı bir atakta bulunarak

s.105.

²²⁹ Susan Wise Bauer, *age*, s.699-700.

²³⁰ Uta-Renate Blumenthal, *The Investiture Controversy: Church and Monarchy from the Ninth to the Twelfth Century*, s.123.

²³¹ İzzet Çıvgın, *age*, s.198.

²³² Sayime Durmaz, agm, s.107-108. Ağustos 1078'de Mellrichstedt'te, Ocak 1080'de Flarchheim'da (Thuringia) ve 15 Ekim 1080'de Elster'de yapılan

Alman rahiplerini VII. Gregory'nin Papalığını tanımamaları için ikna etmişti. 25 Haziran 1080'de IV. Heinrich'e bağlı Alman piskoposlar tarafından düzenlenen Brixen Sinodu'nda Papa VII. Gregory yerine Ravenna Başpiskoposu Guiberto III. Clement²³³ (1080-1100) adıyla "*Karşı Papa*" (anti-papa) olarak seçilmiştir.²³⁴ IV. Heinrich, ilk önce kendine rakip olarak seçilen imparatoru alt etmiş, daha sonra da ordusu ile Roma'ya girerek, orada karşı papa Clement'in elinden imparatorluk tacını giymiştir. Böylece işler bir nebze de olsa düzene girmiştir. Papa Gregory ise Güney İtalya'daki Normanlar sayesinde özgür kalabilmiş ve onların yanına sığındığı yerde kısa bir süre sonra hayatını kaybetmiştir.²³⁵

Worms Konkordatosu

IV. Heinrich'in ölümünden sonra yerine geçen oğlu V. Heinrich de babası gibi papalarla mücadele etmiş ancak piskoposları atama mücadelesi sonunda 1122'de imzalanan *Worms Konkordatosu* ile çözüme kavuşmuştur. Papa II. Callixtus (Callistus) ile İmparator V. Heinrich arasında imzalanmış olan *Worms Konkordatosu* 1123'de I. Lateran Konsili'nde onaylanmıştır. Aslında bu konkordato, Batı'da gerçekleştirilen ilk genel konsil olan I. Lateran Konsili'nin temel toplanma nedenidir. Bu konsilde

muharebelerde IV. Heinrich'in düşmanları güç kaybederler. Mellrichstedt'in sonucunda Rudolf'un etkisi Saksonya'da büyük ölçüde sınırlanırken, Flarchheim Savaşı'ndan önce Sakson soylular IV. Heinrich'e bağlılıklarını bildirdiler. Elster savaşında ise Rudolf yaralanarak ölür. Bkz: Uta-Renate Blumenthal, *The Investiture Controversy: Church and Monarchy from the Ninth to the Twelfth Century*, s.124-125; Sayime Durmaz, agm, s.107-108.

²³³ Bu Clement, sahte papa olarak kabul edilmiştir. Meşru papa olarak kabul edilen diğer III. Clement başka bir papadır.

²³⁴ Sayime Durmaz, agm, s.107-108.

²³⁵ İzzet Çıvgın, *age*, s.198-199.

konkordatonun onaylanmasının yanında kilise disiplini ve Haçlı seferleri ile ilgili bazı kararlar da alınmıştır.²³⁶

Worms Konkordatosu'na göre piskoposların manevi görevleri kilise tarafından, dünyevi yetkileri ise laik otorite tarafından verilecekti. Bunun yanında prenlere bağlanmak için basit bir bağlılık andı yeterli olacaktı. Üst makamlara yapılacak olan seçimlerde ise kral seçime katılabilecek ancak son söz papanın olacaktı. Kilise bir bakıma istediğini elde etmiştir. Diğer yandan laikler piskopos seçimlerinde bulunma ya da aday gösterebilme hakkına sahiptiler. Öte yandan imparatorun kilisenin kontrolü üzerindeki bazı hakları devam etmiştir. İtalya ve Burgondiya'da tüm seçimler imparatorun huzurunda veya onun temsilcilerinin önünde yapılacaktı. Böylelikle imparatorluk tarafından seçimler üzerinde baskı kurma şansı elde edilmiş olsa da *Worms Konkordatosu*'ndan sonra imparatorlar I. Otto'nun kilise üzerindeki kontrolüne sahip olamadılar. Öyle ki gücünü imparatorlardan alan piskoposlar dahi tam anlamıyla ona sadık değillerdi. Papanın imparatorlardan bile kendisine itaat istiyor olmasıyla elde ettiği güç anlaşılabilir. Özetle *Worms Konkordatosu* ile Avrupa'da ilk kez imparatorlar bir yere kadar atamalarda söz sahibi olmuşlardır.²³⁷

Bunun yanında imparatora bağımlılığın azalmasıyla birlikte I. Otto tarafından kurulan imparatorluk kilisesi sistemi ortadan kalkmıştır. Piskoposlar imparatorluk memurundan imparatorluk vasaeline dönüşmüşlerdir.²³⁸ Bununla birlikte, konkordato, kilise ve monarşi arasındaki gelecekteki ilişkiyi belirlemiştir. Almanya'nın laik ve dini prenslerinin ısrarı ve yardımlarıyla

²³⁶ Bckir Zakir Çoban, *age*, s.98.

²³⁷ Sayime Durmaz, agm, s.113-114; Özlem Benli, *Haçlı Seferleri'nde Kilise ve Papalığın Rolü (1074-1204)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s.55-56.

²³⁸ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *age*, s.148.

sonuçlandırıldığından, Orta Çağ'da Alman anayasasının temel yapısını da oluşturmuştur.²³⁹

Reform bitişi olarak adlandırabileceğimiz I. Lateran Konsili sonrası Papalık, Romalı aristokratların çekişmesinin yanı sıra Friedrich ve ardıllarının kilisenin etkisini azaltmak amacıyla izledikleri politika yüzünden zor zamanlar yaşamıştır. Ancak artık papaların imparatorlarla mücadele edebilecek güçte oldukları da göz ardı edilmemelidir. Callistus'tan sonra papa olarak gelen II. Honorius (1124-1130) öldükten sonra onu seçmiş olan "Frangipani" ailesi onun yerine yeni bir papa olarak II. Innocent (1130-1143)'i seçerken, bir başka etkili Roma ailesi "Pierleoni" ise II. Anacletus (1130-1138)'u papa olarak seçmişlerdir. Daha sonra kilise tarafından meşru görülen papa, II. Innocent olsa da II. Anacletus 1138'deki ölümüne kadar Roma'ya egemen olmuş ve II. Anacletus ölünceye kadar, II. Innocent Fransa'da kalmıştır. Anacletus'un ölümü üzerine Roma'ya gelen Innocent 1139'da Lateran'da ikinci bir konsil toplama kararı almıştır. Bu konsilin amacı Papa'nın kendi meşruiyetini sağlamlaştırmaya yönelik bir girişimdir. Amacına ulaşan bu konsil sonucunda II. Anacletus ve taraftarları mahkum edilmiştir. Ayrıca bu konsilde alınan önemli kararlardan biri de ruhbanların evliliklerinin sadece yasaklanmamış, aynı zamanda geçersiz ilan edilmiş olmasıdır.²⁴⁰

II. Innocent'ten sonra gelen iki papanın saltanatı da kısa sürmüş ve daha sonra III. Eugene (1145-1153) Papalık koltuğuna oturmuştur. Eugene, I. Friedrich'e imparator olarak taç giydirmiş ve karşılığında Friedrich'te Papalık topraklarını koruyacağına dair söz vermiştir. Etkili bir papa olmasından dolayı "Avrupa'nın

²³⁹ Uta-Renate Blumenthal, "Concordat of Worms", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.141.

²⁴⁰ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.102-103.

taçsız kralı” olarak adlandırılan Eugene’ye göre “papa, İsa ile insanlar arasında bir aracıdır. Papanın bedeni Tanrı’nın bedeninden, ruhu Tanrı’nın ruhundandır. Dolayısıyla yeryüzünde papanın eşi ve benzeri yoktur.” Eugene’nin ardından IV. Anastasius’un ölümüyle IV. Adrian Papalık koltuğuna oturmuştur. Ancak papanın imparatora taç giydirme uygulamasının papaya üstünlük kazandırması ve imparatorun bunu kabul etmemesi sebebiyle Papa IV. Adrian (1154-1159) ile İmparator Friedrich arasında yeniden bir çekişme ortaya çıkmıştır.²⁴¹ I. Friedrich Barbarossa, Şarlman tarafından başlatılmış olan krallık teokrasisi geleneğini tekrar diriltmiş, laik iktidarın kutsal kaynağını ve onun dini iktidar üzerindeki egemenliğini ihtirasla savunmuştur.²⁴²

Barbarossa başlangıçta Papalık ile uzlaşsa da saltanatı boyunca papalığın gücüne karşı gelen bir isim olmuştur. Papalığın dini otoritesi ne kadar güçlü olsa da askeri gücü olmadığı için Romalı aristokratlara ve diğer krallıklara karşı onu koruyacak bir güce ihtiyacı vardı. Bu sorun kardinaller arasında iki farklı grubun ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Normanların koruması isteyen Sicilya grubu ve imparatorluğun korumasında kalınmasını savunan imparatorluk taraftarları. Bu iki grup IV. Adrian’ın ölümünden sonra III. Alexander (1159-1181) ve IV. Victor (1159-1164)’u iki ayrı papa olarak seçmişlerdir. Friedrich hangi papanın meşru olduğunu belirlemek amacıyla Şubat 1160’ta Pavia’da bir toplantıya başkanlık etmiştir. Ancak Alexander bu toplantıya katılmayı kabul etmemiş (muhtemelen katılsa da sonucun değişmeyeceğini biliyordu), konsey ise IV. Victor’u geçerli papa olarak ilan etmiştir. Fakat bu seçim, sorunu çözmemiştir. Çünkü Alexander ve taraftarları fazlasıyla güçlüydü. Alexander imparatoru aforoz etmiş ve Hristiyanlara ona itaat etmemelerini emretmiştir. Victor öldükten sonra yerine 3 farklı papa daha seçilmiş

²⁴¹ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.103-104.

²⁴² Francis Dvornik, *Konsiller Tarihi: İznik’ten II. Vatikan’a*, Mehmet Aydın (çev.), TTK, Ankara 1990. s.37.

olsa da Alexander hala güçlü bir kesim tarafından destekleniyordu. Bunun üzerine III. Alexander ile Friedrich arasında 1177'de "Venedik Barışı" anlaşması yapılmıştır. Anlaşmaya göre papa aforozu kaldırmış, imparator da papaya bağlılığını ilan etmiştir. Ancak bu uzun vadeli bir çözüm değildi ve Alexander 1179'da hem ortadaki karışıklığa son vermek hem de imparator ile olan sorunları kesin olarak çözüme kavuşturmak için III. Lateran Konsili'ni toplamıştır. Öncelikle sahte papaların tüm aldığı kararlar geçersiz sayılmıştır ve papa seçimiyle ilgili önemli bir karar alınmıştır. Buna göre papa seçilebilmek için kardinallerin oylarının üçte ikisini alma zorunluluğu getirilmiştir. Günümüze kadar geçerliliğini koruyan bu karar, konsilin aldığı 27 karardan biridir.²⁴³

VI. Heinrich de babası gibi Roma'yı kontrol altında tutmak için çabalamıştır. Bu sebeple imparator ile Papa III. Celestine (1191-1198) arasında sular bir türlü durulmamış ve çeşitli gerginliklerden sonra Papa III. Celestine VI. Heinrich'i aforoz etmiştir. Heinrich'in ölümüyle tahta geçen II. Friedrich de babası ve dedesinin politikasını devam ettirmiştir.²⁴⁴ Daha öncede bahsettiğimiz üzere VI. Heinrich'in ölümüyle ve Friedrich'in henüz üç yaşında olması sebebiyle taht üzerinde bir anlaşmazlık ortaya çıkmış ve ortaya Friedrich dışında iki kral adayı daha çıkmıştır. Bu iki aday da 1208 yılına kadar iktidar mücadelesi vermiş ve kendilerini imparatorluk tahtının asıl sahibi olarak görmüşlerdir. Papa III. Innocent (1198-1216) sırayla üç kişiyi desteklese de en sonunda tahta II. Friedrich geçmiştir.²⁴⁵

Papa III. Innocent, Friedrich'e Haçlı seferine devam etmesi ve Almanya ve Sicilya krallıklarını ayrı tutması şartıyla destek

²⁴³ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.104-105; Malcolm Barber, *The Two Cities: Medieval Europe, 1050-1320*, Second Edition, Routledge, London and New York 2004, s.103-104.

²⁴⁴ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.106.

²⁴⁵ İzzet Çıvgın, *age*, s.201-202; Bekir Zakir Çoban, *age*, s.109.

vermiştir.²⁴⁶ III. Innocent'in ölümünden sonra III. Honorius papa olarak seçilmiştir. II. Friedrich için III. Innocent'in ölümü aslında bir şanstı. Çünkü III. Honorius, bir önceki papaya göre çok daha hoşgörülü bir yapıya sahipti. Ancak Papa III. Honorius da seçildikten hemen sonra II. Friedrich'in Haçlı seferi hususundaki sözünü bir an önce yerine getirmesi için ona baskı yapmıştır. II. Friedrich'in ise yeni bir Haçlı seferi gerçekleştirmek yerine önceliğini krallık ve imparatorluk topraklarında yapılması gereken önemli işlere vermiştir. II. Friedrich bunları gerçekleştirmeden Doğu'ya gitmek istememiş ve bir şekilde Papa'yı oyalamıştır. Papa Honorius her şeyin farkındaydı ancak yapacak bir şeyi yoktu. Papanın en büyük isteği bir an önce Haçlı seferini gerçekleştirmesini sağlamaktı. II. Friedrich 22 Kasım 1220 tarihinde Aziz Petrus Bazilikası'nda imparator olarak taç giymiş ve daha sonra Haçlı birkaç yıl içinde Papa IX. Gregory olarak seçilecek olan Kardinal Ugolino'nun elinden alarak, Ağustos 1221'de Kutusal Topraklara yelken açmaya yemin etmiştir.²⁴⁷ Ancak bu sefer bir türlü gerçekleşmemiştir.

İmparator daha önceki papaları bir şekilde oyalamıştı ancak Honorius'tan sonra papalık tahtına oturan IX. Gregory (1227–1241)'i aynı şekilde oyalayamayacaktı. Kendinden önceki papalar gibi Haçlı seferleri zihniyetine sahip olan IX. Gregory, daha makamına oturduğu sene II. Friedrich'i sefere çıkma hususunda zorlamaya başlamıştır.²⁴⁸ Papa IX. Gregory, İmparator II. Friedrich'e yazdığı ilk mektupta: "*Kendinizi size karşı harekete geçmemi gerektirecek bir duruma sokmayın, söz verdiğiniz gibi haçlı seferine çıkın, yoksa.*" ifadelerini kullanarak imparatora karşı sert bir tutum izlemiştir. İmparatorun vaat edilen zamanda yola çıkmayacağını varsayıyordu ve böylelikle yeminini

²⁴⁶ John Middleton (Ed.), *age*, New York 2015, s.313.

²⁴⁷ Ergun Üstün, *agt*, s.82-85

²⁴⁸ İzzet Çivgin, *age*, s.203

açıkça ihlal ettiği için Friedrich’i aforoz edebilecekti.²⁴⁹

1227’de Friedrich, Papa IX. Gregory’nin ısrarlı taleplerine boyun eğmiş ve bir Haçlı seferi düzenleme taahhüdünü yerine getirmeyi kabul etmiştir. Friedrich büyük bir ordu toplayıp Kutsal Topraklara yelken açmaya hazırlandıktan kısa bir süre sonra, adamlarının üçte birini, beraberindeki Thüringen kralını öldüren ve Friedrich’in kendisine de bulaşan bir salgın patlak verdi. Bir tedavi için anakaraya döndükten sonra, Papa Gregory Friedrich’i dinsizliğinden dolayı aforoz etmiştir. Papa’nın bu eylemine rağmen Friedrich, 1228 yazında küçük bir birlikle birlikte Filistin’e doğru yola çıktı. Arap dili ve kültürü hakkında engin bilgisi olan Friedrich bu sayede Kutsal Topraklara vardıkten kısa bir süre sonra Sultan El-Kamil Muhammed ile yakın bir ilişki kurmuş²⁵⁰ ve 1229’da *Jaffa Anlaşması* sayesinde Kudüs’ü Hristiyanlara kan dökmeden kazandırmıştır.²⁵¹ İmparator seferden döndükten sonra 1230’da Ceprano Anlaşması ile aforoz kararı bozulmuştur.²⁵²

Papa ile imparator arasındaki siyasi mücadele bir müddet kontrol altına alınmış gibi gözükse de 1230’ların sonunda yeniden alevlenmiştir. İmparator, Papa’nın nüfuz alanını daraltmaya başlayarak eski Lombard topraklarında yaşayan seçkinleri kendi yanına çekmeye başlamıştır. Papa ise bu duruma sessiz kalmamış ve 1239’da imparatoru bir kez daha aforoz etmiştir. Papa IX. Gregory’nin ardılı Papa IV. Innocent (1243–1254) da bu savaşı devam ettirerek imparatoru “deccal” ilan edecek kadar ileri gitmiştir.²⁵³ Papa 1245 *Lyon Konsili*’nde imparatorun tahttan indiril-

²⁴⁹ David Abulafia, *age*, s.165.

²⁵⁰ John Middleton (Ed.), *age*, s.313.

²⁵¹ İzzet Çıvgın, *age*, s.203.

²⁵² Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.81.

²⁵³ İzzet Çıvgın, *age*, s.204.

diğini ilan etmiş ve onu sapkın olarak nitelendirmiştir.²⁵⁴

IV. Innocent, II. Friedrich'i kilisenin baş düşmanı olarak görmüştür. 1250'de onun ölümünün ardından imparator ile olan savaşı kazanmış gibi görünse de bu mücadele döneminde Papalık aslında, imparatorla tek başına mücadele edebilecek güçte değildi. İmparatorun kendisini *Dominus Mundi* (dünyanın hükümdarı) olarak görmesi Avrupa idarecilerinin kendisine karşı Papalıkla birlik olmalarına sebep olmuştur. Ancak çekişmeler burada bitmemiş, Innocent ve halefleri imparatorun oğlu IV. Konrad ile mücadeleye devam etmişlerdir. Ancak IX. Gregory ve IV. Innocent'in uzlaşmaz ve agresif politikaları Papalığa *Büyük Batı Bölünmesi* (Great Western Schism) olarak bilinen uzun ve sarsıcı bir kriz ile dönecektir.²⁵⁵

İLK HABSBURGLAR DÖNEMİ (1273-1519)

Büyük Fetret Dönemi, 1273'te Habsburglu Rudolf'un kral-imparator olarak seçilmesiyle sona ermiştir. Fetret döneminden sonra, Almanya'nın imparatorları üç güçlü hanedandan ailesinden gelmiştir: Lüksemburg (Bohemya'da), Wittelsbach (Bavyera'da) ve Habsburg (Avusturya'da). Bu aileler, XV. yüzyılın ortalarında taç Habsburglara geri dönene kadar imparatorluk tahtında dönüşümlü olarak yer almışlardır.²⁵⁶

Almanya'da uzun bir fetret döneminden sonra Alman tahtının daha fazla boş kalmaması adına seçmenler her konuda denetim altında tutabilecekleri Rudolph adında yaşlı bir Alman soyluyu kendilerine kral olarak seçmişlerdir. Rudolph, o sırada 55 yaşındaydı ve Habsburg kontu idi. Rudolph asla imparator olamasa da 1278 'de Marchfeld Savaşı'nda rakibi Bohemyalı

²⁵⁴ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *age*, s.173.

²⁵⁵ Bekir Zakir Çoban, *age*, s.113.

²⁵⁶ Eric Solsten (Ed), *age*, s.14.

Ottokar'ı saf dışı bırakarak herkesi şaşırtmıştı.²⁵⁷ Ancak Rudolph'un saltanatının sonlarına doğru, Alman prensleri veya seçmenleri, Habsburgların artan gücünden ve bağımsızlığından korkmaya başladılar. Bu sebeple 1291'deki ölümünden sonra, Başpiskopos Gerhard Mainz liderliğindeki seçmenler, Taç'ın kalıtsal hale gelmesini önlemek için harekete geçti. Alman prensleri, babasının halefi olarak oğlu Albert'i seçmek yerine, Lüksemburg Dükü Nassaulu Adolph'u (1292-1298) Almanya kralı olarak seçtiler. Adolph 1292'de tahta geçti. 1298'de Papa'nın ve prenslerin çoğunun desteğiyle Albert, Adolph'u tahttan indirdi. Adolph'un güçleri, Adolph'un yenildiği ve öldürüldüğü Gollsheim savaşında Albert'inkilerle karşılaştı. Adolph'un ölümüyle prensler Albert'i kral olarak seçtiler. Bu arada, Albert'in oğlu III. Rudolph (1298-1307), Avusturya Dükalığı'nı devraldı. Albert'in ölümüyle birlikte Alman prensleri tarafından seçilen tahttaki halefi, VII. Heinrich (1308-1313) olarak hüküm süren Lüksemburglu Heinrich idi.²⁵⁸ Heinrich'ten sonra Wittelsbach ailesinden Bavyeralı Ludwig, İsviçrelilerin yardımıyla Habsburglu rakipleriyle mücadele ederek, 1132 Mühldorf savaşında galip gelmiştir. Ludwig'den sonra seçiciler 1346'da IV. Karl'ı seçmişler ve Karl akıllıca yürüttüğü görüşmeler sonucu papalık makamları ve seçicilerle uzlaşma sağlayarak 1355'te imparatorluk tacını giymiştir.²⁵⁹

IV. Karl (Charles)

Karl Prag'da 1348'de Paris örneğine göre ilk Alman üniversitesini kurmuştur. Ardından kısa bir zaman sonra Heidelberg ve Erfurt üniversiteleri kurulmuştur. Şehirlerde ise burjuva çocukları için arka arkaya okullar kuruluyordu. Prag, yeni kurulan

²⁵⁷ James Hawes, *age*, s.73.

²⁵⁸ John Middleton (Ed.), *age*, s.24-25.

²⁵⁹ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *age*, s.195.

üniversitesi ile birlikte zamanın Alman İmparatorluğu'nun düşünsel yaşamının merkezi olmuştur.²⁶⁰

Karl döneminde 10 Ocak 1356'da Golden Bull (Altın Ferman) ilan edilmiş ve bu ferman saltanatının ana başarılarından biri olarak kabul edilmiştir. Bu ferman, seçmen sayısını yedi olarak sabitleyerek imparatorluk seçimlerinin işleyişini düzenledi: Mainz, Trier ve Köln başpiskoposları, Bohemya kralı, Miessen ve Brandenburg'un uç beyleri ve Ren'in Palatine kontları.²⁶¹ Bunun karşılığında ise kendi topraklarında serbestlik kazanacaklardı. Aynı zamanda senato benzeri bir imparatorluk kurulu oluşturdular. IV. Karl güçlenen şehirler karşısında derebey prenslere şehir ittifakını yasaklayarak tavizler vermiştir. Fakat imparator, şehirlerin maddi yardımını olmadan derebey prenslere karşı pek bir şey yapacak durumda değildi. Böylece şehir ittifakları yeniden oluşmaya başlamış ve burjuva güçlendikçe soylu, ruhban, burjuva, köylü gibi sosyal sınıflar daha bir belirgin hale gelmiştir. Bu şehir birliklerinin en güçlüsü ve en ünlüsü XIV. yüzyılda neredeyse bütün Batı Almanya'nın büyük şehirlerinin katıldığı bir Kuzey Almanya şehir ittifakı olan Hanse idi.²⁶²

III. Friedrich

Lüksemburglar soyunun tükenmesiyle krallık, Macaristan ve Bohemya ile beraber 1438-39 yılları arasında Habsburg sülalesinden Avusturyalı II. Albrecht'e geçmiştir. Ölümünden sonra oğlu Ladislaus Posthumus'un vasisi III. Friedrich olmuştur.²⁶³ Şubat 1440'ta ise seçici prensler oybirliğiyle Friedrich'i üstün

²⁶⁰ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.47.

²⁶¹ William Bradford Smith, "Charles IV (1316–1378)", *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmersons (Ed.), Routledge, New York 2006, s.125.

²⁶² Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.48.

²⁶³ Pınar Ülgen, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, s.256.

konumu sebebiyle Romalıların kralı olarak seçmişlerdir. Saltanatının başlarında, Ağustos 1441’de, imparatorluk için yeni kralın aktif bir hükümdar olma niyetini gösteren bir reform önerisi yayınladı.²⁶⁴

Bu arada, Kutsal Roma İmparatorluğu’nun lideri olarak Friedrich kilise ile ilgili bazı başarılar elde etmiştir. Basel Konsili’nin yol açtığı bölünmede başlangıçta tarafsız kalsa da kısa süre sonra Roma’yı destekleme eğilimine girmiştir. Roma ile 1448’de Viyana Konkordatosu’nu imzalayarak kalıcı bir başarı kazanmıştır. Her ne kadar monarşi için Fransa veya Macaristan’daki çağdaş anlaşmalar kadar avantajlı olmasa da Friedrich’in on yedi piskoposluk merkezini kontrol etmesine izin vermiştir. Bu anlaşma, imparatorluğun geri kalan süresi boyunca papalık-imparatorluk ilişkilerini düzenlemiş ve piskoposluk seçimlerinde papalığın etkisinin sürekli azalmasına yol açmıştır. Friedrich 19 Mart 1452’de Roma’da imparator olarak taç giymiş ve bu geleneksel töreni orada gerçekleştiren son imparator olmuştur.²⁶⁵

I. Maximilian

1493’te babasının ölümü üzerine I. Maximilian yönetimi devralmıştır. Maximilian evlilik politikasıyla elde ettiği yerleri elinde tutmak ve aynı zamanda da gücünü arttırmak için çaba harcamıştır. Alman tarihinde ilk kez Augusburglu tüccar Jakob Fugger’in de desteğiyle paralı askerlerden oluşan bir ordu kurmuştur. Böylece Maximilian askerleri kiralyor Fugger de parasını ödüyordu. Ayrıca Fugger askerlerin parasını öderken aynı zamanda kraldan da ekonomik ayrıcalıklar elde ediyordu. Başka önemli bir

²⁶⁴ Brian A. Pavlac, “Frederick III (1415–1493)”, *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, Richard K. Emmersons (Ed.), Routledge, New York 2006, s.234.

²⁶⁵ Brian A. Pavlac, “Frederick III (1415–1493)”, s.234-235.

hususla I. Maximilian'ın "Kutsal İmparatorluk" düşüncesine bağlı olan son Alman imparatoru olmasıdır.²⁶⁶

Maximilian 1495'te imparatorluk çapında bir barış ilan etti ve yerel yöneticiler arasındaki ilişkilere sıklıkla damgasını vuran kanunsuzluğu ve şiddeti azaltmak için düzenlemeler yaptı.²⁶⁷ Maximilian'ın aslında Haçlı seferi zihniyeti taşıdığı bilinmektedir. Orta Çağ zihniyetiyle Türklere karşı savaşmak için tüm Hristiyanları birleştirmek istiyordu. Bunun yanında maddi sorunlar yaşanmasına rağmen ihtişamlı yaşamı ve şenlikleri seviyordu. Böylece sarayının aslında güçlü olduğu izlenimini vermek istiyordu.²⁶⁸

Maximilian, çok yönlü bir Rönesans prensi olarak kalıcı bir üne sahiptir. Alman Rönesansının zirvesinde sanat ve yeni bilimlerin hamisiydi. Birkaç dilde yetenekli ve okuryazardı. Ayrıca iki otobiyografik epik şiirin (Tbeuerdank ve Weisskunig), bir av kılavuzunun ve Ambraser Heldenbuch dahil diğer eserlerin üretilmesine yardımcı olmuştur.²⁶⁹ 1519'da Maximilian'ın ölümü üzerine V. Karl (1519-56) ancak yedi seçmene büyük rüşvetler ödedikten ve yetkileri üzerinde daha sonra sık sık göz ardı ettiği birçok kısıtlamayı kabul ettikten sonra imparator olarak seçilmiştir.²⁷⁰

Habsburglar 1440'lardan itibaren Avrupa kraliyetinin ve siyasetinin seçkinleri arasına girdiler. O zamandan beri, defalarca Alman kralı ve Kutsal Roma imparatoru olarak seçildiler. Ancak iktidara yükselmeleri kolay olmadı. XV. yüzyıl boyunca Habsburglar Macarlara karşı askeri çatışmalara girmek zorunda

²⁶⁶ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.58.

²⁶⁷ Eric Solsten (Ed), *age*, s.16.

²⁶⁸ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.59.

²⁶⁹ Brian A. Pavlac, "Maximilian (1459–1519)", *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, Richard K. Emmersons (Ed.), Routledge, New York 2006, s.462.

²⁷⁰ Eric Solsten (Ed), *age*, s.16.

kaldı. Ancak ailenin yükselişi tipik Habsburg tarzında, evlilik ve miras yoluyla sağlandı. XV. yüzyıldan başlayarak, Habsburglar, Avrupa çapında geniş topraklar elde ettikleri bir dizi evlilik yaptılar. Avantajlı evlilikler yapma geleneğini başlatan İmparator I. Maximilian, Cesur Charles'ın (1467-1477) kızı ve varisi Burgundyli Mary ile yaptığı evlilik sayesinde Aşağı Ülkeleri ele geçirdi. Maximilian'ın oğlu Philip, Kastilyalı I. Isabella'nın (1474-1504) ve Aragonlu II. Ferdinand'ın (1479-1516) kızı olan Kastilyalı Joanna ile evlendi ve Kastilyalı I. Philip oldu (1504-1506).²⁷¹

HANSA BİRLİĞİ

Hansa Birliği XII.-XVII. yüzyıllar arasında Alman tüccarların oluşturduğu bir ittifaktır. Lübeck kentinin öncülüğünü yaptığı bu birlik hem Alman hem de Avrupa Orta Çağ tarihinin eşsiz bir fenomeniydi. Lübeck kenti savunma ve gemilerin yanaşma koşullarının daha iyi olması sebebiyle Trave ve Wakenitz'in birleştiği noktada kurulmuştur. Birlik, XIV.-XV. yüzyıllar arasında gücünün doruğundayken, 200'den fazla kent bu birliğe dahil edilmiştir. Bu kentler kuzeyde Stockholm-Visby, güneyde Krakau, doğuda Estonya ve batıda Hollanda arasında yer almaktaydı. Hansa Birliği'nin, varlık gösterdiği dönemde Rusya'dan İspanya'ya, İskandinavya'dan Kuzey İtalya'ya kadar etkinlik gösterdiği söylenebilir.²⁷²

Çeşitli şehirlerin birliğe sürekli olarak katılıp ayrılmaları sebebiyle “Hansa Şehirleri hangileridir?” sorusuna tam olarak bir cevap vermek zordur. Hansa Birliği'ne uzun tarihi boyunca 70 ile

²⁷¹ John Middleton (Ed.), *age*, s.357-358.

²⁷² Hülya Derya, “Hanse Birliğinden Hanse Kentlerine: Hanse Tüccarları Üzerine Ekonomi Politik Değerlendirme”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17, S.66, 2018, s.802; Halil Yavaş, “Avrupa’da İlk Birlik Pratiği Olarak Kalmar Birliği ve Kalmar Anayasası”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.22, Nisan 2020, s.351-352.

170 şehrin katılımı söz konusu olduğu için birliği oluşturan şehirlerin sayısı hiçbir zaman sabit olarak kalmamıştır. Ancak Almanya, İngiltere, Hollanda ve Belçika'nın önemli şehirlerinin XIII., XIV. ve XV. yüzyılda Hansa Birliği içinde yer almış oldukları kesindir. Farklı zamanlarda birliğe katılan şehirler arasında Bergen, Visby, Novgorod, Stralsund, Zoest, Dortmund, Königsberg, Münster, Tangermünde, Travemünde, Wismar, Stargrad, Friburg, Frankfurt, Köln, Hamelin, Magdeburg, Gent, Bruksel, Antwerp, Dordrecht, Londra, Elbing, Thorn, Reval (Tallinn), Riga, Tartu vardır. Kuruluşundan dağılışına kadar birlik içinde yer alan en önemli üç şehir ise, Bremen, Hamburg ve Lübeck'tir. Hamburg, Hansa Birliği'ne 1241'de katılırken, Bremen ise 1358'de katılmıştır.²⁷³

Hansa Birliği'nin temeli, ringa balığı avlama tekeline dayandırılmıştır. Bu durum ringa balığı ticaretinde bir tekelleşme meydana getirmiştir. Ayrıca Hansalılar, Norveç'ten kereste, İsveç'ten demir ve bakır, Prusya'dan tahıl ve kehribar, Rusya'dan ise balmumu ve kürk alarak bunları Batı'nın gelişmiş toplumlarına satıyorlardı. Baltık Denizi ve Rusya'nın büyük bölümü Hansa Birliği tarafından Batılı ticaret firmalarına kapatılmıştır. Birliğin eriştiği güç de bir bakıma buradan kaynaklanıyordu. Antwerp'ten Novgorod'a uzanan bir bölge, Hansa Birliği'nin ticari hâkimiyetindeydi.²⁷⁴

“Ticaret tarihçileri Hansa Birliği'nin sona ermesinin nedenlerini şöyle sıralamaktadırlar:

1. Ringa balığının, Hansa'nın avlanma tekeli bulunmadığı Kuzey Denizi'ne göç etmesi,

²⁷³ Onur İnal, “Osmanlı İmparatorluğu ve Hansa Tüccarları (1839-1867)”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, S.167, Kasım 2007, s.60.

²⁷⁴ Selma Aytüre, Semra Aydoğdu Bağcı ve Ömer Berki, “Hansa Birliği (Avrupa Birliği'nin Sonu Da Hansa Birliği Gibi mi Olacak?)”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, No.58, Summer 2017. s.525.

2. Reform Hareketi (büyük perhiz kuralları ringa balığı tüketimini kısıtlamıştır.),
3. İtalya şehir devletlerindeki (burada kastedilen büyük ölçüde Venedik ve Cenova şehir devletleridir) büyüklükte sermayenin olmayışı,
4. Merkezi devletlerin güçlenmeleri,
5. Yeni keşfedilen deniz yolları ile yeni ticaret yollarının açılması,
6. Yeni pazarlar ve sömürgecilik,
7. Kontrolsüz genişleme.”²⁷⁵

PROTESTAN REFORMU

Martin Luther’in 1517’de Wittenberg Kilisesi’nin kapısına astığı 95 maddelik manifestosu Protestan reformunu başlatan unsur olarak kabul edilmektedir. Burada Luther, papalık otoritesine karşı gelmiş ve Katolik Kilisesi’nin dini anlamda yaptığı yanlış uygulamaları da sert bir dille eleştirmiştir. Luther’in başlıca eleştirisi Katolik Kilisesi’nin bir sömürü aracı haline getirdiği endüljans uygulamalarıydı. Ayrıca engizisyon mahkemeleri, otoritesini korumak isteyen kilise tarafından otoriteye karşı gelenlere baskı aracı olarak kullanılmaktaydı. Kilise otoritesini ve Papalığı eleştirenler, eleştirilerinden geri adını atmadığında aforoz edilerek dinden çıkarılmaktaydı. Zamanla kilisenin bu uygulamaları Orta Çağ’ın sonlarında zaten birçok sorunla cebelleşen Avrupa halkı için artık dayanılmaz bir hal almıştı. Avrupa halkı bir yandan başta Kara Veba olmak üzere büyük salgınlarla mücadele ederken diğer yandan baş gösteren kıtlıklar sebebiyle açlıktan ölmekteydi. Bunun yanında savaşlar ve halktan alınan ağır vergiler de halkı büyük bir buhrana sürüklemişti. Bütün bunlara bir de dini sömürü uygulamaları eklenince reformun meydana gelmesi artık kaçınıl-

²⁷⁵ Selma Aytüre, Semra Aydoğdu Bağcı ve Ömer Berki, agm, s.534.

maz olmuştur.²⁷⁶

Efsaneye göre, 31 Ekim 1517'deki Tüim Azizler Günü arifesinde Luther, Saksonya'nın başkenti Wittenberg'deki ana kilisenin kapısına 95 Tez'i astı. Tezler Latinceydi ve kilise kapısına çivilenmişti. Ancak bu olağan bir durumdu çünkü bu, gazete ve televizyondan önceki günlerde bir bakış açısıyla "halka açılma"nın kabul gören bir yoluydu.²⁷⁷ Doğrudan papanın yetkisini eleştiren bu tez Almancaya çevrilmiş ve Almanya'nın farklı bölgelerine yayılmıştır.²⁷⁸

Luther'in öğretileri özetle aşağıdaki hususlara vurgu yapmaktadır:

"Hristiyan öğretisinde resimlere tapılmayacağı, kutsal kişilerin eşyalarının kutsal sayılamayacağı, papanın Petrus'un halefi olmadığı, günahları sadece tanrının affedebileceği, piskoposların bulunmasının hiçbir yararı bulunmadığı, akşam yemeğinde yenilen ekmeğin ve içilen şarabın kişiyi İsa'nın vücuduna dönüştürmeyeceği, gerçek Hristiyanların inançları sayesinde her gün İsa'nın cismini alabilecekleri, Meryem Ana'ya dua edilmeyeceği, kilisenin dışında da ibadet edilebileceği, birliğin kilise cemaati biçiminde değil, İsa'nın başkanlığı ve himayesiyle sağlanacağı vurgulanıyordu. Çok sayıda papanın dini bozduğu, yanıltıcılık yaptığı ifade ediliyordu. Papanın günah çıkarmada olsun, cennete girmek için vize vermede olsun hiçbir etkisi olmadığı anlatılıyor, dini ayinlerin Kutsal Kitab'ın yanlış tefsir edilmesinden ortaya çıktığı belirtiliyordu."²⁷⁹ Ayrıca Martin Luther, manastır reformu

²⁷⁶ Abdulkadir Parlak, "Protestan Reformunun Meydana Gelmesinde Etkili Olan Dini Faktörler", *Erciyes Akademi*, 2021, s.795.

²⁷⁷ Russel Tarr And Keith Randell, *Luther and the Reformation in Europe 1500-64*, Fourth edition, Hodder Education, s.3.

²⁷⁸ Qasım Mohammed Faraj, *On Altıncı Yüzyıl Fransa'sında Dini Reformlar*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kasım 2017, s.10.

²⁷⁹ Hüseyn Salihoğlu, *age*, s.66.

ve din adamlarının evlenmesi için çağrıda bulunmuştur. Bekaret iyi olsa da Luther, evliliğin daha iyi olduğunu ve seçim özgürlüğünün en iyisi olduğunu savunmuştur.²⁸⁰

Lutherciler'e göre Cennete girmek için bir ruhun iman etmesi gerekirdi. Bu inancı keşfetmenin tek yolu İncil'di ve bu nedenle Mukaddes Kitaptan uzaklaşmamak gerekiyordu.²⁸¹ Luther'e göre papa dünyanın efendisi değildi. Luther papayı reddetmekle birlikte dünyanın bir papaya ihtiyacı olduğunu da belirtiyordu. Ancak o, papa olarak sadece İncil'i kabul ediyordu. Ona göre orada yazılanlar kesinlikle doğrudu ve otorite olarak İncil'in kabul edilmesi gerektiğini vurguluyordu.²⁸²

Luther 1520'de en ünlü bildirilerini yayınlamıştır: "Von dem Papstum zu Rom (Romadaki Papalık Üzerine), An den christlichen Adel deutscher Nation (Alman Milletinin Hristiyanlık Asaleti Üzerine), Die babylonische Gefangenschaft der Kirche (Kilisenin Babil Tutukluğu Üzerine), Von der Freiheit eines Christenmenschen (Bir Hristiyan İnsanın Özgürlüğü Üzerine)." Bu metinler açık bir şekilde, kiliseyi zor durumda bırakacak eleştiriler ve çağrılar içermekteydi. Tüm bu gelişmeler üzerine artık Vatikan kolları sıvamış ve Martin Luther'i kiliseden uzaklaştırma cezasına çarptırmıştır. O da kilise tarafından gönderilen ve bu cezayı beyân eden mektubu, üniversite öğrencileri ve hocalarının gözü önünde yakmıştır. Bu açık bir şekilde Roma'ya meydan okumaktı. 1521'de ise İmparator V. Karl, onu hesaba çekilmek üzere Worms'daki denetleme meclisine çağırılmış ve buradaki görüşmelerde Luther savunduğu fikirlerden vazgeçmemiştir.²⁸³

²⁸⁰ Jackson J. Spielvogel, *Western Civilization: A Brief History, Volume I: To 1715*, Wadsworth, Cengage Learning, Boston 2011, s.270.

²⁸¹ Russel Tarr And Keith Randell, *age*, s.19

²⁸² Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.67.

²⁸³ Qasım Mohammed Faraj, *agt*, s.10.

Bu mecliste Luther'in eserlerinin yakılması ve destekçilerinin hapse atılması yönünde kararlar alınmıştır. Toplantının hemen sonrasında Luther'in zarar görebilme ihtimaline karşı Frederick, onu Wartburg Şatosuna kaçırmış ve onun burada saklanması sağlamıştır. Luther 1522'ye kadar Wartburg Şatosunda kalmıştır. Ancak bu süreçte boş durmamış ve *kuşlar ülkesi* olarak adlandırdığı bu yerde, Yeni Ahit'i Almancaya çevirmiştir. Almanya'da oldukça benimsenen bu çeviri matbaa sayesinde hızlı bir şekilde yayılmıştır.²⁸⁴ Bu çeviri Alman dilinin zenginleşmesine katkıda bulunmuş ve bu sebeple onu yeni Almancanın yaratıcısı olarak görenler dahi olmuştur. Ayrıca kullandığı dil Almancanın genel yazı dili olarak kabul edilmiştir. Kendi ifadesine göre bu dili, evdeki annenin, sokaktaki çocuğun ve pazardaki sade vatandaşın kullandığı dilden faydalanarak oluşturmuştu.²⁸⁵

1524'te "Alman Köylü İsyanı" çıkmıştır. Köylüler, Almanya'daki ekonomik problemler ve ağır vergi yükü nedeniyle prenlere savaş açmıştır. Luther, ilk başta *Barışa Çağrı* adlı makalesiyle köylüleri ve prensleri sükûnete davet etse de daha sonraları köylü isyanına karşı tavır almıştır. Ayrıca kaleme aldığı *Katil ve Hırsız Köylü Sürüsüne Karşı* isimli makalesinde köylülerin cezalandırılması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanında Luther, 1525'te Reform hareketi açısından özel bir anlam taşıyan önemli bir evlilik yapmıştır. Eski bir rahibe olan Katherina von Bora ile evlenmiş ve bu evlilik Luther'in Katolik evlilik yasağına karşı gösterdiği reformist bir tavır olmuştur.²⁸⁶

İmparator V. Karl 1529'da artık Luther için Worms Fermanı'nın uygulanması gerektiğine karar vermiş olsa da atladığı bir konu vardı o da Worms Fermanı'nın hazırlandığı

²⁸⁴ Murat Kaya, "Protestan Reformunun Almanya'da Ortaya Çıkış Süreci", *Anasay*, S. I I, 2020, s. I 78.

²⁸⁵ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.69.

²⁸⁶ Murat Kaya, *agm*, s. I 78-179.

zamandan bu yana Luther'in aldığı destektir. Öyle ki artık Luther hareketi belli bir sistem kazanmış ve güçlü takipçileri olan bir hareket haline gelmiştir. Luther artık bazı idareciler ve toplumun gözünde bir heretik olarak değil, bir lider olarak görülmeğe başlanmıştı. Öyle ki İmparatorun bu kararına karşı prensler, Luther'e karşı hiçbir şey yapamayacaklarını beyan etmişlerdir. Prenslerin bu bildirilerinin “protesto” olarak yorumlanması “Protestanlar” ismiyle anılmalarına neden olmuştur. Gittikçe yayılan bu harekete daha fazla karşı konulamayacağını anlayan imparator uzlaşma yolunu seçmek zorunda kalmış ve bunun sonucunda 25 Eylül 1555'te Augsburg Din Barışı'yla mezhep bölünmesi kabul edilerek Protestanlık tanınmıştır.²⁸⁷

Özetle Luther'in Roma Katolik Kilisesi'nin doktrinleriyle olan anlaşmazlıkları, birkaç on yıl içinde Almanya'nın dini birliğini yok eden bir olaylar zincirini başlatmıştır. Alman tarihinin en etkili isimlerinden biri olmasına rağmen, Luther, Roma Katolik Kilisesi'ni eleştiren birçok kişiden yalnızca biridir. Bununla birlikte, fikirlerinin gücü ve yazılarının muazzam etkisi nedeniyle, Protestan Reformunun başlatıcısı olarak kabul edilen kişidir.²⁸⁸

Reformun Başarıya Ulaşmasındaki Etkenler

Protestan reformunun başarıya ulaşmasında birçok etken vardır ve bu bağlamda bir tek etkenden söz etmek mümkün değildir. Ancak bu etkenler arasında iki tanesi özellikle ön plana çıkmaktadır. Birincisi “siyasi güç”, ikincisi ise “matbaa”dır. Bu noktada reform hareketinin başlaması ve başarıya ulaşmasındaki en önemli etkenin siyasi güç olduğu söylenebilir. Almanya'daki

²⁸⁷ Hayriye Buşgut, *Katoliklikten Protestanlığa Luteran Reform ve Heretikler*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2021, s.97-98.

²⁸⁸ Eric Solsten (Ed), *age*, s.19.

prensler Luther'e ve başlattığı harekete destek vermişlerdir. Bu prenslerin en güçlüsü ise sürece en fazla etki eden Frederick'tir. Saksonya prensi Frederick'in siyasi desteği olmadan bir reform hareketi düşünülemezdi. Saksonya bölgesinde bol miktarda bulunan ve o dönem için fazlasıyla değerli kabul edilen gümüş madeni, Frederick'in ekonomik açıdan güçlenmesine ve buna bağlı olarak da dikkate değer bir ordu kurmasına olanak sağlamıştır. Dolayısıyla aslında Frederick'in siyasi gücü, onun ekonomik ve askeri gücünden kaynaklanmıştır. Bunun yanı sıra "bilge" unvanıyla tanınmış olan Frederick, hakim olduğu bölgede akli ve zekasıyla da ün salmıştır. Öyle ki, kendisi hakkında söylenenlerin hakkını vermiş ve Wittenberg gibi küçük bir şehri bile dini ve kültürel bir merkez haline getirmiştir. Frederick'in din politikaları, Brandenburglu Albrecht ile olan güç mücadelesi ve Alman milliyetçisi olması, Martin Luther'in reform tezleri ile birleşmiştir. Luther'in Katolik Kilisesi'ni ve Albrecht'in endüljans satışını organize etmesini eleştirmesi ve Latince yerine Almancayı savunuyor olması, Frederick'in Luther'e verdiği desteğin en önemli sebeplerindendir. Frederick, Luther'e siyasi sığınma ve askeri koruma desteği sağlamıştır.²⁸⁹

Diğer bir önemli etkende kuşkusuz matbaadır. Luther dönemi öncesine baktığımızda Luther'den yaklaşık bir buçuk asır önce, John Wycliffe de aynı şekilde Katolik Kilisesi'ne eleştirilerde bulunmuş ancak onun eleştirileri Luther ile kıyaslandığında Avrupa'da o kadar fazla yankı bulmamış ve hızlı bir şekilde yayılamamıştır. Çünkü Luther dönemindeki baskı teknikleri Wycliffe döneminde henüz gelişmemişti. Bu nedenle kitaplar, uzun uğraşlar sonunda çoğalttığından düşünceler istenilen sürede halka ulaşamamış ve Wycliffe'in eleştirileri halk üzerinde Luther'in eleştirileri kadar etkili olmamıştır. Bu noktada matbaanın reform

²⁸⁹ Murat Kaya, a.g.n. s. 180.

üzerindeki etkisi, Luther öncesi dönem ile kıyaslandığında daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.²⁹⁰

Almanya’da matbaa ve reform ilişkisi, birbirini güçlendirecek şekilde gerçekleşmiştir. Reform hareketinden önce oldukça düşük olan baskı sayısında reform hareketinin başlamasıyla büyük bir artış yaşanmıştır. 1513’te doksan, 1514’te yüz altı, 1515’te yüz kırk beş, 1516’da yüz elli ve 1517’de seksen bir baskı yapılmıştır. 1518’de baskı sayısı yüz kırk altı, 1519’da iki yüz elli iki, 1520’de beş yüz yetmiş bir, 1521’de beş yüz yirmi üç, 1522’de altı yüz yetmiş yedi ve 1523’te dokuz yüz kırk dördtür. Martin Luther’in kitapları reform sırasında en popüler ve en çok baskısı yapılan kitaplar olmuştur. Luther’in eserleri, Almanya’daki matbaa sektörünü ve kitap pazarlarını daha önce görülmedik şekilde canlandırmış ve tüccarlar onun eserlerini yayımlamak için birbirleriyle yarış içerisine girmişlerdir. Luther’in yazıları Reform hareketinin basım merkezi olan Wittenberg’de yayımlanır, yayımlanmaz eş zamanlı olarak Leipzig, Augsburg, Strasburg, Nürnberg ve Basel’de de yayımlar yapılmıştır. Ayrıca Martin Luther’in 1522’de yaptığı Yeni Ahit çevirisi, beş bin adet basılırken, aynı yılın Aralık ayında ise tamamen satılmıştır. Matbaanın reforma sağladığı desteğin sadece Luther ile sınırlı kalmadığı ve diğer reformcuların görüşlerinin de değişik miktarlarda basılarak çeşitli bölgelere dağıtıldığı söylenebilir.²⁹¹

²⁹⁰ Murat Kaya, agm, s.181.

²⁹¹ Murat Kaya, agm, s.182.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL YÖNLERİYLE ORTA ÇAĞ ALMANYASI

HAMİLELİK VE DOĞUM

Kadınların üreme bakımı hekimler, eczacılar, cerrahlar, ebeler, şifacılar, arkadaşlar ve aile üyelerinden oluşan, erkek ve kadın, eğitimli ve eğitimsiz, Hristiyan ve Yahudi bir dizi uygulayıcının elindeydi. Orta Çağ boyunca şehirlerde, kadın sağlığı hizmetleri giderek şehir hekimleri tarafından denetlenmeye başlanmıştır. Vebanın Avrupa nüfusu üzerindeki olumsuz etkilerine karşı koymak için, Orta Çağ'ın sonlarında kadın üreme sağlığına daha fazla önem gösterilmiştir.²⁹²

Jonahtan Rotondo-McCord'un ifadesine göre her ne kadar iddiayı destekleyecek istatistiksel kanıtlar olmasa da muhtemelen Orta Çağ Almanyası'nda toplumun tüm katmanlarında doğum, Avrupa'nın başka yerlerindeki doğum deneyimlerinden önemli ölçüde farklı değildi. İşgücü, hem anne hem de çocuk için tehlikeliydi ve muhtemelen anne ve bebek ölüm oranları yüksekti. Normalde, ebeler doğum yapan bir kadına eşlik ederdi. Ancak doktorlar nadir durumlarda ve sadece anne ve çocuk ciddi tehlike altındayken hazır bulunurlardı. Bunun yanında hem annenin hem

²⁹² Margaret Schleichner, "Pregnancy and Childbirth", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.628.

de çocuğun hayatını kurtarmak için sezaryen doğum, Orta Çağ'ın sonlarına kadar uygulanmış gibi görünmemektedir.²⁹³

TIP

Batı Avrupa tıbbı, antik Yunan ve İslami tıp fikirlerinden yararlandığı ölçüde, tıp literatürü otoriter metinlerin korunması, düzenlenmesi ve aktarılmasına yönelmiştir. Erken Orta Çağ tıbbı, manastır tıbbı olarak nitelendirilmiştir, çünkü 800'lerden itibaren manastırlar metinlerin kopyalandığı ve pratik uygulamalarının yapıldığı merkezler haline gelmiştir. Almanca yazılmış en eski tıp metinleri bu bağlamda ortaya çıkmıştır. Başlıca Alman tıp eserleri Thüringen Bartbolomdus ve Macer olarak bilinen bir bitki kitabının yanı sıra Baierlandlı Ortolf'un Arzneibuch (genel tıp el kitabı) adlı eseridir. X. yüzyılın ortalarında, güney İtalya'daki Salerno'da bir tıp öğrenimi ve uygulaması merkezi ortaya çıkmıştır. XII. yüzyılda, öğrenilmiş tıbbın yeri giderek manastırdan üniversiteye doğru kaymıştır. 1300 civarında Montpellier, Paris, Bologna ve Padua, tüm Avrupa'dan öğrencileri çeken belirli bir müfredata sahip tıp fakültelerine sahipti. Ayrıca XII. ve XIII. yüzyıllar boyunca, özellikle güney İtalya ve İspanya'da tıbbi eserlerin Arapça ve Yunancadan Latinceye çevirileri yapılmıştır. 1348'de İmparator IV. Karl tarafından Prag Üniversitesi ve ardından Almanca konuşulan topraklardaki üniversitelerde tıp fakültesi kurulmuştur. Yine de Alman tıp öğrencilerinin çoğunluğu diplomalarını kuzey İtalya'daki üniversitelerden almıştır. 1348'de vebanın ortaya çıkması ve sonraki yüzyıllarda tekrarlanması, dikkatleri halk sağlığı ve halk sağlığı kurumları üzerine yoğunlaştırmıştır. Büyü, astroloji ve dini şifanın da bir rolü olmasına rağmen, Orta Çağ boyunca hastalıklar genel olarak humoral teoriye göre sınıflandırılmış,

²⁹³ Jonahthan Rotondo-McCord, "Birth, Marriage, Burial", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.65.

ürskopi yoluyla teşhis edilmiş ve diyet, ilaç veya cerrahi ile tedavi edilmiştir.²⁹⁴

ŞEHİR PLANLAMA VE ŞEHİRCİLİK

Almanya'daki erken Orta Çağlar (yaklaşık 500-1050), hem Roma antik döneminden miras kalan kentsel dokunun parçalanması hem de Yüksek Orta Çağ şehirlerine dönüşecek yeni yerleşim biçimlerinin ortaya çıkmasıyla belirgindir. Roma döneminde Cermen topraklarında müstahkem yerleşimlerin var olduğu bilirse de Alman topraklarındaki başlıca şehir merkezleri, Ren'in batısında ve Tuna'nın güneyinde (Xanten, Köln, Bonn, Mainz, Worms, Trier, Augsburg, Regensburg, Salzburg, vb.), Romalılar tarafından kurulanlardır. Roma İmparatorluğu'nun idari altyapısının çökmesi ve Roma eyalet merkezlerinin nüfusunun azalmasıyla birlikte, fiili belediye liderliği hem siyasi hem de mimari olarak büyük ölçüde kilise tarafından üstlenilmiştir. Eski Roma şehirlerine ek olarak, Karolenj ve Otto imparatorları döneminde kurulan piskoposluklar, manastırlar ve saraylar (Aachen, Ingelheim, Paderborn, Munster, Hamburg, Hildesheim, Bamberg, Magdeburg, Quedlinburg, Goslar ve diğerleri), genellikle özel pazar ayrıcalıklarıyla donatılmış, yeni yerleşimlerin tohumunu oluşturmuştur.²⁹⁵

XII. ve XIII. yüzyıllar, Orta Çağ Almanyası'nda kentsel genişleme açısından fazlasıyla önemli bir çağdır. XI. yüzyılın sonlarından itibaren, mevcut yerleşim yerlerinin sakinleri, özellikle de tüccarlar ve zanaatkârlar, piskoposlardan ve feodal derebeylerinden giderek artan bir siyasi ve ekonomik bağımsızlık kazanmışlardır. Aynı zamanda, krallar ve diğer soylular, sakinlerine

²⁹⁴ Margaret Schleissner, "Medicine", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jecp (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.512.

²⁹⁵ Melissa Thorson Hausc, "Town Planning and Urbanism", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jecp (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.760-761.

hak ve özgürlükler tanıyan tüzüklerle çok sayıda yeni şehir kurmuşlardır. Güneybatı Almanya’da ve İsviçre’de Zähringen dükleri (Freiburg im Breisgau, Bern, Villingen ve diğerleri) ve kuzeyde Aslan Heinrich tarafından kurulan kentler (Braunschweig, Lübeck, Schwerin) ile Hansa ticaret kentleri ve doğuda Töton Tarikatı’nın kuruluşları (Rostock, Stralsund, Prenzlau, Stettin, Danzig, vb.) bunlara örnektir.²⁹⁶

Hohenstaufen döneminin siyasi kaosa rağmen, 1200’de tahmini 8 milyon olan nüfus 1300’de yaklaşık 14 milyona çıkmış ve şehirlerin sayısı on kat artmıştır. Almanya’nın en yoğun kentleşmiş bölgeleri güneyde ve batıda bulunuyordu.²⁹⁷ Ancak XIV. yüzyılın ilk üç çeyreğinden XV. yüzyılın ortasına kadar devam eden büyük ekonomik durgunluk Avrupa’da kentleşmenin gelişmesini durdurmuştur. Özellikle 1347 – 48’de ortaya çıkan veba salgınından sonra nüfusun yayılması da kesilmiş ya da azalmıştır. XIV. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan bu koşullar mevcut kentlerin sadece birkaçının daha çok gelişmesini teşvik etmiştir. Bunlar arasında Avignon, Papalığın yeni merkezi, Prag, IV. Karl’ın imparatorluğunun başkenti ve Nürnberg, Orta Avrupa’da kara taşımacılığı ve haberleşme ağının odağı ve uluslararası ölçekte bir metalürji merkezi olarak ön plana çıkmıştır. Bunlar, Orta Çağ’ın bu döneminde genel olarak kentleşmenin durgunluğa girdiği bir aşamada gelişmeleriyle dikkat çekmişlerdir. Örneğin 1341’de Kral IV. Karl, Prag’ın gelişmesi için var gücüyle çalışmıştır. 1344 yılında burada bir başpiskoposluk kurmaya girişmiş ve 1348’de ise Doğu Avrupa’nın ilk üniversitesini kurmuştur. Aynı sene, kentin alanını 200 hektarın üzerine çıkaran “yeni kent”e başlamış ve mevcut olan iki yerleşme ile birlikte Avrupa ölçeğinde 320 hektarlık bir alanı kaplayan, 50.000 nüfuslu büyük

²⁹⁶ Melissa Thorson Hause, *agm*, s.761.

²⁹⁷ Eric Solsten (Ed), *age*, s.13-14.

bir kent kurmuştur. Karl'ın 1355'te imparator seçilmesiyle Prag, Kutsal Roma -Cermen İmparatorluğu'nun başkenti olmuştur.²⁹⁸

Geç Orta Çağ'da, aristokrat sınıfın evleri giderek daha fazla taş veya tuğladan inşa edilmeye başlanmıştır. Belirli mesleklere ait evler ve atölyeler, ticaretin topografik gerekliliklerine göre genellikle aynı bölgede bir araya getirilmiştir; örneğin tabakhaneler, değirmenler ve boyahaneler, hastaneler ve dilenci tataraklarının manastırları gibi genellikle şehrin çevresinde bulunurdu. Farklı kökenlerden gelen etnik gruplar da farklı mahallelerde yoğunlaşmıştır (Yahudiler ve diğer yabancı tüccarlar gibi...).²⁹⁹

KÖLELİK

Kölelik, Antik Çağ'ın sonlarında ve Orta Çağ'ın başlarında tüm Almanya'da uygulanmıştır. Ren'in batısında ve Tuna'nın güneyinde Roma sistemine alışkın olan bölgelerde, büyük plantasyonların tarlalarında çalışan çok sayıda köle vardı. Kölelik kuzeyde ve doğuda, Saksonlar, Bavyeralılar, Franklar arasında ve Noricum ve kuzey İtalya'ya taşındıktan sonra Lombardlar arasında da yaygındı. VII. ve VIII. yüzyıllara ait Lombard kanunlarının önemli bir kısmı ya özgür olmayan Almanlarla ya da Roma kökenli ev köleleriyle ilgilidir.³⁰⁰

Genellikle köleliğin Roma İmparatorluğu'nun eski toprakları dışında ortadan kalktığı varsayılsa da aslında IX. ve X. yüzyıllar boyunca Alman topraklarında devam etmiştir. Kölelerin çoğu doğu sınırlarından geliyordu. Baskınlarda ele geçirilen Slavlar, Prag ve Bohemya'daki pazarlarda satılıyordu. Güney Almanya'da da özellikle Yahudi tüccarlar arasında önemli bir

²⁹⁸ Leonardo Benevolo, *Avrupa Tarihinde Kentler*, Nur Nirven (çev.), Literatür Yayıncılık, İstanbul 2006, s.79-81.

²⁹⁹ Melissa Thorson Hause, *agm*, s.762.

³⁰⁰ David R. Blanks, "Slavery", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.724.

köle ticareti vardı. Ticaret yolları Alp geçitlerinden Akdeniz'e, Elbe'den Ren vadisine ve Meuse ve Moselle nehirleri boyunca esirlerin hadım edilip hadım olarak satıldığı Verdun'a doğru uzanıyordu.³⁰¹

Almanlarda köleler şu cümlelerle anlatılmaktadır:

- Köleler, birer zenginlik göstergesiydiler.
- Kölelerin kişisel hakları yoktu.
- Kölenin yok olması yöneticisinin elindeydi.
- Kölenin efendisinin yanında olması dışında toplumda herhangi bir yeri yoktu.³⁰²

XII. yüzyılın sonlarına doğru gelindiğinde ise kölelik Almanya'da tümüyle sona ermiştir. Slavlara karşı savaşlar yavaşladıkça ve Hristiyanlığa geçenlerin sayısı arttıkça, kölelik antik dünyadaki işlevini yerine getirmeyi bırakmıştır. Köleler yavaş yavaş serflere dönüştükçe, *servus* kelimesi yeni bir anlam ve yeni bir yasal tanım aldı; bu, senyörlük sistemine çok daha uygun bir düzenlemeydi.³⁰³

YAHUDİLER

Yahudiler, geç Roma İmparatorluğu ve erken Orta Çağ'da tüccar olarak Almanya'nın her yerine seyahat ettiler. Yahudiler IV. yüzyıl gibi erken bir tarihte Köln gibi şehirlere yerleşmiş olabilirler, ancak IX. ve X. yüzyıllardan önce Almanya'da kalıcı Yahudi yerleşimine dair çok az önemli kayıt vardır. Bu dönemde Lucca'dan Kalonymos ailesi başta olmak üzere bir dizi Yahudi aile muhtemelen İtalya'dan Rheinland'a gitmiştir. IX. yüzyıldan XI. yüzyıla kadar en önemli Yahudi topluluğu Mainz'de bulun-

³⁰¹ David R. Blanks, agm, s.724

³⁰² Pınar Ülgen, *Ortaçağ Avrupasında Kölelik-Toplum ve Hukuk*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2013, s.48.

³⁰³ David R. Blanks, agm, s.724.

yordu. 960’larda ve 970’lerde, Magdeburg ve Merseburg’daki Yahudiler için kraliyet korumasından söz edilmektedir. Yahudiler X. yüzyılda Regensburg’a ve XI. yüzyılda Köln, Worms, Trier ve Speyer’e yerleşmişlerdir. Genel olarak, Yahudiler eski piskoposluk ve ticaret merkezlerinde evler kuruyorlardı.³⁰⁴

Başlangıçta Yahudiler şehirlere yerleşmişler ve ilk olarak uluslararası ve daha sonra XI. yüzyılda bölgesel ticarete dahil olmuşlardır. XII. ve XIII. yüzyıllarda Yahudiler, başka meslekleri yapmalarını yasaklayan kısıtlamalara maruz kalmış olsalar da para işlemleriyle alakalı işlerde ve kredi tahsilatı işlerinde de yer almışlardır. Bazı Yahudiler doktor olarak çalışmış ve birçoğu da örneğin öğretmen, haham ve kasap olarak Yahudi topluluğunun hizmetinde istihdam edilmiştir. Mesleki kısıtlamalara rağmen, geç Orta Çağ’da “mühendisler”, cam üfleyiciler, berberler, bahisçiler, matbaacılar, altın ve gümüşçüler, birçok ürün tüccarı (değerli metaller, deri, tekstil, şarap, meyve, sebze; safran, silahlar), el işçileri, silahçılar, hancılar, hizmetçiler ve kürkçüler gibi çok çeşitli mesleki pozisyonlarda Yahudilerin izleri vardır.³⁰⁵

Almanya’da X. yüzyılın sonunda 4.000 ila 5.000 kadar ve XI. yüzyılın sonunda Birinci Haçlı Seferi arifesinde 20.000 ila 25.000 arasında Yahudi olduğu tahmin edilmektedir. Orta Çağ’ın sonunda, en büyük Yahudi toplulukları Regensburg (500’den fazla Yahudi ile) ve Nürnberg’deydi (200’den fazla Yahudi ile). Bununla birlikte, en büyük Yahudi topluluklarında Yahudiler genellikle toplam şehir nüfusunun yüzde 1 ila 3’ünden fazlasını oluşturmuyordu. Her biri oldukça küçük olan Yahudi topluluklarının sayısı, Kara Ölim (1348-1350) sırasında Yahudilerin katledilmesi ve zulme uğramasından önce, XIII. yüzyılın ikinci yarısı ve XIV. yüzyılın ilk yarısında önemli ölçüde artmıştır. Yahudiler

³⁰⁴ Dean Phillip Bell, “Jews: Introduction”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.410.

³⁰⁵ Dean Phillip Bell, *agm*, s.410-411.

XIV. ve XV. yüzyıllarda Almanya'nın her yerine dağılmıştı ve büyük şehirlerin dışındaki bölgelerde ve kırsal alanlarda çok sayıda küçük Yahudi topluluğu ve Yahudi izleri vardı. Yüksek Orta Çağ'da Yahudi yerleşimi özellikle Rheinland, Yukarı Almanya ve Frankonya'da yaygındı, ancak Bavyera ve kuzeyde çok daha seyrekti. XV. yüzyılda güneybatıda, özellikle Baden Württemberg ve Bavyera'nın bazı bölgelerinde Yahudi topluluklarının sayısında önemli bir artış olmuştur. Orta Çağ Almanyası'ndaki Yahudi topluluğu bir anlamda devlet içinde devlettir. Bir yandan Yahudi topluluğu kendi kendini yönetme ayrıcalığına sahipti; Öte yandan, Yahudi özerkliği büyük ölçüde sivil hükümetin hoşgörüsüne ve çoğu zaman da yardımına bağlıydı.³⁰⁶

EĞİTİM

Karolenj siyasi kültüründe Mukaddes Kitabın merkezi konumu, eğitimde reformu ateşlemiş ve edebi kültürü canlandırmıştır. Şarلمان'ın hükümdarlığı döneminde siyasi otorite, kitlesel, sürekli ve görünür bir şekilde, entelektüel kültürü, toplumun refahı için temel teşkil eden bir şekilde teşvik etmiştir. Onun himayesi, genellikle Anglo-Sakson Alcuin, Vizigot Theodulf, İtalyan Pisa Peter ve İrlandalı Dungal gibi, Avrupa'nın önde gelen bilginlerini saraya çekmiştir. Şarلمان ile yakın kişisel bir ilişki içinde olan Alcuin, yeni bir pedagojinin kurulmasında ve Frenk öğrencilerinin Karolenj Avrupası'nın kiliselerinde, katedrallerinde ve manastırlarında "Mesih'in askerleri" olarak hizmet etmeleri için eğitilmelerinde özellikle önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca Şarلمان, saray alimleriyle rahatça etkileşime girmiş, Latinceyi akıcı bir şekilde konuşmuş ve özellikle astronomi ve zaman hesaplamasıyla ilgilenmiştir.³⁰⁷

³⁰⁶ Dean Phillip Bell, agm, s.411.

³⁰⁷ John J. Contreni, "Charlemagne (747–814)", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.101.

Okuma yazma oranının çok düşük olduğu Orta Çağ Almanyası'nda üç tür okul vardı: manastırlar, katedraller ve kasabalar. Erken Orta Çağ'da, VI. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar, manastır okulları piskoposluk okulları ile birlikte gelişmiştir, ikincisi piskoposun kilisesine bağlı olduğundan, bugün katedral okulları olarak anılmaktadırlar. Nüfus arttıkça, ekonomiler genişledikçe ve şehirlerde daha fazla insan toplanmaya başladıkça, vatandaşlar için okullar açılmıştır. Orta Çağ boyunca, özel ders Almanya'da, özellikle soylular için önemli ve yaygın olarak kullanılan bir eğitim yöntemi idi. IX. yüzyılın başında, Almanya'daki üç ana manastır öğrenme merkezi, St. Gall, Reichenau ve Fulda idi. Ayrıca Weissenburg, Lorsch, Murbach, Amorbach, Niederalteich, Tegernsee, Hersfeld ve St. Emmeram da önemliydi. Bütün bu manastırlar, kütüphanelerinin büyüklüğü, bazı keşişlerin bilgeliği ve edebi üretimlerinin önemi nedeniyle ün kazanmıştır. Bu manastırlara ek olarak, Almanya'nın dört bir yanında şüphesiz kendilerine ait kütüphaneleri ve okulları olan pek çok başka manastır da gelişmiştir.³⁰⁸

X. ve XI. yüzyıllarda, Almanya'daki birçok manastır hayatta kalma mücadelesi verirken, katedral okulları ise büyük şehirlerde geliyordu. Köln, Mainz, Speyer, Trier, Worms, Straßburg, Constance, Salzburg, Augsburg, Freising, Passau, Regensburg, Eichstätt, Bamberg, Münster, Paderborn, Würzburg, Hildesheim ve Magdeburg önemli eğitim merkezleriydi. Manastırlar gibi, bu okullar da kendilerine başkanlık eden piskoposlar, öğretmenlerinin kalitesi ve edebi üretimlerinin önemi nedeniyle ünlüydü.³⁰⁹ Bu bir dizi katedral okulu, dini liderler ve kamu idarecileri yetiştirmeye yönelik yeni bir eğitim türü için merkezler haline geldi. Bu okullar, XIII. yüzyılın başlarında üniversitelerin yükselişine kadar en önemli eğitim merkezleri

³⁰⁸ William F. Carroll, "Education", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jecp (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.192-193.

³⁰⁹ William F. Carroll, *agm*, s.193.

olarak kaldı.³¹⁰

Genel olarak okullardaki eğitim, *Trivium* (gramer, retorik, diyalektik) ve *Quadrivium*'dan (geometri, aritmetik, astronomi, müzik) oluşuyordu ve bunlar birlikte yedi özgür sanatı oluşturdular.³¹¹ Zaman itibariyle, yedi özgür sanatı, trivium ve quadrivium gruplandırmasına ayırmak geleneksel hale gelmiştir. Bu resmleştirilmiş bölünmenin VII. yüzyıldan çok önce gerçekleşmiş olması pek olası değildir ve bunun Karolenj çağında oluşmuş olması muhtemeldir. Trivium ve quadrivium eğitiminin genellikle Hristiyan teolojisi çalışması için gerekli bir hazırlık olduğu söyleniyordu. Trivium konularından gramer, mütevazı bir okuryazarlık düzeyine ulaşmak için mücadele eden bir toplumda temel disiplin olarak öncelik taşıyordu.³¹²

Retorik, doğru konuşma ve yazma sanatı öğretimini içeriyordu. Bu disiplin, geç antik çağda zaten önemli bir konuma sahipti. Retorik, Hristiyanlar için de gerekli bulunmuştu. Retorik bilgi, vaaz yapmak için gerekliydi.³¹³ X. ve XI. yüzyıllarda, retorik bilgisi saray papazı ve daha sonra piskopos olmayı arzulayan din adamları için değerli bir beceriydi; bu, özellikle Otto ve Salian Almanyası'nda böyleydi. XI. ve XII. yüzyılın başında diyalektik veya mantık önem kazandı. Sonuç olarak, münazara eğitimin önemli bir parçası haline geldi ve hukuk mahkemelelerinde davaları tartışmak isteyen din adamlarına özellikle yardımcı olduğu ortaya çıktı. Retoriğe değer verilmeye devam edildi, ancak

³¹⁰ Aldo Scaglione, *Knights at Court: Courtliness, Chivalry, & Courtesy from Ottonian Germany to the Italian Renaissance*, University of California Press, Berkeley Los Angeles- Oxford 1991, s.21.

³¹¹ Sabine Baring-Gould, *The Church in Germany*, James Pott & Co, New York 1891, s.153.

³¹² A. B. Cobban, *The Medieval Universities: their development and organization*, Methuen & Co, London 1975, s.10-11.

³¹³ Maria Langer, *"Lerne was, dann kannst Du was" Umrisse des weltlichen Bildungs- und Erziehungswesens im Mittelalter*, Universität Wien, Diplomarbeit, Wien 2008, s.80.

diyalektikte tartışma becerileri daha da faydalıydı.³¹⁴

Zaman içerisinde manastır ve katedraller okullarında verilen eğitim üniversitelere kaymıştır. Bu durumun birçok nedeni vardır. Bu nedenleri Richard Hunt'ın verdiği bilgiler doğrultusunda şöyle sıralayabiliriz: Dış saldırıların ortadan kalkması, daha düzenli yönetimin sağlanması, ekonomik kalkınma ve gelişme, şehirleşme ve ayrıca da Yunan ve Arap dünyasından gelen bilgi ve Avrupa'da uyanan öğrenme ve bilme isteği. Üniversitelerin ortaya çıkışı aslında kendiliğinden olmuş ve zamanın ihtiyaçları ve olumlu şartları içinde şekillenmiştir.³¹⁵

Yerel düzeyde verilen başlangıç ve dil bilgisi eğitiminin ötesinde, geç Orta Çağ, yüksek öğrenimde olağanüstü bir ilerleme görmüştür. Yalnızca Alman İmparatorluğu'nda 1378 ile 1500 yılları arasında 15 yeni üniversite kurulmuştur. İber Yarımadası, Fransa, İtalya, İskoçya, İskandinavya, Polonya ve Macaristan'da da yeni üniversiteler ortaya çıkmıştır. Bu hızlı ilerleme üniversite öğrencilerinin sayısını artırmış ve üniversite eğitiminin önündeki ekonomik engelleri azaltmıştır.³¹⁶

1348'de en eski Alman üniversitesi olan Prag Üniversitesi kurulmuştur. Üniversitelerin kuruluşu aynı yüzyılda Viyana (1365), Heidelberg (1386), Köln (1388) ve Erfurt (1392) ile devam etmiştir.³¹⁷ Leipzig (1409), muhalif Alman öğretim üyeleri

³¹⁴ Julia Barrow, *The Clergy in the Medieval World: Secular Clerics, Their Families and Careers in North-Western Europe c.800–c.1200*, Cambridge University Press, Cambridge 2015, s. 220.

³¹⁵ Pınar Ülgen, "Geç Ortaçağ'da Avrupa'daki Üniversiteler ve Eğitim", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.7, S.14, s.349.

³¹⁶ David Sheffle, "Late Medieval Education: Continuity and Change", *History Compass*, 8/9, 2010, s.1068.

³¹⁷ Adolf Pernwerth von Bärnstein, *Beiträge zur Geschichte & Literatur des Deutschen Studententhumes von Gründung der ältesten deutschen Universitäten bis auf die unmittelbare Gegenwart, mit besonderer Berücksichtigung des XIX.Jahrhundertes*, A. Stuber's Buch, Würzburg 1882, s.9.

ve Praglı öğrenciler tarafından kurulmuştur. Rostock (1419) ise Erfurt ve Leipzig'in bir koluydu. XV. yüzyılın ikinci yarısında yeni üniversitelerin kurulmasından önce yaklaşık kırk yıllık bir süre geçmiştir. XV. yüzyılda kurulan üniversiteler arasında Greifswald (1456), Basel ve Freiburg (1460), Ingolstadt (1472), Trier (1473), Mainz ve Tübingen (1477) vardır. Ardından, yirmi yılı aşkın bir aradan sonra, Reform öncesi kurulan son iki üniversite Wittenberg (1502) ve Frankfurt-on-the-Oder (1506) idi. Tüm bu kurumlar temel amaçları bakımından dini nitelikteydi ve papalıktan yetki almışlardı. Ancak bu üniversiteler imparatorlardan da ayrıcalıklar alıyor ve laik hükümetler, şehirler ve bölgesel prensler tarafından kurulup destekleniyordu.³¹⁸

Alman üniversitelerinin en önemli özelliği “eksiksiz” olmalarıdır. Yani, Paris üniversitesinde var olan dört fakültenin hepsini içeriyordu- sanat, hukuk, tıp ve teoloji. Bu, İtalya'daki, Fransa eyaletindeki ve İspanya'nın bazı bölgelerindeki hukuki çalışmaların öne çıktığı ve sanat ve teoloji eğitiminin önemsiz ve hatta var olmayan bir role indirgendiği çoğu üniversiteden farklıydı.³¹⁹

Alman üniversitelerindeki sanat dersleri, XII. yüzyılın ortalarından XIII. yüzyılın ortalarına kadar Paris okullarında ve Paris üniversitelerinde gelişen uygulamalar üzerine modellenmiştir. Bu Paris müfredatı, her şeyden önce mantığa yeni ve yoğun bir ilginin ürünüydü. Mantık, diğer iki trivium konusu, gramer ve

³¹⁸ Lewis W. Spitz, “The Importance of the Reformation for the Universities: Culture And Confessions in The Critical Years”, *Rebirth, Reform and Resilience: Universities in Transition 1300-1700*, James M. Kittelson and Pamela J. Transue (Ed.), Ohio State University Press, Columbus 1984, s.47-48; W. Lexis, *Das Unterrichtswesen im Deutschen Reich*, Band. I, (*Die Universitäten im Deutschen Reich*), Verlag von A. Asher & Co, Berlin 1904, s.5.

³¹⁹ James H. Overfield, *Humanism and Scholasticism in Late Medieval Germany*, Princeton University Press, Princeton 1984, s.12.

retorik ile teorik olarak eşit olmasına rağmen, erken Orta Çağ bilim adamları tarafından büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Paris sanat fakültesinin metinleri ve öğretim yöntemleri, tüm Reform öncesi Alman üniversiteleri için model görevi görmüştür.³²⁰

Orta Çağ'ın başlangıcından beri, trivium'a özel bir vurgu yapılırken, Orta Çağ'ın sonlarına kadar iki disiplinin ağırlığı quadrivium'a kaydı.³²¹ Quadrivium, Erken ve Yüksek Orta Çağ'da arka plandayken, Geç Orta Çağ'da ilgi odağı haline geldi. Matematikte Arapça sayılar kullanıldı. Algoritma abaküsün yerini aldı. Aritmetik her okulda biliniyordu çünkü günlük hayatta hesaplamalar yapabilmek için gerekliydi. Gotik katedrallerin yapımında alan ölçme sanatı için geometriye ihtiyaç vardı.³²²

KÜTÜPHANELER

Roma geleneği olan devlet destekli büyük halk kütüphaneleri Orta Çağ'da mevcut değildi. Şarلمان ve halefleri Almanya'da kitap üretimini ve klasik öğrenimi yeniden canlandırmayı başarmışlardı ancak bu çaba Benedikten manastırları ve saray okullarında yoğunlaşmıştı. Şarلمان'ın kendisinin büyük olasılıkla mütevazı bir kişisel kütüphanesi vardı ve bu Karolenj soyluları arasında bir istisnaydı. IX. yüzyılın kütüphaneleri küçüktü, en büyüğü sadece birkaç yüz el yazması barındırıyordu. Bu kütüphaneler büyümeleri ve canlanmaları için manastır scriptorium'una (yazı merkezi) bağımlıydı. Uygun kütüphanelere sahip en önemli öğrenim merkezleri arasında St. Gall, Reichenau, Lorsch, Fulda, Freising, Regensburg, Trier, Salzburg ve Konstanz bulunuyordu.³²³

³²⁰ James H. Overfield, *age*, s.27-28.

³²¹ Maria Langer, *agt*, s.79.

³²² Maria Langer, *agt*, s.82.

³²³ William Whobrey, "Libraries", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jccp (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.449.

IX. yüzyıldan XII. yüzyıla uzanan köprü ve üniversite kütüphanesinin ortaya çıkışı, çeşitli manastır reform hareketleri tarafından sağlanmıştır. Bir durgunluk döneminden ve IX. yüzyılın sonları ile X. yüzyılda Norman, Sarazen ya da Macar akınlarının birçok kütüphaneyi yok etmesinden sonra, reforme edilmiş Hirsau manastırı eskimiş ya da önemsiz eserlerin yenilenmesine yönelik ilgiyi yeniden canlandırmıştır. XIII. yüzyılın başlarındaki yeni dilenci tarikatları, Fransiskanlar ve Dominikanlar, Paris'in büyük üniversiteleri tarafından yönlendirilerek skolastik edebiyatı vurgulamış ve genellikle ayrı bir odada bulunan kitaplarla yeni bir tür çalışma kütüphanesi kurmuşlardır. XIII. ve XIV. yüzyılın en büyük Alman kütüphaneleri Erfurt, Heilsbronn, Mainz, Regensburg ve Bamberg'deydi. XIV. yüzyılın ortalarındaki büyük veba yıllarından sonra manastır üretimi ve koleksiyonunda önemli bir düşüş yaşanmıştır. Ancak bu süre zarfında Prag, Viyana, Heidelberg, Köln ve Erfurt'da üniversiteler kurulmuştur. Bu üniversitelerin fakülteleri oldukça erken bir dönemde önemli kütüphaneler kurmuşlar ve bu kütüphanelerin büyümesi, prensler veya şehirler tarafından verilen destek ve öğretim üyeleri ile öğrencilerin önemli bağışları sayesinde hızlı olmuştur. XIV. yüzyılın sonlarına doğru kâğıdın kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, bazı manastırlar kütüphanelerinin boyutunu ve kapsamını önemli ölçüde artırmışlardır; bunların en önemlisi, XV. yüzyıla ait 900'den fazla el yazmasının hâlâ mevcut olduğu Tegernsee'dir. Ayrıca Orta Çağ'ın sonunda özel ve şehir kütüphanelerinin önemi artacak olsa da devlet destekli büyük kütüphaneler Almanya'da XVII. yüzyıla kadar ortaya çıkmayacaktı.³²⁴

YİYECEK-İÇECEK KÜLTÜRÜ

Orta Çağ, beslenme kültürünün şekillendiği bir dönemdir ve bu dönemde insanların beslenme şekilleri birçok faktörden

³²⁴ William Whobrey, agm, s.449.

etkilenmiştir. Orta Çağ Almanyası boyunca yaşanan baskılar, saldırılar ve bunların sonucunda toprakların ve insanların zarar görmesi beslenme şekillerini etkilemiştir. Ayrıca Orta Çağ Almanyası'nda dikkat çekici bir biçimde et ve balığın yoğunlukta olduğu bir beslenme şekli mevcuttur. Ancak Orta Çağ'da Alman topraklarında soyluların ve köylülerin beslenme şekillerinde farklılıklar bulunmaktadır.³²⁵

Daha büyük ölçekli zorluklar, ılıman Avrupa'nın çoğuna yayılan belirgin kuraklıkların tetiklediği kıtlıklar 860'ların on yılını etkilemiştir. Sorunlar, 860'ta son derece sert bir kışla başlamıştır. Ağaçlar ve kışın ekilen ürünler soğuk yüzünden yok olmuş ve birçok hayvan donarak ölmüştür. Alamannia ve Raetia, 861'de şiddetli bir kıtlık yaşamış ve 862'de Saksonya, diğer Alman toprakları ve belki de genel olarak Avrupa aynı kaderi yaşamıştır. Gerçekten de kıtlığın 868'de Akitanya, Burgonya, Almanya ve belki de Kıtanın çoğunu etkilediğine dair şüphe yoktur. Yine 873-74 yıllarında Almanya ve Francia'nın gıda arzını etkileyen bir başka olay da doğudan gelen ve hasattan önceki yaz aylarında ekinleri mahveden çekirgelerdir. Bahsedilen büyük sayılar, Saksonya'nın doğusundaki topraklarda böceklerin yüksek bir oranda üremesine izin veren sıcak koşulların sonucu olmalıydı. Bu durumda, böceklerin üremesine fayda sağlayan hava koşullarının insanlar için korkunç sonuçları olmuştur. Bu olumsuz koşulların verdiği hasarlar ekili alanları ve gıda kaynaklarını olumsuz etkilemiştir.³²⁶ Bunun yanında Avrupa'nın Almanca konuşulan bölgelerindeki yemekler, Orta Çağ'daki Akdeniz dünyasından oldukça farklıydı. Bunun nedeni kısmen iklimin daha sert olması sebebiyle örneğin zeytin, badem ve

³²⁵ Pınar Ülgen ve Banu Çetin Ünal, "Orta Çağ Almanya'sında Beslenme Kültürü", *5. İksad Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, Mehtap Dinçer ve Zhuldyz Sakhi (Ed), Tokat 2020, s.211.

³²⁶ Kathy L. Pearson, "Nutrition and the Early-Medieval Diet", *Speculum*, Vol.72, No. 1, 1997, s.25.

turunçgillerin yetiştirilmesinin imkânsız hale gelmesiydi.³²⁷

Roma İmparatorluğu'nun kuzeydoğu sınırında yer alan Cermen kabileleri, Roma mutfağını ve gastronomisini hiçbir zaman gerçek anlamda benimsemedi ve Arap işgaline dayanan İspanya ve İtalya'nın aksine, Almanya, Haçlı seferine veya Kutsal Topraklara hacca giden şövalye veya giney Avrupa'da tıp fakültesine giden Alman doktorlar haricinde, gelişmiş Arap uygarlığıyla da doğrudan temas kurmadı. Caesar ve Tacitus'a göre, Cermen beslenme düzeni esas olarak et, süt ürünleri, balık, yumurta, domuz pastırması, domuz yağı ve biradan oluşuyordu ve Roma'nın sofistike mutfağından çok uzaktı. Almanlar Roma döneminde ateşe aşinaydı ve onu yemek pişirmek için kullanıyorlardı, arkeolojik kalıntılar, Cermen beslenme düzeninin aslında güçlü bir şekilde ete dayalı olduğunu göstermiştir. X. ve XI. yüzyıllara kadar, tahıl temelli bir beslenmeye geçiş olmamıştır. Bununla birlikte, yüksek Orta Çağ'a kadar, ekmek ve yulaf ezmesi Almanya'da, özellikle nüfusun daha yoksul kesimleri için temel gıda maddesi haline gelmişti. O zamanda yenen et, artık erken Orta Çağ döneminin av eti değil, başta domuz ve sığır olmak üzere evcil hayvanların etiydi. Diğer et kaynakları koyun ve keçiler, tavşanlar, ördekler, kazlar, tavuklar, geyik ve yaban domuzuydu.³²⁸

Heidelberg yakınlarındaki bir kalede, yaban ördekleri veya evcil ördeklerin, yaban kazları veya evcil kazların, yaban domuzlarının, tavukların ve tavşanların kemikleri tespit edilmiştir. Avcılık, Orta Çağ'da aristokrasinin bir ayrıcalığı olmasına rağmen, XIII. yüzyılda aristokrasinin tükettiği etlerin çoğu evcil hayvanlardan oluşmuştur.³²⁹ Orta Çağ Almanyası'nda

³²⁷ Melitta Weiss Adamson, *Food in Medieval Times*, Greenwood Press, Westport 2004, s.131.

³²⁸ Melitta Weiss Adamson, *Food in Medieval Times*, s.132.

³²⁹ Pınar Ülgen ve Banu Çetin Ünal, "Orta Çağ Almanya'sında Beslenme Kültürü", s.217.

kalelerde yenen et miktarı kasaba veya kırsal kesimdekinden daha fazla olmasına rağmen, bunun sadece küçük bir yüzdesi av etiydi. Domuz, sığır, koyun, keçi ve tavuk gibi evcil hayvanlar çok daha fazla tüketiliyordu.³³⁰

Genellikle “balieutik” olarak da adlandırılan balıkçılık, Orta Çağ için bir gıda ve geçim kaynağı olmasının yanında eğlence amacıyla da önemliydi. Almanya’nın nehirleri ve gölleri, çeşitli ve bol miktarda balık sunuyordu. Bu doğal balık kaynaklarının yanı sıra balık çiftlikleri ve balıkçılar da vardı.³³¹ Orta Avrupa’nın çoğu okyanusa uzak olduğundan, sahip olunan ana balık tatlı su balıklarıydı. Ringa balığı ve morina balığı gibi okyanus balıkları ise, genellikle iç bölgelere taşınmadan önce tuzlanıyor veya kurutuluyordu.³³² Ayrıca, Alman Hansa Birliği, Bergen’deki kurutulmuş tuzsuz balık ticaretinin büyük bir kısmını kontrolünü elinde tutuyordu; Orta Çağ’ın sonlarındaki bu değişim, doğudan batıdaki Hansa şehirleri olan Bremen ve Hamburg’a ve yaklaşık 1550’de ise Amsterdam’a doğru kaymıştır. Bu balıklar üç yıllık bir depolama ömrüne sahipti.³³³

XIII. yüzyıl Almanyası’nda yetiştirilen tahıl türleri arpa, yulaf, çavdar, buğday, karabuğday ve darıydı. En fazla tercih edilen Arpa ve yulaftı, darı ise yoksul kesim tarafından ve kıtlık zamanlarında yenen bir tahıldı. Ekmek, sağladığı kaloriler açısından gıda maddeleri arasında açık ara en uygun maliyetli

³³⁰ Melitta Weiss Adamson, “Diet and Nutrition”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.166.

³³¹ James W. Marchand, “Fishing”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.227.

³³² Melitta Weiss Adamson, *Food in Medieval Times*, s.131-132.

³³³ Petra J.E.M. van Dam, “Fish for Feast and Fast. Fish Consumption in the Netherlands in the Late Middle Ages”, *Beyond the Catch: Fisheries of the North Atlantic, the North Sea and the Baltic, 900-1850*, Louis Sicking and Darlene Abreu-Ferreira (Ed.), Brill, Leiden 2009, s.330.

olanıydı ve Avrupa'nın başka yerlerinde olduğu gibi geç Orta Çağ Almanyası'nda da birçok insanın hayatta kalması bu besine bağlıydı.³³⁴

Arkeologlar, Orta Çağ Almanyası'nda yetişen çeşitli meyveler, kabuklu yemişler, sebzeler ve şifalı otlara dair kanıtlar bulmuşlardır. Bunlar arasında kiraz, erik, şeftali, yaban mersini, elma, ceviz, fındık, üzüm, mürver, böğürtlen, kayın fıstığı, kestane, muşmula, armut, çilek, gül, ahududu, dereotu, kereviz, kenevir, havuç, keten tohumu, bezelye, kuzu marulu ve kuşburnu bulunmaktadır.³³⁵

Meyve ve sebze gibi yiyecekler normalde mevsiminde yenirdi; Marine etme (kraut), tuzlama (balık), tütüsileme (et) ve kurutma yoluyla korunan gıdalar veya taze meyveler, kış için mahzenlerde ve kilerlerde saklanırdı. Bunun yanında balık, tavuk gibi hayvanlar genelde canlı tutulur ve yenileceği zaman kesilirdi. Sincap, kirpi, kunduz, sığırçık, serçe ve alakarga gibi küçük hayvanlar ise artık Alman mutfağının bir parçası değildi. Aşçılar, özellikle de daha mütevazı evlerde yaşayanlar, bir hayvanın bütün kısımlarını (et, kafa, iç organlar) kullanır ve onları püre, turta ve sosis haline getirirlerdi. Yemek artıkları da yeni yemekler hazırlamak amacıyla kullanılırdı. Nane, adaçayı, pırasa, maydanoz, rezene, dereotu, kimyon, yaban mersini, tere, ardıc, kereviz, yaban turpu gibi bitkiler yazın taze olarak, kışın ise kurutularak kullanılırdı.³³⁶

Almanlar için, Hristiyan kilisesinin oruç yasalarına uymak, Akdenizlilere göre çok daha zordu. Balık ve zeytinyağı, Alpler'in kuzeyinde yalnızca zenginlerin karşılayabileceği pahalı lükslerdi. Alt sınıflar için genellikle yumurtalardan, süt ürünlerinden ve ikincil et ürünlerinden aldıkları protein ve yağa fazla bir alternatif

³³⁴ Melitta Weiss Adamson, *Food in Medieval Times*, s.132-133.

³³⁵ Melitta Weiss Adamson, *Food in Medieval Times*, s.132.

³³⁶ Melitta Weiss Adamson, "Diet and Nutrition", s.166.

yoktu. Melitta Weiss Adamson tüm sosyal sınıflardan Almanların ne yediğini öğrenmek için XVI. yüzyılın diyet literatürüne bakmak gerektiğini ifade eder. Buna göre kuşkonmaz, geyik eti, nohut, güvercin, safran, turna, yaban tavşanı, tavus kuşu ve sülünler zenginlerin, yulaf, lahana, kestane, fasulye, darı ve salgam ise yoksul kesimin gıdası olarak kabul edilmektedir.³³⁷

Orta Çağ Almanyası'nda şarap önemli bir yere sahiptir. Ancak şarabın tarihi çok daha eskilere dayanır. MÖ 3500 gibi erken bir tarihte Mısırlılar ekili olan üzümeleri şaraba dönüştürmüşlerdir. Yunanlılar şarap yapım tekniğini Akdeniz bölgesi çevresine, Romalılar ise kuzeye doğru Burgonya, İngiltere ve Almanya'ya yaymışlardır.³³⁸

Doğu Almanya'da, Otto imparatorları, IX. yüzyılın sonlarından itibaren Sakson hanedanlık topraklarında bağcılığı teşvik etmişlerdir. Dresden ve Meissen çevresindeki Elbe Nehri'ne ve özellikle Freyburg çevresindeki Saale ve Unstrut'a asmalar dikilmiştir. Wittenberg'in doğusundaki Berlin ve Jessen civarındaki Brandenburg'da bile asmalar, XIV. yüzyıldan XVI. yüzyıla kadar ticari olarak yetiştirilmiştir. Ekim için alçak seviyeli yerler tercih edilmiştir. Orta Çağ Almanyası'nın en iyi şaraplarını ürettiği kabul edilen Alsace'de, Ried'den Mulhouse'a kadar düzlükler boyunca üzüm bağları uzanıyordu.³³⁹

XV. yüzyıl Almanyası'nın beslenme düzeninde yeni bir yemek çeşidi olan salatalar vardır. Bunlar, çiğ sebzelerden, makarnadan ve kapari, incir, hurma, limon, portakal, nar, çam fıstığı ve harnup fasulyesi gibi çeşitli ithal gıdalardan hazırlanan salatalardı. İlaveten daha önceleri soylular tarafından ve özel günlerde içilen şarap, artık durumu ne olursa olsun, glicü yeten

³³⁷ Melitta Weiss Adamson, *Food in Medieval Times*, s.133-135.

³³⁸ Melitta Weiss Adamson, *Food in Medieval Times*, s.49.

³³⁹ Jancis Robinson (Ed), *The Oxford Companion to Wine*, Second Edition, Oxford University Press, New York 1999, s.307.

herkesin tükettiği bir içki haline gelmişti.³⁴⁰

KIYAFET, KOSTÜM, MODA

Koruyucu işlevine ek olarak, Orta Çağ Almanyası'nda kıyafet, sosyal farklılaşma amaçlarına da hizmet etti. Zaten Franklar yönetiminde giyim konusunda katı kurallar vardı. Her iki cinsiyet de Roma modellerine bağlı olarak tunik benzeri giysiler giyiyordu. Kadın elbiseleri yere kadar uzanırken, Erkekler kısa giysilerini, sağ omuza tutturulmuş bir manto ve bacakların etrafına dolanan kumaş bantlarla tutturulmuş tozluklarla tamamlıyorlardı. İşlevsellik ve yoksulluk, çiftçilerin tipik önlüklerini ve pantolonlarını dikte etti; daha düşük sosyal konumdaki insanların, feodal beylere ayrılmış giysileri, kumaşları ve renkleri giymeleri yasaklandı.³⁴¹

Şarlıman dönemi kılık-kıyafet konusunda Orta Çağ Avrupası'nda en köklü değişikliklerin yapılması için zeminin hazırlandığı bir dönemdir. Şarlıman, giyim-kuşam konusunda da halkın önündeki en ünlü örnektir. İmparator, daha çok altın bir broş ve mücevher bir taç takıyordu. İç giysisi olarak ise alttan bir tunik giyerdi. Ayakkabıları da aynı şekilde gösterişliydi ve mücevherle süslenirdi. Kemerini ise altın veya gümüşten olurdu. Aynı şekilde kılıç kabzası da altın ve değerli taşlarla süslenirdi.³⁴²

X. ve XI. yüzyıllarda, erkek elbisesinin uzaması, üst sınıf mensupları, din adamları, erkekler ve kadınlar için tek bir görünüme yol açtı; sıradan insanlar ise daha kısa elbiseyi giymeye devam etti. Bizans etkisi, pahalı kumaşların ve süslemelerin kullanımında XI. yüzyılda kadın giyiminde belirgin hale geldi.

³⁴⁰ Melitta Weiss Adamson, "Diet and Nutrition", s.166.

³⁴¹ Martina Długaiczky, "Clothing, Costume, and Fashion", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.128.

³⁴² Pınar Ülgen, "Geç Ortaçağ Avrupa'sında Kıyafet Kültürüne Genel Bir Bakış", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 2012, s.467.

XIII. yüzyıl boyunca kıyafetlerin nasıl giyildiği önem kazanmıştır. Aşırı uzun elbiselerin bir araya getirilmesi, zıt renkte iç elbiseyi ve ayrıca kullanıcının zenginliğini belirleyen kumaşları ortaya çıkarmıştır. Özellikle kıvrımların düzenlenmesi ve püskül kordonu gibi ayrıntılar, kullanıcının sosyal statüsü hakkında bilgi veriyordu. Erkek giyimi kadınlarınkine benzerdi ancak daha az kumaş ve daha az kıvrım kullanılırdı. Kemerler gibi onlar da moda uygun aksesuarlardı. Kemere takılan küçük çanlar, tipik bir Alman moda ifadesiydi ve her iki cinsiyet için de zarif elbiseyi temsil ediyordu.³⁴³

Alışılmadık derecede ince oranlar, XIV. yüzyıl kıyafetlerinin karakteristiğidir: giysiler daha sıkı kesilmiştir. Ayrıca giyen kişinin durumuna göre sivri uçlu ayakkabıların kolları ve parmak uçları uzatılmıştır. XIV. yüzyılın ortalarında, soyluların en önemli ayrıcalıklarından biri olan uzun dış giyimin yerini vücudu vurgulayan kısa bir giysi olan *Schecke*'nin almasıyla erkek giyimi kökten değişti. Yeni oturmuş stil, düğmeleri ve ilikleri gerekli kılmıştır.³⁴⁴

KADIN VE SANAT

Orta Çağ Almanyası'nda sanatta kadınlar da en az erkekler kadar görsel temsilin özneleri olarak yer almıştır. Kadın tasvirleri çoktu: Bakire, diğer İncil kadınları ve kadın azizlerin görüntüleri, erdemlerin ve ahlaksızlıkların kadın kişileştirmeleri, kadın bağışçıların görüntüleri ve kadın sanatçıların kendi portreleri. Dolayısıyla kadınlar sanatın yapımında ve kullanılmasında önemli roller oynamışlardır. Sanat ve mimariyi başlatmışlar, görevlendirmişler ve finanse etmişlerdir. Erken ve Yüksek Orta Çağ boyunca Almanca konuşulan ülkelerde sanatın en tanınmış kadın destekçileri arasında imparatoriçeler Theophanu, Kunigunde ve Agnes,

³⁴³ Martina Długaiczkyk, agm, s.128.

³⁴⁴ Martina Długaiczkyk, agm, s.128.

Kraliçe Gisela, Düşes Hedwig ve Başrahibe Bingenli Hildegard vardı.³⁴⁵

Orta Çağ'ın sonlarında himaye tabanının genişlemesiyle birlikte, birçok burjuva kadın, şehir merkezlerinde kitabeler ve sunaklar yaptırmıştır. Ayrıca Kadınlar, özellikle nakışçı ve el yazması tezhipçisi olarak sanat üretimine doğrudan katılmışlardır (örneğin, Guda, Clarissa, Barbara Gwichtmacherin). Orta Çağ'ın sonlarında, iş ilişkilerini yöneten ve bazen aile işletmelerinde uygulamalı faaliyetlerde yer alan atölye eşleri olarak önemli roller üstlenmişlerdir. Dul kaldıklarında, bu kadınlar zaman zaman atölyeleri kendileri yönetmiş ve yeniden evlenme yoluyla sık sık iş yerinin yeni yöneticisini belirlemişlerdir.³⁴⁶

ORTA ÇAĞ ALMAN OYUNLARI

Oyunların büyük çoğunluğu, izleyicilerin dini önemlerini anlamalarını doğrulamak amacıyla Hristiyan kutsal tarihinden olayları tasvir eder. Hristiyan geleneğini ve kilise ile devletin birçok makam ve faaliyetini meşrulaştırmakta ve bu şekilde derin bir muhafazakâr sosyal amaca hizmet etmekteydiler. Yönetim kurumları tarafından desteklenen ve finanse edilen toplumsal bir faaliyet olarak Orta Çağ Alman tiyatrosu, yaygın olarak kabul edilen inançların sorgulanabileceği bir yer değildi. Dünyevi oyunlar, kısmen Karnaval ile olan yakın bağlantısı nedeniyle, bu konuda dini olanlardan daha fazla özgürlüğe sahipti.³⁴⁷

Dini oyunlar

XII. ve XIII. yüzyıllarda İncil, kilise tarafından popülerize edilmeye başlanmıştı. Noel ve paskalya gibi belirli tatil

³⁴⁵ Corine Schleif, "Women and Art", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.832.

³⁴⁶ Corine Schleif, agm, s.832.

³⁴⁷ Stephen L. Wailes, "Drama", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.171-172.

günlerinde bazı kiliselerde ruhbanlar tarafından İsa'nın yaşam hikayesinden kesitler canlandırılıyordu. Orta Çağ Almanyası'nda dini oyunlar özel bir önem taşımaktaydı. Bu oyunlar Hristiyan ayininin üç ana bölümünden yola çıkarak geliştirilmişti: Kült, hikâye ve vaaz. Orta Çağ'da insanlar bu hikayeleri kilisede oyunlaştırıyordu. Bu bağlamda daha önceleri Latince olarak yazılan ve oynanan Paskalya oyunları mevcuttu. Bu tür oyunlar zamanla kilisede değil, kilisenin önünde veya şehrin Pazar yerinde oynanırdı. Seyircinin ilgisini fazlasıyla çeken bu oyunlarda XIV. ve XV. yüzyılda İsa'nın çektiği acıları anlatan hikayeler ya da Noel hikayeleri canlandırılıyordu. Bir noktadan sonra sadece ruhbanlar değil gittikçe artan bir biçimde burjuva amatör oyuncular da ortaya çıkmaya başlamıştır. Yavaş yavaş belli sanat biçimleri gelişim göstermeye başlamıştır. Geç Orta Çağ'ın büyük Passion oyunlarının çok kez günlerce sürdüğü ve yüzlerce oyuncudan oluştuğu bilinmektedir.³⁴⁸

Bu dini oyunlarda İsa'nın doğuşu, çektiği acılar, dirilişinin yanı sıra Habil ile Kabil, İsak'ın kurbanı, Yakup'un aldatması, Yusuf ve kardeşleri, Musa'nın hayatından sahneler, Samson, Davut ile Calut, Salomon yargısı, Suzan sahneleri, Balina avcısı Yunus gibi Tevrat'tan bazı olaylar canlandırılıyordu. Ayrıca dünyanın yoktan var edilişi, meleklerin ve insanların yaradılışı, günaha girme ve cennetten kovulma gibi olaylar da gösteriliyordu. Noel ile ilgili olarak Meryem Ana'nın yaşamından (örneğin Mısır'a kaçıışı gibi) kesitler ve İsa'nın yaşamından vaftiz sahnesi gibi çok sayıda sahneler canlandırılmıştır. Bunun yanında İsa'nın mucizeleri olarak ise körlerin, dilsizlerin ve felçlilerin iyileştirmeleri gösteriliyordu. Tüm bu oyunlarda dini ve ahlaki hedeflere ulaşmak amaçlanıyordu. Dini oyunların Noel ve Paskalya yortularında oynanması ise bir gelenek haline gelmişti.³⁴⁹

³⁴⁸ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.49-50.

³⁴⁹ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.50-51.

Dünyevi Oyunlar

Orta Çağ Alman kültüründe var olan dünyevi oyunlara Almancada *Fastnachtspiele* adı verilirdi. Çok eski dönemlerde insanlar kışın kötü, yazın ise iyi bir tanrı tarafından yönetildiklerine inanmaktaydılar. İnanışlarına göre ilkbahar ile birlikte kötü tanrı yorgun düşer ve iyi tanrı onları yönetmeye başlardı. Bu iki tanrı sürekli bir mücadele halinde olurlardı ve özellikle iyi tanrı baharda kötü tanrıyı yenerdi ve onu dünyadan kovardı. Bu iyi ve kötü tanrılar eski insanlar tarafından ayrı ayrı kişilerce canlandırılarak oyunlaştırılmıştır. Ancak Hristiyanlığın ortaya çıkışıyla benzer bir durumu Hristiyanlıktaki *Fastnachtspiele* de görüyoruz. İslamiyet'te olduğu gibi Hristiyanlıkta da oruç vardı ve doğal olarak Almanya'da da oruç tutuluyordu ve paskalyadan önce kırk gün sürüyordu. Paskalya Hristiyanların en önemli dini bayramıdır. Bu bayramın hüznü ve neşeli yanları vardır. Oruç her zaman çarşamba günleri başlardı bunun yanında oruca hüznü bir şekilde başlanırdı, insanlar küllerden alınlarına haç şekli yaparlardı. Bu sebeple o çarşamba kül çarşambası (Aschenmittwoch) olarak anılırdı. İnsanlar oruç öncesi ciddi anlamda bir serbestlik istiyorlardı. Pazar günü başlayan oruç öncesindeki gecelere ise oruç geceleri (Fastnachte) adı verilirdi. İnsanlar bu üç gün ve üç gece olabildiğince serbest ve neşeli olmak ve istediklerini yapabilmek isterlerdi. Bu gecelerde sergilenen oyunlara *Fastnachtspiele* denilmektedir. Aslında bugünün karnaval eğlenceleri de oradan gelmektedir. Bu zamanlarda çok komik ve neşeli oyunlar oynanırdı. İnsanlar belli konulara dair canlandırmalar yaparlardı, bu skeçler ve parodiler o kadar gerçekçiydi ki onların o tarzda oynanması bugün için bile olanaksız görünmektedir. Bu türdeki oyunların en önemli yazarı "Hans Sachs" idi. Bu oyunlar XVII. yüzyılda artık oynanmasa da daha sonraki yıllarda Alman komedisi bu oyunlardan esinlenerek pek çok bölümler alacaktır.³⁵⁰

³⁵⁰ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.51-52.

Karnaval oyunlarının ilk izleri Hall/Tirol'den gelmektedir. Daha sonraki merkezler Nürnberg (yaklaşık 120 oyun), Sterzing/Tyrol, Lubeck (sadece bir kayıt defterindeki kayıtlar korunmuştur), Aşağı Ren bölgesi ve İsviçre'dir. Nürnberg dışında yaklaşık elli yedi şehirde Karnaval komedilerinin sahnelendiği tahmin edilebilmektedir ve Edelgard E. DuBruck'ın ifadesine göre ne yazık ki günümüze ulaşan çok az metin vardır.³⁵¹

Bu oyunlarda canlandırılan insan bayağı ve yetersizdir bu tür oyunlar tipik burjuva eğlence sanatıydı ve şehirlerde geliştiriliyordu. Oyunlarda insanlar burjuva bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu oyunlarda köylü halk hicvediliyordu. Komik şeyleri yalnızca onların yaptığı düşünülüyordu için şehirlielerin eğlence aracıydılar ve burjuvaya göre köylüler aptaldı ve bu sebeple oyunlarda onların başlı başına bir beceriksizlik örneği olduğu yansıtılıyordu. Bu türde köylülerin aşağılık zevkleri canlandırılıyordu örneğin, zıkkımlanmak, kafa çekmek, küfretmek, dayak atmak ve cinsi ilişkide bulunmak onlara özgü davranışlardır. Zaman zaman şövalyelerin de hicvedildiği görülmüştür.³⁵²

Bazı gösteriler halka açık sahnelerde gerçekleşmiş ancak çoğu evlerde ya da hanlarda yapılmıştır. Bazı gösteriler sırasında para toplanırken, bu mevsimlik şamatalar için belediyelerden de önemli ölçüde destek gelmiştir. Sahne dekorları asgari düzeydeydi: bir bank, bir masa, bir sandalye; alınıp satılacak mallar. Oyuncular, farklı zanaatlarda çalışan genç erkekler ya da soyluların oğullarıydı.³⁵³

³⁵¹ Edelgard E. DuBruck, "Fastnachtspiele", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jecp (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.223.

³⁵² Hüsseyin Salihoğlu, *age*, s.52.

³⁵³ Edelgard E. DuBruck, *agm*, s.224.

Hümanist Latince oyunlar

Alman edebiyatındaki ilk dramatik eserler Antik tiyatroya bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu eserler ilk defa Sakson soyundan gelen rahibe Gandersheimlı Hrotsvit tarafından yazılmıştır. Hrotsvit tiyatronun üç birlik kuralından zaman ve yer birliğine önem vermiştir.³⁵⁴

Yazar, “güçlü ses” anlamına gelen Hrotsvit adını benimsemiştir. Hayatını Gandersheim’da bir manastırda çalışarak geçirdiğinden dolayı adı Gandersheimlı Hrotsvit’tir. Bu “güçlü ses”, oyunlarını Almanya olarak bilinen Kutsal Roma İmparatorluğu’nda yazmıştır. Aslında Hrotsvit, imparatorluğun saray şairiydi. Oyunlarını Batı Avrupa’da tiyatronun olmadığı bir dönemde, X. yüzyılın ortalarında yazmıştır.³⁵⁵

Hrotsvit’in altı oyunu vardır ve bu oyunlarından ikisi (*Dulcitus* ve *Sapientia*) üç alegorik bakirenin Diocletian ve Hadrian yönetiminde Hristiyanlara zulmedilmesi sırasında şehit edilmesini konu alır; ikisi tövbe eden fahişelerin kurtuluşuyla ilgilidir (*Abraham* ve *Paphnutius*); ve ikisi (*Gallicamus* ve *Calimachus*) dönüşüm oyunlarıdır.³⁵⁶

Hrotsvit’in başka eserleri de vardır ancak en dikkat çekici eserleri düz yazıyla yazılmış bu altı Latin oyunudur. Muhtemelen manastırda gösteri yapmak ya da en azından okumak için tasarlanmışlardır ancak nasıl üretildikleri hakkında hiçbir şey bilinmemektedir. Onun oyunları kendi başlarına kayda değer bir öneme sahiptir ve manastır eğitiminin daha takdire şayan ürünleri arasında yer almayı hak etmektedir.³⁵⁷

³⁵⁴ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.52.

³⁵⁵ Sue-Ellen Case, *Feminism and Theatre*, Routledge, New York 2014, s.32.

³⁵⁶ Katharina M. Wilson, “Hrotsvit of Gandersheim (10th c.)”, *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, (Ed. Richard K. Emmersons), Routledge, New York 2006, s.334.

³⁵⁷ David Herlihy (Ed.), *Medieval Culture and Society*, Palgrave Macmillan,

Hrotsvit'in geniş bir edebiyat kültürü vardı ve Romalı yazarlardan Horace, Statius, Lucan, Ovid, Boethius, Terence ve Virgil'in eserleriyle tanışmıştır.³⁵⁸ Hrotsvit oyunlarını, Orta Çağ boyunca Romalı oyun yazarlarının en popüleri olan Romalı yazar Terence'in komedilerinden esinlenerek modellemiştir. Çoğu Romalı yazar gibi Terence de oyunlarını sıradan kadın karakterlerle doldurmuştu: hırçın eş, işbirlikçi baştan çıkarıcı kadın, mızız kız arkadaş, zeki hizmetçi kız... Hrotsvit'in oyunları bunun yerine kadınları kahraman figürler olarak över.³⁵⁹ Hrotsvit, altı oyununu Romalı oyun yazarı Terence'nin oyunlarındaki kadın düşmanlığı imgelerinin feminist bir revizyonu olarak yazmıştır.³⁶⁰

Hrotsvit'in *Paphnutius* (*Pafnutius*) isimli eserinde de aslında her ne kadar Paphnutius'tan bahsediliyor gibi görünse de asıl konu, Thaïs isimli bir fahişenin hikayesidir. Eserde, baş karakter yine bir keşiştir ve o fahişe Thaïs'i kurtuluşa ulaştırmaya çalışır. Pafnutius isimli bir keşiş bir gün Thaïs adında bir fahişe olduğunu duyar ve onu girdiği bu kötü yoldan kurtarmaya karar verir. Thaïs'i onu günahkâr hayatını geride bırakmaya ve kefaret aramaya ikna eder. Bunun üzerine, tövbe etmeye karar veren kadın, onun peşini bırakmayan erkeklerden korunmak için hayatının geri kalanında yaşayacağı küçük bir hücreye kapatılır. Pafnutius, onun kapalı hücreğine güvenle ulaştığından emin olduktan sonra oradan ayrılır. Thaïs kendini yalnızca Pafnutius'un bakımına bırakmış ve emirlerini sadakatle ve şikâyet etmeden yerine getirmiştir. Ayrıca onu babası olarak benimsemiştir. Bir baba-kız ilişkisi bağlamında bu ikili birbirlerine karşı açık ve

London 1968. s.109-110.

³⁵⁸ Katharina M. Wilson, "The Saxon Canoness: Hrotsvit of Gandersheim", *Medieval Women Writers*, Katharina M. Wilson (Ed.), The University of Georgia Press, Athens 1984, s.31.

³⁵⁹ Clifford R. Backman, *The Worlds of Medieval Europe*, Oxford University Press, New York 2003, s.185.

³⁶⁰ Suc-Ellen Casc, *age*, s.32.

dürüst olmuşlardır. Aslında mesaj açıktı: Thaïs istemese kurtuluşu seçmezdi. Bir fahişe olan Thaïs kurtuluşu Pafnutius'un öğretilerini takip ederek bulmuş ve ölümü üzerine üvey babası gibi azizlik kazanmıştır.³⁶¹

ORTA ÇAĞ ALMANYASI'NDA EDEBİ ESERLER

1200'li yıllar aslında Orta Çağ Almanyası'nın Altın Çağı'ydı. Ülke Avrupa'nın tam merkezindeydi. Ekonomik olarak gelişim gösteriyordu. Bu dönemde birçok sanatsal faaliyet gelişim göstermişti ve nihayetinde Avrupa'nın en çeşitli ve muhteşem edebiyatı doğmuştu.³⁶²

Minnesang

Öncelikle *Minnesang* aşk şiiridir. Sanatın odak noktasını ise kadın oluşturmuş ve kültür değişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Minne yaklaşımında kadın, somut biri olma özelliğini yitirip, ulvi bir güç haline gelmiştir. Bu sebeple Minne şarkılarındaki kadın imajı aslında gerçek bir kadın imajından farklıdır. Dünyevi gerçeklerin tümü mutlak ve doğa üstü bir kadın güzelliğinde kaybolmuştur.³⁶³

Almancada “Vagantendichtung” olarak adlandırılan gezgin şair edebiyatı batı edebiyatlarında özellikle de Orta Çağ dönemi ve devamındaki birkaç yüzyılda varlığını devam ettiren bir şiir yaklaşımı olmuştur. *Minnesang* şiirlerini seslendirenler aslında o şiirleri yazan asil şövalye takımıdır. Ancak bazı gezgin müzisyenlerin de Minne şiirlerini bestelemiş ve seslendirmiş oldukları gözlemlenmiştir. Bu gezgin müzisyenler üst sınıfa

³⁶¹ Banu Çetin Ünal ve Pınar Ülgen, “Orta Çağ Almanyası'nın Unutulan Bilge Kadını: Gandersheim'lı Hrotsvit”, *Cappadocia Journal of History And Social Sciences*, Vol.17, 2021, s.118-119.

³⁶² James Hawes, *age*, s.68.

³⁶³ Hüseyin Salihoğlu, *age*, s.36-37.

mensup değildir, aksine toplumda fazla saygı ve hoşgörü görmeyen ve hiçbir sosyal hakları olmayan kişilerdir.³⁶⁴

1200'lü yıllarda ortaya çıkmış olan *Minnesang*, Orta Çağ saray edebiyatının sanat ağırlıklı şiir türüdür. Bu tür, asil insanların şiir türü sayılmış ve özellikle şövalyelerin asil kadınlar için yazdıkları ve seslendirdikleri aşk şiirleri olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla Minne şairleri hem yazar hem bestekardır. Minnesanglar şövalye, kadın ve cesaret üzerine odaklanmış ve bu üç eksenle ilerlemiştir. Bu tür, asil insanların şiir türü olarak bilinmesine rağmen, bazı Minne sanatçıları şiirlerinde bilinçli olarak bir alt tabaka söyleminde bulunmuşlardır. Vogelweide'nin bu yaklaşımı ile bu türe farklı bir bakış açısı yüklenmiş ve böylece Minnesanglar Yüksek Minne (Hohe Minne) ve Düşük Minne (Niedere Minne) olmak üzere iki kola ayrılmıştır. Şövalyelerin saray kadınları için yazdıkları kısa mani tarzında türler Yüksek Minedir. Bu türde, şiirini yazmış olan şövalye, saray avlusunda herkesin huzurunda yüksek sesle okur ve şiiri en fazla beğenilen yazarın ödülü ise kraliçe tarafından balkondan gönderilen bir gülümsemedir. Bu türün erotik boyutu yoktur, yani tensel bir beklenti söz konusu değildir ve en önemli temsilcisi de Heinrich von Veldeke'dir. Bunun yanında Walther von der Vogelweide Yüksek Minne türünün şövalyelerin duygularını sömürdüğünü ve onları asil kadınların köleleri yaptığını iddia ederek Düşük Minne kavramını ortaya atmıştır. Yüksek Minnenin aksine bu tarzda yazılan şiirlerin erotik bir boyutu vardır, yani tensel bir beklenti söz konusudur. Buradaki asıl önemli ayrıntı ise şairin sadece saray kadınına değil, sıradan bir kadına da hitap ediyor olmasıdır.³⁶⁵

Der von Kürenberg, Meinloh von Sevelingen, Dietmar von Aist, Burggraf von Regensburg, Kaiser Heinrich, Heinrich von

³⁶⁴ Umut Balcı ve Tahir Balcı, "Alman Edebiyatında Trubadur", *Çukurova II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi*, Adana Nisan 2019, s.108.

³⁶⁵ Umut Balcı ve Tahir Balcı, "Alman Edebiyatında Trubadur", s.109-110.

Veldeke, Friedrich von Hausen, Albrecht von Johansdorf, Heinrich von Rugge, Reinmar der Alte, Heinrich von Morungen, Hartmann von Aue, Walther von der Vogelweide ve Oswald von Wolkenstein gibi isimler Alman Minne şairleridir.³⁶⁶

Friedrich von Hausen, Heinrich von Veldeke ve Rudolf von Fenis, şarkılarını Oksitanca modellere yakın bir şekilde modellemiştir. Uzaktan aşk, bir talibin kibirli bir hanım tarafından geri çevrilmesi ve hanımefendinin mükemmelliğinin abartılı övgüsü gibi motifler bol miktarda bulunur.³⁶⁷ Albrecht von Johansdorf ve Hartmann von Aue'nin çağdaşı olan Heinrich von Morungen, 1200 civarında "klasik" *Minnesang*'ın zirvesini temsil ediyordu. Saray döneminde Almanca yazan en önemli lirik şairlerden biri ve Reinmar ve Walther von der Vogelweide'den sonra belki de en önemli Minnesanger olarak kabul edilmiştir.³⁶⁸ Aue ise yüksek Minne yaklaşımını eleştiren ilk şair olarak bilinmektedir. Vogelweide Düşük Minne türünün öncüsüdür. Aşk şiirlerine erotik boyut eklemiş ve sıradan kadının şiirin konusu olmasını sağlamıştır. Oswald von Wolkenstein ise *Minnesang*'ın son temsilcisi olarak da kabul edilmektedir. Onunla birlikte Orta Çağ *Minnesang* yaklaşımı da sona ermiş olup modern şair ve sanatçılar dönemi başlamıştır.³⁶⁹ Şehirlerdeki soyluların, laik din adamlarının ve yönetici aristokrat sınıfın bazı üyelerinin ilgisini çeken Minne şarkıları, XV. yüzyıla kadar yapılmaya devam etmiştir.³⁷⁰

³⁶⁶ Umut Balcı ve Tahir Balcı, "Alman Edebiyatında Trubadur", s.110.

³⁶⁷ Hubert Heinen, "Minnesang (12th-13th c.)", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.528.

³⁶⁸ Alexandra Sterling-Hellenbrand, "Heinrich von Morungen (d. 1220)", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.332.

³⁶⁹ Umut Balcı ve Tahir Balcı, "Alman Edebiyatında Trubadur", s.110.

³⁷⁰ Hubert Heinen, *agm*, s.525.

Nibelungen Destanı

1200'li yıllarda adı bilinmeyen bir yazar tarafından kaleme alınan Nibelungen Destanı'nın epik bir şiir olduğu düşünülmektedir. Destanın yazıldığı döneme ait bir başka bilgi ise olayın V. yüzyılda geçtiği ve bu destanın yazıya geçiriliş tarihinin 1160'lı yıllarda başlayarak XIII. Yüzyıla kadar tamamlandığıdır.³⁷¹

Nibelungen Destan'ındaki destan kahramanları şu şekilde özetlenebilir:

Siegfried: Almanya Xanten (Ksanten) şehrinin kralıdır.

Gunther: Burgund kralıdır.

Brünhild: Buzyurdu/Izlanda'nın insanüstü güce sahip kız sultanıdır ve Gunther ile evlenir.

Kriemhild: Gunther'in kız kardeşidir ve güzelliği dillere destandır.

Hagen: Burgundların önde gelen beylerindendir ve Siegfried'i öldüren kişidir.

Etzel: Hun Kağanı Attila'dır.

Dietrich: Attila'ya sığınan İtalya'daki Verona şehrinin hükümdarıdır.

Hildebrand: Dietrich'in yaşlanmış eğitmeni, destanın en sonunda Kriemhild'i öldürür.³⁷²

Destan, iki ana parçadan oluşmaktadır.

Kısa bir anlatımla birinci parça Siegfried'in öldürülmesini konu alır. Olağanüstü bir güce ve yakışıklılığa sahip olan Han oğlu Siegfried, Ren boyundaki Worms kentini başkent edinmiş Burgund Hanları'nın kız kardeşi olan olağanüstü güzellikteki Han kızı Kriemhild ile tanışır ve onunla evlenir. Ama Kriemhild, erkek

³⁷¹ Fatma Aysel Dıngıl Ilgın, "Nibelungen Destanı ve Kağan Atilla", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 36, 2021, s.4.

³⁷² Fatma Aysel Dıngıl Ilgın, agm, s.5; *Nibelung'lar Destanı*, Bilge Umar (çev.), Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2001, s.14-15.

kardeşinden biri olan Gunther'in (ortak egemenlik süren üç Han'dan en büyüğü ve en çok sözü geçeni), Siegfried ile birlikte bazı hilelerle Buzyurdu/Izlanda'dan gelin getirdiği ve o ülkenin sultanı olan kendi yengesi Brünhild ile kadınca bir çekişme içerisine girmiş ve herkesin gözü önünde yapılan bir ağız dalaşında onu çok küçük düşürmüştür.³⁷³ Brünhild ise bu durumu hazmedemez ve kocası Gunther'e anlatır. Aynı şekilde sadık şövalyeleri Hagen de Gunther'e bu durumun onur kırıcı bir durum olduğunu ve hazmedilemeyeceğini söyler. Hagen ve Brünhild'in kışkırtmaları sonucunda Gunther sadık Siegfried'in ölüm emrini verir. Yapılan planlar ve kurulan tuzaklar doğrultusunda düzmece bir savaş tertip edilir ve Siegfried'den yardım istenir. Tabi ki Siegfried yardımı seve seve kabul eder ve hemen yola koyulur. Savaş başlamadan bitti ve barış sağlandı haberi ile planın ikinci aşaması uygulamaya konulur. Bir av tertip edilir ve bu av esnasında Siegfried bir kaynaktan su içerken Hagen tarafından mızraklanarak öldürülür.³⁷⁴

İkinci bölümde Siegfried'in ölümünden bu yana on üç yıl geçer. Hunların Kralı Etzel, Kriemhild'in muhteşem güzelliğini duyar ve onunla evlenmeye karar verir. Hristiyan vasalı Bechlarenli Uçbeyi Rudiger'ı Worms'a vekil olarak gönderir. Kriemhild, zengin ve güçlü Etzel ile evlenmeyi ancak Rudiger'den kendisine yapılan tüm haksızlıkların intikamını alacağına dair bir yemin aldıktan sonra kabul eder. Worms'dan ayrılışı, kişiliğinde bir dönüm noktasına işaret ediyor: artık ölü kocası için pasif bir şekilde yas tutmuyor; şimdi aktif olarak intikamını planlıyordu. On yıllık evlilikten sonra Kriemhild, Etzel'i kardeşlerini ve Hagen'i bir festival için Gran'a davet

³⁷³ *Nibelung'lar Destanı*, Bilge Umar(çev.), Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2001, s.9.

³⁷⁴ Hilal Aksak, *Nibelungen, Hildebrand ve I'althari Adlı Alman Destanlarında Etzel (Attila) Figürü*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2020, s.27.

etmeye ikna eder. Hagen'in uyarılarına rağmen, Burgonyalılar veya şimdiki adıyla Nibelung'lar daveti kabul ederler ve Hagen seferi yönetir.³⁷⁵ Hun topraklarına ulaştıklarında orada Kriemhild'in şövalyeleri ve Burgonyalı şövalyeler arasında büyük savaşlar yaşanır. Kriemhild'in şövalyeleri ölür ve bu çatışmalar esnasında Hagen, kral Etzel'in oğlunu da büyük bir kılıç darbesiyle öldürür. Bu olay üzerine Kral Etzel'in şövalyeleri devreye girer ve kanlı bir savaş yaşanır. Yaşanan bu kanlı savaşın sonunda sadece kral Gunther ve Hagen hayatta kalabilmiştir. Ardından artık savaşmaktan yorgun düşen Hagen ve Gunther kral Dietrich tarafından tutuklanarak Kral Etzel'in huzuruna getirilir. Hagen ve Gunther onlara zarar verilmemesi şartıyla Kriemhild tarafından teslim alınarak zindana atılır. Ancak Kriemhild sözünü tutmaz ve kardeşi Gunther'i öldürtüp kellesini Hagen'in önüne getirtir. Ardından Balmung Kılıcı ile Hagen'i de öldürür. Bunun üzerine usta Hildebrand verdiği sözü yerine getirmeyen Kriemhild'e öfkelenir ve onu öldürür. Böylece hikâye trajik sonla biter.³⁷⁶

Orta Çağ Almanyası'nda Saray Destanı da karşımıza çıkmaktadır. "Bu form Arthur masallarının en son Fransız versiyonlarından, saray hayatının ihtişamına ve tuhaf, yarı dini, yarı erotik misafirlere, sınavlara ve- Kutsa Kâse, Aşk ve Safılık ile ilgili- görevlere ilişkin uzun betimlemelerle türetilmiştir. En Ünlüsü, daha sonra Richard Wagner tarafından ünlü operaların, *Tristan ve Isolde* ile *Parzival*'in temeli olarak kullanılan destanlardır."³⁷⁷

Bunların yanında rahibe Hrotsvit'in kaleme aldığı *Maria, Ascencio, Gongolfus, Pelagius, Theophilus, Basilius, Dionysius*

³⁷⁵ Lynn Thelen, "Nibelungenlied", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.562-563.

³⁷⁶ Hilal Aksak, *agt*, s.28-29.

³⁷⁷ James Hawes, *age*, s.69.

ve *Agnes* isimli eserleri ve *Gesta Ottonis* ve *Primordia coneobii Gandeshemensis* isimli iki şiiri de edebi anlamda önemlidir.³⁷⁸

³⁷⁸ Albrecht Classen, "Hrotsvit of Gandersheim (Hroswitha) (ca. 935–after 972)", *Encyclopedia of Medieval Literature*, Jay Ruud (Ed.), Facts On File, New York 2006, s.323.

SONUÇ

Orta Çağ Almanyası'nı siyasi yönden ele aldığımızda tekrarlanan isyanlar, savaşlar ve taht mücadeleleri göze çarpmaktadır. Diğer hanedanlara göre nispeten Otto hanedanı döneminde bir düzenin olduğunu ifade edebiliriz. Bu süreçte her ne kadar iç isyanlar ve savaşlar olsa da genel olarak bir sürekliliğin var olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bu dönemin en büyük başarısı kral ve imparatorların tahtı oğullarına devredebilmesidir. Bu dönemde Kutsal Roma İmparatorluğu'nu yeniden diriltme çabaları ön plana çıkmıştır. I. Otto'nun kendini Kutsal Roma İmparatoru olarak taçlandırmasıyla birlikte bundan sonra uzunca bir süre Alman kralları "Kutsal Roma İmparatorları" olarak adlandırılmışlardır. Otto hanedanı döneminde kilise ve imparatorluk arasında bir ittifak oluşmuştur. Hem kilise hem de imparatorlar bu dönemde birbirlerine sadık olmuşlardır. Ardından gelen Sal hanedanı dönemine baktığımızda ise özellikle bu hanedanlığın Orta Çağ Almanyası'nın en karışık dönemlerinden birini yönettiğini söyleyebiliriz. Bu dönemde özellikle Papalık ve imparatorluk arasındaki çatışma dikkat çekmektedir. Özellikle Alman İmparatoru IV. Heinrich ve Papa VII. Gregory arasındaki atama tartışması fazlasıyla önemlidir. Bu tartışma sonrası IV. Heinrich'in Papa'nın kapısına gidip ayaklarına kapanarak af dilemesi önemli bir andır. Şöyle ki bu olayla birlikte tüm Batı dünyası Dünyevi ve ruhani hükümdarlar çatışırsa, ilk geri çekilenin Dünyevi otorite olduğunu anlamıştı.³⁷⁹

³⁷⁹ Susan Wise Baucr, *age*, s.700

Papalık ve imparatorluk arasındaki bu çatışma Hohenstaufen döneminde de devam etmiştir. Ancak Hohenstaufen Hanedanlığının son imparatorunun ölmesiyle “Büyük Fetret Devri” olarak adlandırılan bir döneme girilmiştir. Bu dönem sonrası çok uzun süre hüküm sürecek olan Habsburglar tarih sahnesine çıkmıştır.

Orta Çağ Almanyası’nı sosyal ve kültürel yönleriyle incelediğimizde bu dönemin aslında bir değişim ve gelişim dönemi olduğu görülmektedir. Bu dönemde önemli Alman şehirleri gelişim göstermiştir. Ayrıca çalışmamızda eğitim sisteminden de bahsettik ve özellikle üniversitelerin kuruluşuyla Geç Orta Çağ Almanyası’nda bir dönüşüm yaşanmıştır. Üniversitelerin sayılarının ve kapasitelerinin artmasıyla birlikte kütüphanelerin kapasitelerinde de bir büyüme sağlanmıştır. Ayrıca Orta Çağ’da insanların nasıl beslendiği, neleri yediği ve içtiği konularına da yer verdik. Özellikle soylu kesim ve alt tabakanın yiyecekleri arasında kesin bir farklılık vardır. Aynı zamanda sanat alanında da dini, dünyevi ve hümanist oyunlarla tiyatro gelişim göstermiştir. Bunun yanında ebedi eserler üretiminde de önemli bir aşama kaydedilmiştir.

EKLER

Şarlman'ın Irminsul'u yıktırmasının tasviri.³⁸⁰

³⁸⁰ <https://www.pinterest.co.uk/pin/544020829964513405/visual-sarch/>

Çocuk Haçlı Seferleri tasviri.³⁸¹

IV. Heinrich, Canossa'da Papa VII. Gregory'den af dilerken.³⁸²

³⁸¹ <https://www.sueddeutsche.de/politik/kinderkreuzzug-1212-1.4339928>

³⁸² <https://tr.pinterest.com/pin/38843615617223375/>

Luther 95 Tezini asarken tasviri.³⁸³

³⁸³ <https://tr.pinterest.com/pin/547398529681070313/>

ALTINAY, Ahmed Refik, *Büyük Dünya Tarihi*, Faruk Yılmaz (çev.), C.4, Berikan Yayınları, Ankara 2008.

“Ottonian Painting”, *The Grove Encyclopedia of Medieval Art and Architecture*, Colum P. Hourihane (Ed.), Vol. IV, Oxford University Press, New York 2012, ss. 512-519.

ABULAFIA, David, *Frederick II: A Medieval Emperor*, Oxford University Press, New York 1988.

ADAMSON, Melitta Weiss, “Diet and Nutrition”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s. 166.

_____, *Food in Medieval Times*, Greenwood Press, Westport 2004.

AIRLIE, Stuart, “The Palace of Memory: The Carolingian Court as Political Centre”, *Court and Regions in Medieval Europe*, Sarah Rees Jones, Richard Marks and A.J. Minnis (Ed.), York Medieval Press, Woodbridge 2000, ss. 1-20.

AKSAK, Hilal, *Nibelungen, Hildebrand ve Valthari Adlı Alman Destanlarında Etzel (Attila) Figürü*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2020.

ALTAN, Ebru, “Haçlı Ordularının Anadolu’da Selçuklu Topraklarına Son Girişi: İmparator Friedrich Barbarossa’nın Haçlı Seferi (1189-1190)”, *Tarih Dergisi*, S. 68, İstanbul 2018, ss. 15-30.

Annales Hildesheimenses, (Scriptores rerum Germanicarum in usum Scholarum ex Monumentis Germaniae Historicis Recusi), Hannoverae, Impensis Bibliopolii Hahniani, 1878.

ARCHER, Christon I., FERRIS, John R., HERWIG, Holger H., TRAVERS, Timothy H.E., *Dünya Savaş Tarihi*, 1.Baskı,

Cem Demirkan (çev.), Tüimzamanlar Yayınları, İstanbul 2006.

AYTÜRE, Selma, AYDOĞDU BAĞCI, Semra ve BERKİ, Ömer, “Hansa Birliğı (Avrupa Birliğı’nin Sonu Da Hansa Birliğı Gibi mi Olacak?)”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, No.58, Summer 2017, ss. 523-541.

BACHRACH, Bernard S., and BACHRACH, David S., *Warfare in Medieval Europe c.400–c.1453*, Routledge, New York 2017.

BACKMAN, Clifford R., *The Worlds of Medieval Europe*, Oxford University Press, New York 2003.

BAGGE, Sverre, *Kings, Politics, and the Right Order of the World in German Historiography c. 950-1150*, Robert J. Bast, Knoxville, Tennessee (Ed.), Vol. CIII, Brill, Leiden 2002.

BALCI, Umut ve BALCI, Tahir, “Alman Edebiyatında Trubadur”, *Çukurova II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi*, Adana Nisan 2019, ss. 105-113.

BARBER, Malcolm, *The Two Cities: Medieval Europe, 1050–1320*, Second Edition, Routledge, London and New York 2004.

BARING-GOULD, Sabine, *The Church in Germany*, James Pott & Co, New York 1891.

BAROTCU, Songül, “Aureus Codex’inde Yer Alan İsa Mucizelerini Gösteren Betimlemelerin İncil Işığında Değerlendirilmesi”, *Route Educational and Social Science Journal*, Vol.5, No.5, 2018, ss. 41-60.

BARROW, Julia, *The Clergy in the Medieval World: Secular Clerics, Their Families and Careers in North-Western Europe c.800–c.1200*, Cambridge University Press, Cambridge 2015.

- BAUER, Susan Wise, *Ortaçağ Dünyası*, Mehmet Moralı (çev.), Alfa, İstanbul 2014.
- BECKER, Jordan N., *Warrior Bishops: The Development of the Fighting Clergy under the Ottonians in the Tenth Century*, University of Colorado, Undergraduate Honors Theses, Boulder 2016.
- BEIER, Brigitte, *Die Chronik der Deutschen*, Chronik Verlag, München 2007.
- BELL, Dean Phillip, “Jews: Introduction”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 410-414.
- BENEVOLO, Leonardo, *Avrupa Tarihinde Kentler*, Nur Nirven (çev.), Literatür Yayıncılık, İstanbul 2006.
- BENLİ, Özlem, *Haçlı Seferleri’nde Kilise ve Papalığın Rolü (1074-1204)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- BERNHARDT, John W., “Concepts and Practice of Empire in Ottonian Germany (950–1024)”, *Representations of Power in Medieval Germany 800–1500*, Björn Weiler and Simon MacLean (Ed.), Vol.16, Brepols, Turnhout 2006, ss. 141-163.
- BERNHARDT, John W., *Itinerant Kingship and Royal Monasteries in Early Medieval Germany, c. 936-1075*, Cambridge University Press, Cambridge 1993.
- BLANKS, David R., “Slavery”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.724.
- BLUMENTHAL, Uta-Renate, “Concordat of Worms”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 140-141.

- , *The Investiture Controversy: Church and Monarchy from the Ninth to the Twelfth Century*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1988.
- BOWLUS, Charles L., *The Battle of Lechfeld and its Aftermath, August 955: The End of the Age of Migrations in the Latin West*, Asghate, England 2006.
- BOYETT, Jason, *Pocket Guide to Sainthood*, Jossey-Bass, 2009.
- BRADBURY, Jim, *The Routledge Companion to Medieval Warfare*, Routledge, London 2004, s.75.
- BREDERO, Adriaan H., *Christendom and Christianity in the Middle Ages*, Reinder Bruinsma (trans.), William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan 1994.
- BROWN, T.S., “The Carolingian Empire under Charlemagne, 768–814”, *Atlas of Medieval Europe*, Angus Mackay and David Ditchburn (Ed.), Routledge, London 1997, ss.18-20.
- BUŞGUT, Hayriye, *Katoliklikten Protestanlığa Luteran Reform ve Heretikler*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2021.
- CARROLL, William F., “Education”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 192-193.
- CASE, Sue-Ellen, *Feminism and Theatre*, Routledge, New York 2014.
- CHILVERS, Ian, OSBORNE, Harold and FARR, Dennis (Ed.), *The Oxford Dictionary of Art*, Oxford University Press, Oxford 1988.
- CHRISTIANSEN, Eric, *The Northern Crusades*, The Macmillan Press, New York 1980.

- CLASSEN, Albrecht, “Hrotsvit of Gandersheim (Hroswitha) (ca. 935–after 972)”, *Encyclopedia of Medieval Literature*, Jay Ruud (Ed.), Facts On File, New York 2006, ss. 322-324.
- COBBAN, A. B., *The Medieval Universities: their development and organization*, Methuen & Co, London 1975.
- COHEN, Adam S., and DERBES, Anne, “Bernward and Eve at Hildesheim”, *Gesta*, Vol. 40, No.1, 2001, ss.19-38.
- CONTRENI, John J., “Charlemagne (747–814)”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 98-102.
- COY, Jason P., *A Brief History of Germany*, Facts On File, New York 2011.
- ÇALIŞIR, Abdurrahman Onur, “İkinci Haçlı Seferi ve Kral III. Conrad’ın İki Mektubu”, *Genç Kalemler: Tarih, Düşünce ve Kültür Dergisi*, S.5, 2018, ss. 33-38.
- ÇETİN ÜNAL, Banu ve ÜLGİN, Pınar, “Orta Çağ Almanya’sının Unutulan Bilge Kadını: Gandersheim’lı Hrotsvit”, *Cappadocia Journal of History And Social Sciences*, Vol.17, 2021, ss.108-123.
- ÇETİN ÜNAL, Banu, *Orta Çağ’da Otto Rönesansı*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tokat 2022.
- ÇIVGIN, İzzet, *Orta Çağ Tarihi*, 1. Baskı, Maya Akademi Yayınları, Ankara 2008.
- ÇOBAN, Bekir Zakir, *Geçmişten Günümüze Papalık*, İnsan Yayınları, İstanbul 2021.
- DAM, Petra J.E.M. van, “Fish for Feast and Fast. Fish Consumption in the Netherlands in the Late Middle Ages”, *Beyond the Catch: Fisheries of the North Atlantic, the North Sea and the Baltic, 900-1850*, Louis Sicking and

- Darlene Abreu-Ferreira (Ed.), Brill, Leiden 2009, ss. 309-336.
- DAVIES, Norman, *Avrupa Tarihi*, Burcu Çığman, Elif Topçugil, Kudret Emiroglu ve Suat Kaya (çev.), İmge Yayınları, İstanbul 2011.
- DAVIS, R.H.C., *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, 1. Baskı, Rümeysa Şişman (çev.), Dergâh Yayınları, İstanbul 2020.
- DELBRUCK, Hans, *Das Mittelalter: in Grossdruckschrift*, Konrad Molinski (bearbeitet), Otto Stollberg Verlag, Berlin 1929.
- DERYA, Hülya, “Hanse Birliğinden Hanse Kentlerine: Hanse Tüccarları Üzerine Ekonomi Politik Değerlendirme”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17, S.66, 2018, ss. 801-815
- DETWILER, Donald S., *Germany: A Short History*, Third Edition, Southern Illinois University Press, USA 1999.
- DHONDT, Jan (Hrsg.), *Das Frühe Mittelalter (Fischer Weltgeschichte Band.10)*, Fischer Taschenbuch, Frankfurt am Main 1968.
- DI GIROLAMO, Catia, “Sakson Hanedanı ve Kutsal Roma İmparatorluğu”, *Orta Çağ- Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, 2. Baskı, Umberto Eco (Ed.), Leyla Tonguç Basmacı (çev.), Alfa, İstanbul 2014, ss. 248-251.
- DICK, Madelyn Bergen, “Henry I of Saxony (Ca. 876–July 2, 936)”, *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, Richard K. Emmersons (Ed.), Routledge, New York 2006, s.313-314.
- DINGIL ILGIN, Fatma Aysel, “Nibelungen Destanı ve Kağan Atilla”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 36, 2021, ss.1-15.

- DLUGAICZYK, Martina, "Clothing, Costume, and Fashion", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.128.
- DUBRUCK, Edelgard E., "Fastnachtspiele", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 223-224.
- DURMAZ, Sayime, "Yüksek Ortaçağ'da Papa-İmparator Çatışması: Kılıç ile Âsâ'nın Savaşı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 2010, ss. 93-120.
- DVORNIK, Francis, *Konsiller Tarihi: İznik'ten II. Vatikan'a*, Mehmet Aydın (çev.), TTK, Ankara 1990.
- EMMERICH, Alexander, JANKRIFT, Kay Peter, KOCKEROLS, Bernd, MULLER, Wolfdietrich, *Deutsche Geschichte-Was Jeder Wissen Muss*, Duden Verlag, Mannheim 2009.
- ENGLISH, Edward D., *Encyclopedia of the Medieval World*, Facts On File, New York 2005, s.542.
- FARAJ, Qasım Mohammed, *On Altıncı Yüzyıl Fransa'sında Dini Reformlar*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kasım 2017.
- FICHTENAU, Heinrich, *The Carolingian Empire: The Age of Charlemagne*, Peter Munz (trans.), Harper Torchbook, New York 1964.
- FIGUEIRA, Robert C., "Frederick II (December 26, 1194-December 13,1250)", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 241-245.
- FLECKENSTEIN, Josef, *Deutsche Geschichte Grundlagen und Beginn der deutschen Geschichte*, Band. 1, Vandenhoeck-Reihe, 1988.

- FONNESBERG-SCHMIDT, Iben, *The Popes and The Baltic Crusades 1147-1254*, Brill, Leiden-Boston 2007.
- FRASSETTO, Michael, “Frederick I Barbarossa (d. 1190)”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss.237-240.
- FULBROOK, Mary, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, Sabri Gürses (çev.), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017.
- GENÇ, Özlem, *Birleşik Avrupa'nın Mimarı Şarlman ve Karolenj Rönesansı*, Lotus Yayınları, İstanbul 2013.
- GOSSMANN, Wilhelm, *Deutsche Kulturgeschichte im Grundriß*, (Monika Salmen, Melanie Florin)ile, Grupello Verlag, Düsseldorf 2006.
- GÖLGESİZ KARACA, Sevtap, “Orta Çağ Avrupası'nda Çocuk Hareketi: Fransız ve Alman Çocukların Haçlı Seferi”, *Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk II*, Osman Köse (Ed.), Samsun 2016, ss. 925-933.
- GÜL, Muammer, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2017.
- HAAREN, John H., *Famous Men of the Middle Ages*, American Book Company, New York 1904.
- HAFERKAMP, Hans-Peter, “Heiliges Römisches Reich”, *Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts*, Jürgen Basedow, Klaus J. Hopt und Reinhard Zimmermann (Hrsg.), Band.1, Mohr Siebeck, Tübingen 2009, ss. 822-825.
- HAMM, Jean Shepherd, *Term Paper Resource Guide to Medieval History*, Greenwood Press, Santa Barbara 2010.
- HAUSE, Melissa Thorson, “Town Planning and Urbanism”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 760-762.

- HAWES, James, *Kısa Almanya Tarihi*, Yavuz Alogan (çev.), Say Yayınları, İstanbul 2019.
- HEINEN, Hubert, “Minnesang (12th-13th c.)”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss.525-532.
- HERLIHY, David (Ed.), *Medieval Culture and Society*, Palgrave Macmillan, London 1968.
- HERMAN OF REICHENAU, “Chronicle”, *Eleventh-Century Germany: The Swabian chronicles*, I.S. Robinson (trans.), Manchester University Press, Manchester 2008, ss. 58-98.
- HOUBEN, Hubert, *Kaiser Friedrich II.: 1194-1250: Herrscher, Mensch und Mythos*, W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart 2008.
- İNAL, Onur, “Osmanlı İmparatorluğu ve Hansa Tüccarları (1839-1867)”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, S.167, Kasım 2007, ss. 60-67.
- İSTEK, Gülşen, “Almanca Eserlerde Çocuk Haçlı Seferleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S.65, Ağustos 2019, ss. 248-154.
- JACOBI, Franz, *Die Deutsche Buchmalerei in Ihren Stilistischen Entwicklungsphasen: Mit 6 Farbentafeln und 64 Abbildungen, Nebst Einer Bibliographie*, F. Bruckmann A.-G, München 1923.
- JESTICE, Phyllis G., “Otto I (912–973)”, *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, ss. 493-495.
- , “Otto II (955–983)”, *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, ss. 495-496.

- , “Otto III (980–1002)”, *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, ss. 496-497.
- JORDAN, William Chester (Ed.), *The Middle Ages: An Encyclopedia for Students*, Vol. 2, Charles Scribner’s Sons, New York 1996.
- KANAT, Cüneyt ve BURÇAK, Devrim, *Sorularla Haçlı Seferleri*, Yeditepe, İstanbul 2015.
- KARAKAŞ, Şehri ve ÖZBEK, Süleyman, “VI. Haçlı Seferi Gölgesinde Kutsal Roma İmparatoru II. Friedrich ve Eyyûbî Sultanı Melik Kâmil Dostluğu”, *USAD*, (15), Güz 2021, ss. 63-86.
- KAYA, Murat, “Protestan Reformunun Almanya’da Ortaya Çıkış Süreci”, *Anasay*, S.11, 2020, ss.171-187.
- KAYA, Seyfettin, “Üçüncü Haçlı Seferi Sırasında Frederick I. Barbarossa’nın Konya’yı İşgali ve Yağmalaması (17-23 Mayıs 1190)”, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.1, Haziran 2020, ss. 152-168.
- KERR, Gordon, *Avrupa’nın Kısa Tarihi: Charlemagne’dan Lizbon Antlaşması’na*, Cumhur Atay (çev.), Kalkedon Yayınları, İstanbul 2011.
- KINDER, Hermann ve HILGEMANN, Werner, *Dünya Tarihi Atlası 1.Cilt*, Leyla Uslu (çev.), Odtu Yayınları, Ankara 2006.
- KLEINER, Fred S., *Gardner’s Art Through the Ages: The Western Perspective*, Fifteenth Edition, Vol.1, Cengage Learning, Boston 2017.
- KLOSS, William, *A History of European Art*, The Great Courses, USA 2005.
- KNIGHT, Judson, *Middle Ages: Almanac*, Judy Galens (Ed.), U-X-L, USA 2001.

- KOVAL, Matthew B., "Wendish Crusade (1147)", *Great Events in Religion: An Encyclopedia of Pivotal Events in Religious History*, Florin Curta, Andrew Holt (Ed.), Volume 1: Prehistory to AD 600, ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara 2017, ss. 553-555.
- KREN, Thomas, TEVIOTDALE, Elizabeth C., COHEN, Adam S. and BARSTOW, Kurds, *Masterpieces of the J. Paul Getty Museum Illuminated Manuscripts*, Los Angeles 1997.
- LANGER, Maria, "Lerne was, dann kannst Du was" *Umrisse des weltlichen Bildungs- und Erziehungswesens im Mittelalter*, Universität Wien, Diplomarbeit, Wien 2008.
- LE GOFF, Jacques, *Avrupa'nın Doğuşu*, Timuçin Binder (çev.), Literatür Yayınları, İstanbul 2017.
- , *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, Hanife Güven ve Uğur Güven (çev.), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1999.
- LENDVAI, Paul, *The Hungarians: A Thousand Years of Victory in Defeat*, Ann Major (trans.), Princeton University Press, Princeton 2003.
- LEXIS, W., *Das Unterrichtswesen im Deutschen Reich*, Band. I, (Die Universitäten im Deutschen Reich), Verlag von A. Asher & Co, Berlin 1904.
- LIUDPRAND OF CREMONA, *The Complete Works of Liudprand of Cremona*, Paolo Squatriti (trans.), The Catholic University of America Press, Washington, DC., 2007.
- MARCHAND, James W., "Fishing", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, s.227.
- MASTROMARTINO, Fabrizio, "Roma-Barbar Krallıkları", *Orta Çağ- Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, 2. Baskı,

- Umberto Eco (Ed.), Leyla Tonguç Basmacı (çev.), Alfa, İstanbul 2014, ss. 85-89.
- MCCARTHY, T. J. H., “Salian intellectual history in historiographical perspective”, *History Compass* 14/1, 2016, ss. 9-18.
- MCEVEDY, Colin, *Ortaçağ Tarih Atlası*, Birinci Baskı, Ayşen Anadol (çev.), Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.
- MCKITTERICK, Rosamond, *Medieval World*, HarperCollins, London 2003.
- MIDDLETON, John (Ed.), *World Monarchies and Dynasties*, Vol.1-3, A-Z, Routledge, New York 2015.
- MORRIS, Rosemary, “Northern Europe Invades The Mediterranean 900-1200”, *The Oxford Illustrated History of Medieval Europe*, George Holmes (Ed.), Oxford University Press, New York 1988, ss. 175-234.
- MULLER-WIEGAND, Daniela, *Vermitteln-Beraten-Erinnern Funktionen und Aufgabenfelder von Frauen in der ottonischen Herrscherfamilie (919-1024)*, Kassel University Press, Kassel 2005.
- NORTH, W.L., “Conrad II (ca. 990–June 4, 1039)”, *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, ss. 149-150.
- NORTH, William, “Henry III (1028/1046–1056)”, *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmerson (Ed.), Routledge, New York 2006, ss. 316-318.
- NORWICH, John Julius, *Bizans II: Yükseliş Dönemi (MS 803-1081)*, Birinci Baskı, Selen Hırçın Riegel (çev.), Kalcı Yayınları, İstanbul 2013.
- OAKESHOTT, Walter, *Classical Inspiration in Medieval Art*, Chapman & Hall, London 1959.

ODABAŞI, Zehra, “Rahip Bernard de Clairvaux: Hayatı (1090-1153) ve II. Haçlı Seferi’ndeki Rolü”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.45, ss. 399-416.

OKTAY, Didem, *Das Leben und die Politik von Friedrich II. von Hohenstaufen*, Grin Verlag, Germany 2002.

Ottonenland Sachsen-Anhalt: Von Der Peripherie Zur Zentralregion in Europa, Christina Link (Hrsg), Zentrum für Mittelalterausstellungen, Magdeburg 2014.

OVERFIELD, James H., *Humanism and Scholasticism in Late Medieval Germany*, Princeton University Press, Princeton 1984.

PALUMBO, Genoveffa, “Misyonerler ve Hristiyanlığın Yayılması”, *Orta Çağ- Katedraller, Şövalyeler, Şehirler*, Umberto Eco (Ed.), Leyla Tonguç Basmacı (çev.), Alfa, İstanbul 2014, ss. 206-216.

PARISSE, Michel, “Die Reichskirche (um 900 bis 1054)”, *Die Geschichte Des Christentums Religion-Politik- Kultur, (Bischofe, Mönche und Kaiser, 642-1054)*, Band. IV, Gilbert Dagron, Pierre Riche und Andre Vauchez (Hrsg.), Herder Verlag, Freiburg 1994/2007, ss. 797-832.

PARLAK, Abdulkadir, “Protestan Reformunun Meydana Gelmesinde Etkili Olan Dini Faktörler”, *Erciyes Akademi*, 2021, ss. 794-808.

PAVLAC, Brian A., “Frederick III (1415–1493)”, *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, Richard K. Emmersons (Ed.), Routledge, New York 2006, ss. 234-235.

—, “Lothar III (1075-1137)”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 470-471.

- , “Maximilian (1459–1519)”, *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, Richard K. Emmersons (Ed.), Routledge, New York 2006, ss. 461-462.
- PEARSON, Kathy L., “Nutrition and the Early-Medieval Diet”, *Speculum*, Vol.72, No.1, 1997, ss.1-32.
- PERNWERTH VON BÄRNSTEIN, Adolf, *Beiträge zur Geschichte & Literatur des Deutschen Studententhumes von Gründung der ältesten deutschen Universitäten bis auf die unmittelbare Gegenwart, mit besonderer Berücksichtigung des XIX.Jahrhundertes*, A. Stuber’s Buch, Würzburg 1882.
- PHAM, John-Peter, *Heirs of the Fisherman: Behind the Scenes of Papal Death and Succession*, Oxford University Press, New York 2004.
- PIZARRO, Joaquín Martínez, “Ethnic and National History ca. 500–1000”, *Historiography in the Middle Ages*, Deborah Mauskopf Deliyannis (Ed.), Brill, Leiden 2003.
- PRINZ, Friedrich, *Grundlagen und Anfänge, Deutschland bis 1056*, C.H. Beck, München 1985.
- RAHİMLİ, İsmayil, *Siyasî Amaçlı Haçlı Seferlerine Bir Örnek: Alman İmparatoru II. Friedrich’in Doğu’ya Seferi (1228-1229)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2020.
- REUTER, Timothy, *Germany in the Early Middle Ages c. 800-1056*, Routledge, New York 2013.
- RIDDLE, John M., *A History of the Middle Ages, 300–1500*, Second Edition, Rowman & Littlefield, Lanham 2016.
- ROBINSON, I. S., *Henry IV of the Germany 1056-1106*, Cambridge University Press, Cambridge 2004.
- ROBINSON, Jancis (Ed), *The Oxford Companion to Wine*, Second Edition, Oxford University Press, New York 1999.

- ROCHE, Jason T., "The Second Crusade, 1145–49: Damascus, Lisbon and the Wendish Campaigns", *History Compass*, 13/11, 2015, ss. 509-609.
- ROTONDO-MCCORD, Jonahtan, "Birth, Marriage, Burial", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 65-66.
- SALİHOĞLU, Hüseyin, *Alman Kültür Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1993.
- SAMSON, R., "The Ottonian Empire 962", *Atlas of Medieval Europe*, Angus Mackay and David Ditchburn (Ed.), Routledge, London 1997, ss.35-37.
- SARGENT, Steven, "Ulrich of Augsburg", *Holy People of the World, Volume 1: Entries A To G*, Phyllis G. Jestice (Ed.), ABC-CLIO, Inc, Santa Barbara, California 2004, s.876.
- SCAGLIONE, Aldo, *Knights at Court: Courtliness, Chivalry, & Courtesy from Ottonian Germany to the Italian Renaissance*, University of California Press, Berkeley Los Angeles- Oxford 1991.
- SCHLEIF, Corine, "Women and Art", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 832-833.
- SCHLEISSNER, Margaret, "Medicine", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 512-513.
- , "Pregnancy and Childbirth", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 628-629.
- SCHMIDT, Adolf, "Westwerke und Doppelchöre: Höfische und liturgische Einflüsse auf die Kirchenbauten des frühen Mittelalters", *Westfälische Zeitschrift*, Vol.106, 1956, ss. 347-438.

- SHEFFLE, David, "Late Medieval Education: Continuity and Change", *History Compass*, 8/9, 2010, ss. 1067-1082.
- SIDWELL, Keith, *Reading Medieval Latin*, Cambridge University Press, Cambridge 1995.
- SMITH, William Bradford, "Charles IV (1316–1378)", *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, Richard K. Emmersons (Ed.), Routledge, New York 2006, ss. 124-126.
- SOLSTEN, Eric (Ed), *Germany: A Country Study*, Federal Research Division Library of Congress, Washington 1995.
- SPIELVOGEL, Jackson J., *Western Civilization: A Brief History, Volume I: To 1715*, Wadsworth, Cengage Learning, Boston 2011.
- SPITZ, Lewis W., "The Importance of the Reformation for the Universities: Culture And Confessions in The Critical Years", *Rebirth, Reform and Resilience: Universities in Transition 1300-1700*, James M. Kittelson and Pamela J. Transue (Ed.), Ohio State University Press, Columbus 1984, ss.42-68.
- STERLING-HELLENBRAND, Alexandra, "Heinrich von Morungen (d. 1220)", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss.332-334.
- STOKSTAD, Marilyn, *Medieval Art*, Second Edition, Routledge, New York 2018.
- STUCKEY, Jace, "Charlemagne As Crusader? Memory, Propaganda, And the Many Uses of Charlemagne's Legendary Expedition To Spain", *The Legend of Charlemagne in the Middle Ages Power, Faith, and Crusade*, Matthew Gabriele and Jace Stuckey (Ed.), Palgrave Macmillan, New York 2008, ss. 137-152.

- TARR, Russel and RANDELL, Keith, *Luther and the Reformation in Europe 1500-64*, Fourth edition, Hodder Education.
- THELEN, Lynn, “Nibelungenlied”, *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 562-564.
- TUCKER, Spencer C., *Battles That Changed History: An Encyclopedia of World Conflict*, ABC-CLIO, Santa Barbara 2011.
- ULLMANN, Walter, *A Short History of the Papacy in the Middle Ages*, Routledge, New York 2003.
- URBAN, William L., “Victims of the Baltic Crusade”, *Journal of Baltic Studies*, 29(3), ss. 195-212.
- ÜLGEN, Pınar ve ÇETİN ÜNAL, Banu, “Orta Çağ Almanya’sında Beslenme Kültürü”, *5.İksad Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, Mehtap Dinçer ve Zhuldyz Sakhi (Ed), Tokat 2020, ss.211-224.
- , “Orta Çağ Avrupası’nın Bir Bilinmeyen: Otto Rönesansı”, *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, Vol.12, (2019), ss. 231-258.
- ÜLGEN, Pınar, “Geç Ortaçağ Avrupa’sında Kıyafet Kültürüne Genel Bir Bakış”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 2012, ss. 465-484.
- , “Geç Ortaçağ’da Avrupa’daki Üniversiteler ve Eğitim”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.7, S.14, ss. 347-372.
- , *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, 1.Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2020.
- , *Ortaçağ Avrupasında Kölelik-Toplum ve Hukuk*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2013.

- ÜSTÜN, Ergun, *Sicilya'da Hohenstaufen Hanedanı ile Papalık Arasındaki Hâkimiyet Mücadelesi (1194-1268)*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Nevşehir Aralık 2021.
- WAILES, Stephen L., "Drama", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss.171-175.
- WARNER, D.A., "Otto I (The Great), Emperor", *New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, Vol.10, Thomson/Gale (in association with The Catholic University of America), Washington, D.C. 2003, ss. 711-713.
- WEINFURTER, Stefan, "Heinrich II. (1002-1024), *Die Deutschen Herrscher Des Mittelalters: historische Portraits von Heinrich I. bis Maximilian I. (919-1519)*, Bernd Schneidmüller und Stefan Weinfurter (Hrsg.), C.H. Beck, München 2003, ss. 97-118.
- WEIR, William, *50 Battles That Changed The World*, Career Press Inc, NJ 2001.
- WHOBREY, William, "Libraries", *Medieval Germany: An Encyclopedia*, John M. Jeep (Ed.), Garland Publishing, New York 2001, ss. 449-450.
- WILSON, Katharina M., "Hrosvit of Gandersheim (10th c.)", *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, (Ed. Richard K. Emmersons), Routledge, New York 2006, ss.333-334.
- , "The Saxon Canoness: Hrotsvit of Gandersheim", *Medieval Women Writers*, Katharina M. Wilson (Ed.), The University of Georgia Press, Athens 1984, ss. 30-63.
- YAVAŞ, Halil, "Avrupa'da İlk Birlik Pratiği Olarak Kalmar Birliği ve Kalmar Anayasası", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.22, Nisan 2020, ss.349-371.

—, “Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri’nin Tesiri (1147-1172)”, *Journal of Universal History Studies*, 4(2), ss.159-177.

İnternet Kaynakları

<https://www.pinterest.co.uk/pin/544020829964513405/visual-search/>

<https://www.sueddeutsche.de/politik/kinderkreuzzug-1212-1.4339928>

<https://tr.pinterest.com/pin/38843615617223375/>

<https://tr.pinterest.com/pin/547398529681070313/>

Orta Çağ genel olarak bakıldığında birçok karmaşanın yaşandığı bir dönem olarak kabul edilebilir. Ancak bu karmaşanın içinde birçok değişim ve gelişimde yaşandığı bir dönemdir. Aslında bir madalyonun iki yüzü gibidir Orta Çağ: Aydınlık ve karanlık...

İşte bu kargaşa ve gelişim döneminin en güzel örneğini Orta Çağ Almanyası'nda görmekteyiz. Hanedanlıklar arası geçişler, papalar ve imparatorlar arasındaki çatışmalar, Haçlı Seferleri ve imparatorların Haçlı Seferlerine etkisi, Otto Rönesansı, şehirlerin planlanması, üniversitelerin kurulması, dönem insanların yiyecek içecek kültürü, sanat, tiyatro ve daha fazlası...

Bu eser Orta Çağ Almanyası'nı siyasi, dini, sosyal ve kültürel yönleriyle ele alırken bütün bu olayların da özetini sunmaktadır. Dolayısıyla Orta Çağ Almanyası'nı merak edenler için de bir başlangıç niteliği taşımaktadır.

KRITER

ISBN: 978-625-8373-95-0

9 786258 373950

Hobyar Mah. Cağaloğlu Yokuşu Sok. Fevzi Bey Han No: 21
Kat: 2 No: 5 Fatih / İstanbul

www.kriteryayinevi.com

Tel: 0 212 527 31 89

info@kriteryayinevi.com

@KriterYayinevi

facebook.com/kriteryayinevi